

YEMMAGAZİN

Turkish Feed Manufacturers' Association Journal

AĞUSTOS 2026 / SAYI 106

ISSN: 1302-2687

TUYEM 16
ÖZEL SAYI

16. TUYEM

ULUSLARARASI YEM KONGRESİ
VE YEM SERGİSİ

23-26 NİSAN 2026

SUSEŞİ LUXURY RESORT BELEK / ANTALYA

*Yem Sektörünün
Buluşma Noktası*

SPONSORLARIMIZ - OUR SPONSORS

Ana Sponsor - Main Sponsor

Platin Sponsorlar - Platinum Sponsors

Altın Sponsorlar - Gold Sponsors

Gümüş Sponsorlar - Silver Sponsors

Bronz Sponsorlar - Bronze Sponsors

Hy-D®

Güç kazandırır ve Üretim Performans İndeksini düzeltir

Broylerleriniz yaşamları boyunca daha fazla getiri sağlayabilir mi?

Rasyona Hy-D® eklenmesi, lokomasyon, immünite, broyler et veriminin artırılması ve karkas ıskarta oranın azaltılması açısından önemli olan vitamin D'nin kan serumundaki miktarını artırır. Hy-D® ile broylerlerin refahı, sağlığı artar ve tüketici kabulü daha büyük olan daha fazla satılabilir et üretimi elde edilir.

Hy-D®, günümüzde dünyadaki en güvenli ve en gelişmiş vitamin D kaynağıdır.

Hy-D® kullanımının yararları

+%2 satılabilir et verimi

+%10 kemik gücü

FCR'de düzelme

Güvenli ve etkili olduğu bilimsel olarak kanıtlanmış tek saf 25 Hidroksi D₃ olan Hy-D® ile güçlü performansı ve iç rahatlığını tercih edin.

Daha fazla bilgi için:
dsm-firmenich.com/anh

dsm-firmenich

YEM MAGAZİN

- 03 BAŞKANIN KALEMİNDEN
- 10 AÇILIŞ KONUŞMALARI
- 38 16. TUYEM YEM SERGİSİ
- 60 PANEL 1
- 74 PANEL 2
- 102 1. OTURUM 25 NİSAN 2026
- 124 2. OTURUM 25 NİSAN 2026
- 140 3. OTURUM 25 NİSAN 2026
- 150 GALA VE PLAKET TÖRENİ

AĞUSTOS 2026
YIL 34 / SAYI 106

TÜRKİYE YEM SANAYİCİLERİ
BİRLİĞİ DERNEĞİ İKTİSADİ
İŞLETMESİ ADINA YAYIN SAHİBİ
VE SORUMLU YAZI İŞLERİ
MÜDÜRÜ
Dr. Serkan ÖZBUDAK

EDİTÖR
Prof. Dr. Nizamettin ŞENKÖYLÜ

Yayın Kurulu / Editorial Board
Prof. Dr. İbrahim AK
Prof. Dr. İbrahim ÇİFTÇİ
Prof. Dr. Hasan Rüştü KUTLU
Prof. Dr. Şakir Doğan TUNCER
Prof. Dr. Sakine YALÇIN
Prof. Dr. Necmettin CEYLAN
Dr. Hüseyin BÜYÜKŞAHİN

GRAFİK TASARIM
SAYE AJANS

İDARE ve YAZIŞMA ADRESİ
Çetin Emeç Bulvarı
Lizbon Cad. No:38/7
Öveçler – Çankaya / ANKARA
Tel: (0312) 472 83 20
e-posta: info@yem.org.tr

Dergide yayımlanan yazıların
sorumluluğu yazarlarına aittir. “Yem
Magazin” ibaresi kullanılmadan alıntı
yapılamaz.

Baskı EYLÜL 2026
Dört Ayda Bir Yayımlanır
Yayın Türü: Yerel Süreli
Yayın Dil: Türkçe-İngilizce

Baskı Adedi: 700 Adet basılmıştır.

HAKEMLİ DERGİDİR.
CAB Abstracts tarafından taranmaktadır.
<http://bit.ly/2kvSDCO>
www.yem.org.tr • info@yem.org.tr

Baskı: Poyraz Ofset
2. Matbaacılar Sitesi 1534. Cad.
No: 9 İvedik OSB / ANKARA
Tel: (0312) 384 19 42

Mangalın tadı

bizimle çıkar...

beypiliq®
ağzınıza sağlık

Sevgili Dostlar,

Son yıllarda iklim değişikliğinin etkileri, tarımsal üretim üzerinde daha sık görülür hale gelmiştir. Özellikle aşırı El Niño olaylarının gelecekte daha sık ve daha şiddetli görülme riskini artırabileceğine ilişkin bilimsel bulgular bulunmaktadır. NOAA'nın Temmuz 2026 değerlendirmesine göre mevcut El Niño olayı güçlenmeye devam etmekte; Ekim-Aralık döneminde çok güçlü bir El Niño görülme olasılığı %81 olarak değerlendirilmektedir. NOAA ayrıca olayın 2027 ilkbaharına kadar sürme ihtimalini %97 olarak tahmin etmektedir. JPMorgan ise mevcut El Niño'nun yıl sonuna kadar "çok güçlü" veya "süper El Niño" seviyesine ulaşma olasılığını %81 olarak hesaplamakta; yüksek enerji fiyatlarıyla birlikte küresel gıda enflasyonuna etkisinin 1,3-1,5 puana ulaşabileceğini öngörmektedir. El Niño'nun etkileri bölgeden bölgeye farklılık göstermekle birlikte, ABD'nin bazı tarım bölgelerinde yağışları artırırken Güney Amerika'nın bazı önemli üretim bölgelerinde kuraklık riskini yükseltebilmektedir. Bu tablo, önümüzdeki ürün yılında dünya hammadde arzı ve fiyatlarının hava koşullarına karşı daha hassas olabileceğine işaret etmektedir.

Türkiye ise bu döneme güçlü bir rekolteyle girmektedir. Kış ve bahar aylarında alınan bereketli yağışlar sayesinde TÜİK birinci tahminine göre tahıl üretimimiz %21,7 artışla 41,6 milyon tona ulaşmaktadır; sektörümüzün saha beklentisi buğdayda 25, arpada ise 10 milyon ton seviyesindedir. Buğdayda kendine yeterlilik oranımız %104'e çıkmıştır. Yalnızca mısırdaki %5,9'luk gerileme ile 8 milyon tona inen üretim, karma yem sanayimizin 11,3 milyon tonluk ihtiyacı karşısında 3,3 milyon tonluk açığı sürdürmektedir.

Elde edilen bu yüksek rekoltenin ve stokların ham madde olarak değil, katma değeri yüksek bitkisel ve hayvansal ürünlere dönüştürülerek değerlendirilmesini ülkemize döviz kazandıracak en akılcı yol olarak görmekteyiz. Bu nedenle un, yem, makarna, kanatlı eti ve yumurta başta olmak üzere tüm tarımsal ürünlerde ihracat kısıtlamalarının kaldırılmasını beklemekteyiz. Yıllar içinde büyük emeklerle kazanılmış pazarların rakip ülkelere kaptırılması, telafisi zor bir kayıp olacaktır.

Öte yandan kuzeyimizdeki savaş, sektörümüzün en kritik gündem maddesi olmayı sürdürmektedir. TÜİK verilerine göre 2025 yılında buğday, mısır, arpa, soya, soya küspesi, ayçiçeği tohumu küspesi ve kepeklerden oluşan yedi temel kalemdede gerçekleştirdiğimiz 18,4 milyon tonluk ithalatın

13,2 milyon tonu, yani %72'si Rusya ve Ukrayna'dan karşılanmıştır. Bu oran buğdayda %98, ayçiçeği tohumu küspesinde %97, mısırdaki %86, kepekte %84, arpada %62 seviyesindedir. Yem hammaddesinde genel dışa bağımlılığımızın %56 olduğu dikkate alındığında, bu iki ülkenin sektörümüz için ne anlama geldiği açıktır.

Azak Denizi-Kerç Boğazı hattında 10 Temmuz'dan itibaren ticari gemi trafiğine yönelik ciddi kısıtlamalar uygulanmaktadır. Rusya, Ukrayna'nın Azak Denizi'ndeki gemilere yönelik saldırılarının ardından Don-Azak Kanalı'ndaki trafiği geçici olarak durdurmuş ve Kerç Boğazı'ndan geçiş taleplerini kabul etmemiştir. Temmuz boyunca Rusya'nın Karadeniz ve Azak Denizi'ndeki deniz hedeflerine yönelik saldırılarının yoğunlaşması, tahıl ihracatında aksamalara ve küresel emtia taşımacılığında risklerin artmasına yol açmıştır. Ağustos başında Türk sahipli gemilerin de saldırıya uğradığı ve maalesef mürettebatlarda yaralanmaların olduğu görülmektedir. Karadeniz'deki artan güvenlik riskleri savaş sigortası primlerini yükseltirken, bazı taşıyıcılar bölgedeki operasyonlarını askıya almaya başlamıştır. Bu gelişmeler, Rusya ve

Ukrayna'nın küresel tahıl ve yağlı tohum ticaretindeki ağırlığı nedeniyle önümüzdeki dönemde hammadde arzı ve navlun maliyetleri üzerinde yukarı yönlü risk oluşturmaktadır. Altını çizerek belirtmek isterim: ortada bir arz krizi yoktur, ambarlar doludur; sorun ürünün limandan çıkamamasıdır. Bunun faturası fiyatlara yansımıştır.

Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki: Rusya ve Ukrayna savaşı, ticari gemileri ve limanları hedef almasaydı, yüksek rekolteelerin de etkisiyle yem fiyatlarında düşüşlerin devam etmesini bekliyorduk; nitekim Temmuz başına kadar tablo tam da bu yöndeydi. Bu itibarla tahıl koridorunun yeniden açılması, Azak Denizi'nde yüklü hâlde bekleyen gemilerin güvenli çıkışının sağlanması ve ticari sivil gemilerin seyir güvenliğini güvence altına alacak ikinci bir tahıl koridorunun Türkiye önderliğinde hayata geçirilmesi için üst düzey makamlarımızca gerekli diplomatik girişimlerin acilen yapılmasını sektörümüz adına önemle talep ediyoruz. Ülkemiz 2022 yılında bu koridoru kurma başarısını göstermiş, dünyanın gıda güvenliğine tarihî bir katkı sunmuştur; bugün de bunu başarabilecek yegâne ülke Türkiye'dir.

Hepinize hayırlı kazançlar, bereketli ve verimli bir dönem temenni ederim.

M. V. Karakuş
TÜRKİYE YEM SANAYİCİLERİ
BİRLİĞİ BAŞKANI

60 Yıllık Birikimle Zamana Dokunan Yolculuk!

Sektöre yön veren **deneyim** ve **mühendislik** birikimiyle 60 yılı geride bıraktık. Her makine, sadece üretim değil; **güvenin**, **emeğin** ve **kaliteye olan inancın** bir yansıması oldu. **Yemmak** olarak, geçmişin birikimiyle adımlarımızı atıyor, **sürdürülebilir** ve **fark yaratan bir gelecek** için çalışmaya devam ediyoruz.

Üstün
Eleme

Sarmal Elek

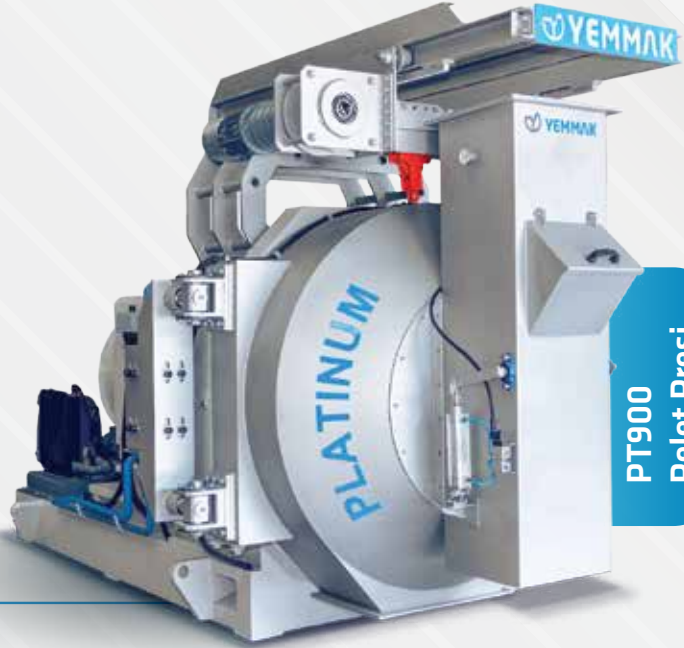
Homojen
Öğütme

Valsli Değirmen

Verimli Pellet
Üretimi

PT900
Pelet Presi

Yemmak dünyasını keşfedin!
Süreçlerinizi kolaylaştırın.

PELETİN KAHRAMANI

Yüksek verimli şanzıman teknolojisiyle
%96 aktarım verimi, daha düşük enerji
tüketimi ve daha yüksek üretim!

AVANTAJLAR

- ✓ *Düşük Bakım Maliyeti*
- ✓ *Hızlı Ayar Ünitesi*
- ✓ *Kısa Duruş Süresi*
- ✓ *Otomatik Yağlama Sistemi*
- ✓ *Motorlu Disk Kaldırma Sistemi*
- ✓ *Alan Verimliliği*

*Kompakt gövde yapısı sayesinde kayış-kasnaklı
pelet presine göre daha az yer kaplar.
Her iki yöne açılabilen kapak sistemi sayesinde ise
kolay montaj ve demontaj imkânı sunar.*

ÜRÜN DETAYLARI İÇİN
QR KODUNU TARAYIN

ŞANZIMANLI PELET PRESİ

16. TUIYEM

ULUSLARARASI YEM KONGRESİ
VE YEM SERGİSİ

AÇILIŞ KONUŞMALARI

M.ÜLKÜ KARAKUŞ
TÜRKİYEMİR BAŞKANI

M.ALİ KALKAN
HAGE FUARCILIK /
IDMA YÖNETİM KURULU BAŞKANI

İBRAHİM YUMAKLI
T.C. TARIM VE ORMAN BAKANI

24 NİSAN 2026
1.GÜN

SEMİNER

Angel Yeast - Uydu Seminer

Ruminant Beslemede Maya ve Maya Ekstraktlarının Kullanımı

Dr. George Gong

PANEL 1

“Yeni Nesil Yem Sanayi: Gıda ve İnsan”

PANEL 2

“Sektörler İstişaresi”

GALA GECESİ

25 NİSAN 2026
2.GÜN

1. OTURUM

1. SUNUM

• Yem Hammadde Ticaretinde Trendler
Reece H. Cannady – U.S. Grains & Bioproducts Council

2. SUNUM

• AB Yem Sanayisi Gündemi
Pedro Cordero - FEFAC Başkanı
Alexander Döring – FEFAC Genel Sekreteri

3. SUNUM

• Körfez ve Doğu Afrika Yem Pazarındaki Trendler
Ali Habaj - CEO IAOM-MEA

2. OTURUM

4. SUNUM

• Yapay Zeka Çağında Yem Sanayi
Doç. Dr. Murat Karakuş – Ankara Üniversitesi

5. SUNUM

• Yarının Su Ürünleri Yemi Bugünden:
Üretimde Yeni Bir Çağı Yönlendiren Yapay Zekâ ve Yenilikler
Dr. Mian Riaz – Texas A&M University

6. SUNUM

• Lisanslı Depoculukta Yaşanan Sorunlar ve Yeni Gelişmeler
Tuğrul Kaynarca – Ticaret Bakanlığı

3. OTURUM

7. SUNUM

• Ekonomi Gündemi
Prof. Dr. Hakan Kara – Bilkent Üniversitesi

24
NİSAN
2026

AÇILIŞ
KONUŞMALARI

AÇILIŞ

24 NİSAN 2026
1.GÜNAÇILIŞ
KONUŞMALARI

M.ÜLKÜ KARAKUŞ

TÜRKİYE YEM SANAYİCİLERİ BİRLİĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI
TOBB TÜRKİYE TARIM MECLİSİ BAŞKANI

Sayın Bakanım, Sayın Milletvekilleri-miz, Sayın Genel Müdürlerimiz, sivil toplum kuruluşlarımızın çok değerli başkanları, saygıdeğer hocalarım, sektörümüzün kıymetli paydaşları, sektör mensubu kardeşlerim ve basınımızın değerli mensupları;

16. TUYEM Uluslararası Yem Kongresi ve Sergisi'ne hepiniz hoş geldiniz. Katılımınızla bizleri cesaretlendirdiğiniz için hepinize şükranlarımı sunuyorum.

1992 yılından bu yana kongremizi her

iki yılda bir, aralıksız olarak başarıyla sürdürüyoruz. Konuşmamın başında sektörümüz adına önemli bir müjdeyi paylaşmak isterim: Artık iki yıllık dönemlerin arasındaki tek yıllarda da Türkiye Yem Sanayicileri Birliği olarak yurt dışı organizasyonlarımıza başlıyoruz. İlk adım olarak Afrika kıtası başta olmak üzere, diğer kıtalarda da sıralı etkinlikler düzenleyeceğiz. Bunun ilk uygulamasını Kasım ayında hedef kıta olarak belirlediğimiz Afrika'da gerçekleştireceğiz. Bu uluslararası açılımın sektörümüze büyük bir ivme kazandıracacağına inanıyorum.

Türkiye'de karma yem sektörü yaklaşık 60-70 yıllık köklü bir geçmişe sahiptir. Sektörümüzün kuruluşu, gelişmekte olan birçok ülkede olduğu gibi devletin öncülüğünde gerçekleşmiştir. 1950-1955'li yıllarda karma yem üretimi Türkiye'de bir ihtiyaçtan doğmuş ve devlet bu süreçte öncü görevini başarıyla yerine getirmiştir. Daha sonra ise örnek bir özelleştirme süreci yürütülerek tüm yem üretim işi özel sektöre devredilmiştir. Bu özelleştirme gerçekleştirilirken ben de bizzat sektörün içindeydim; tarım sektöründeki uygulamalar arasında gerçekten örnek teşkil

edecek nitelikte, son derece başarılı bir süreç işletilmiştir. Emeği geçen herkese teşekkür borçluyuz.

Devletin öncülük edip yol açması ve özel sektörün güçlü girişimleriyle büyüyen bu sektör; et, süt, yumurta, balık ve tavuk gibi hayvansal üretimde bulunan tüm işletmelerimizin gelişiminde lokomotif rolü üstlenmiştir. Bugün hayvancılık entegrasyonlarındaki ve işletmelerimizdeki yöneticilerin çoğunun yem kökenli olması, hepimiz adına büyük bir gurur vesilesidir. Günümüz itibarıyla Türkiye’de yem üreten işletme sayısı 1.700’e ulaşmış durumdadır; bunlardan 700’e yakın tesis, modern karma yem fabrikası niteliğindedir. Sektörümüz, yıllık 30.7 milyon tonluk karma yem üretimiyle AB ülkeleri kıyaslamasında 1. sırada, dünyada ise 7. sırada yer almaktadır. Bu başarı, Türk tarımının küresel gücünü ve hacmini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Avrupa Birliği’nin toplam yem üretimi 146 milyon ton, dünya genelindeki toplam üretim ise 1.4 milyar ton civarındadır. Türkiye, 42 milyon tonu aşan kurulu üretim kapasitesiyle yaklaşık %80’lik bir kapasite kullanım oranına sahiptir. Sektörde son 40 yıldır ölçek ekonomisi başarıyla çalışmakta; küçük kapasiteli eski fabrikalar yerini dünya ölçeğinde, modern, ileri teknolojiyle donatılmış ve yüksek kaliteli üretim yapan büyük tesislere bırakmaktadır. Bu modern altyapımızla gurur duyuyoruz.

Mevcut 30.7 milyon tonluk üretimimizin kırılımına baktığımızda; 18 milyon tonunu büyükbaş ve küçükbaş hayvanları kapsayan ruminant yemleri, 11 milyon tonunu kanatlı yemleri oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra sessiz sedasız ihracat şampiyonumuz olan balıkçılık sektörümüz için üretilen su ürünleri yemleri de 1 milyon ton seviyesine yaklaşmıştır. Balıkçılık sektörümüz, 2 milyar doları aşan ihracat bedeliyle örnek bir başarı hikayesidir ve yem sanayimiz de hem su ürünleri yemlerinde hem de pet (evcil hayvan) yemlerinde kendisini hızla geliştirerek bu katma değerli alanlara ağırlık vermektedir.

Paris İklim Anlaşması’na imza atmış

bir ülke olarak sürdürülebilirlik ve yeşil dönüşüm kapsamında önemli sorumluluklarımız bulunmaktadır. Tüm sektörler karbon ayak izini azaltmak adına yoğun çalışmalar yürütmektedir. Biz de değerli akademisyenlerimiz ve hocalarımız vasıtasıyla sektörümüzün su ve karbon ayak izini detaylı bir şekilde analiz ediyor, mevcut durumumuzu ve atmamız gereken adımları belirliyoruz. Şunu açıkça ifade etmeliyim ki, Türkiye’deki yem sektörü tam anlamıyla çevre dostu bir sektördür. Tarımsal faaliyetler sonucunda ortaya çıkan yan ürünleri ve atıkları sanayimizde katma değere dönüştürüyoruz. Serin iklim tahıllarının atıklarını, yağlı tohumların küspelerini, kanatlı sanayisinin yan ürünlerini, şeker fabrikalarının melas ve kuru pancar küspelerini, hatta narenciye posalarını rasyonlarımızda değerlendirerek çevre kirliliğini önüyor ve döngüsel ekonomiye devasa bir katkı sağlıyoruz. Bu sayede, karbon ayak izi diğer birçok sanayi dalına kıyasla en düşük olan sektörlerden biriyiz.

Küresel ölçekte baktığımızda dünyada yaklaşık 2.5 milyar ton civarında hububat (buğday, arpa, mısır vb.) üretimi gerçekleştirilmektedir. Üretim miktarı düzenli olarak artmakla birlikte, bizi asıl ilgilendiren husus dönem sonu devreden stoklarıdır. Dünyadaki stokların ortalama 2 ila 3.5 aylık tüketimi karşılayacak seviyede seyrettiğini görüyoruz. Ülkemizde ise geçen yıl son derece sıra dışı ve zorlu bir dönem ge-

çirdik. Meslek hayatım boyunca ilk kez hem kuraklığın hem de don olayının aynı üretim sezonu içerisinde birlikte yaşandığına şahit oldum. Bu anormal iklim koşulları nedeniyle geçen yılın verilerini baz almak doğru bir yaklaşım olmayacaktır. İçinde bulunduğumuz 2026-2027 hububat sezonunda ise, çok şükür geçen yıla kıyasla iki katına yakın bir yağış aldık. Elbette tarımda mayıs ayı geçmeden ve ürün ambara girmeden kesin konuşulamaz; ancak olağanüstü bir iklim felaketi yaşanmadığı takdirde buğday, arpa, mısır, çavdar, yulaf ve tritikale toplamında 40 milyon tonu aşacak güçlü bir hububat rekoltesi bekliyoruz. Detaylandırmak gerekirse, yaklaşık 23 milyon ton buğday, 7-8 milyon ton mısır ve yine 7-8 milyon ton civarında (belki biraz daha fazla) arpa rekoltesi öngörülmektedir. Benzer şekilde, dünya genelinde yağlı tohum üretiminin 750 milyon tona (palm hariç) ulaşması, Türkiye’de ise bitkisel üretime paralel olarak yağlı tohum üretiminin 4.2 milyon ton seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Gerek ülkemizdeki rekolte artışı gerekse dünyadaki istikrarlı arz yapısı nedeniyle, 2026 yılı hasat sezonunda hububat ve yem ham maddesi fiyatlarında olağanüstü bir dalgalanma veya keskin fiyat artışları öngörmüyoruz. Bu durum fiyat istikrarı açısından son derece sevindiricidir. Karma yem maliyetlerinin yarıdan fazlası, rasyonun ise yaklaşık %75-80'i doğrudan hububat ve yağlı tohum ürünlerine bağlıdır. Dolayısıyla ham maddede yakalayacağımız bu istikrar, sektörümüzün önünü görmesini sağlayacaktır. Sektör olarak her zaman ifade ettiğimiz bir kural vardır: Ham maddeyi pahalı alırsak yemi pahalı satmak zorunda kalırız, ucuz alırsak ucuz satarız. Bu çerçevede, 2026-2027 sezonunun fiyat istikrarı açısından sektörümüzü bir miktar rahatlatacağını tahmin ediyoruz.

Sayın Bakanım,
Zatıalinizin geçen yıl planlı üretimi ve suyu merkeze koyarak başlattığı vizyoner yaklaşım, tarım sektörü için son derece isabetli bir dönüm noktası olmuş ve bizlere öncülük etmiştir. Bu vesileyle, birliğimizin tam 26 yıl önce, yani 2000 yılındaki kongresinde yayınladığı dergi kapağını sizlerle paylaşmak isterim. Biz o dönemde vizyonumuzu 'Su' olarak belirlemiştik. Çeyrek asır önce, bölgesel coğrafyadaki ve Ortadoğu'daki asıl meselenin su olduğunu, Türkiye'nin de sanıldığı gibi bir su zengini olmadığını, su yönetiminin stratejik önemini kongrelerimizde tartışmıştık. Bugün de aynı kararlılıkla ifade ediyoruz ki; su sadece tarımın değil, tüm insanlığın en hayati meselesidir.

Yem sanayimizin büyüklüğünü ve lojistik gücünü anlatmak gerekirse; fabrikalarımıza yıllık 30 milyon ton ham madde girmekte ve 30 milyon ton mamul yem çıkmaktadır. Bu, toplamda 60 milyon tonluk devasa bir lojistik trafiğin yönetilmesi demektir. Kaba yem hareketlerini de dahil ettiğimizde, yem sanayisinin ülkemizde yaklaşık 100 milyon tonun üzerindeki bir ham madde trafiğine yön verdiğini gururla söyleyebiliriz.

Tüm bu olumlu gelişmelerin yanında,

yatırım ortamımızı ve sektörümüzün geleceğini doğrudan etkileyen, üzerinde dikkatle durmamız gereken dört önemli konuyu ve 'soru işaretini' de sizlerle paylaşmak durumundayım:

1. Finansmana Erişim ve Yüksek Fon Maliyeti: Finansmana erişimdeki zorluklar ve kredi faizlerinin yüksek seyretmesi (%45-48 bandındaki para maliyetleri), mali politikaların bir sonucu olarak sektörümüzü zorlamaktadır. Ham madde fonlama maliyetlerinin bu denli yüksek olması sebebiyle, sanayicilerimiz bu yıl büyük hacimli stokların altına girmekte çekingen davranabilir. Bu durum, üreticinin elindeki ürünün büyük oranda Toprak Mahsulleri Ofisi'ne (TMO) yönelmesine yol açabilmektedir.

2. Jeopolitik Krizler ve 'Merkez Türkiye' Vizyonu: Üç tarafı denizlerle, dört tarafı ise maalesef çatışmalarla çevrili bir coğrafyada yaşıyoruz. Rusya-Ukrayna savaşıyla başlayan küresel gerilimler, bugün İran-İsrail eksenindeki krizlerle devam etmektedir. Küresel liderlerin tek bir açıklaması dahi dünya piyasalarındaki dengeleri altüst edebilmektedir. Ancak 'fırsat şimşek gibidir, bir anda çakar ve geçer.' Kuzeyimizde (Ukrayna ve Rusya) ciddi bir ham madde arzı, güneyimizde ise gıda ürünlerine yoğun talep duyan devasa bir Ortadoğu coğrafyası bulunmaktadır. Bu iki yapının tam merkezinde yer alan Türkiye'nin jeostratejik konumu, birliğimizin tam 17 yıldır ısrarla vurguladığı

'Merkez Türkiye' kavramının ne kadar doğru ve hayati olduğunu her geçen gün yeniden kanıtlamaktadır.

3. İhracat Kısıtlamaları ve Arz Güvenliği ilişkisi: Pandemi döneminde gıda arz güvenliğini sağlamak adına uygulanan ihracat tedbirlerini elbette anlayışla karşılıyoruz. Ancak uzun vadede hayvansal ürünlere getirilen ihracat engelleri veya geçici yasaklamalar, üretim zincirinde ciddi tahribatlara yol açmaktadır. Unutulmamalıdır ki, bugün soframıza gelen bir bardak sütün arkasında 34 aylık, bir pirzolanın arkasında 30 aylık, bir yumurtanın arkasında 28 aylık, bir piliç etinin arkasında ise kuluçka, damızlık ve büyüme aşamaları dahil 2-2.5 yıllık çok uzun vadeli planlamalar ve yatırımlar yatmaktadır. Bizler borsalarda 7-8 ay sonrasının ham maddesini bağlarken, tavukçuluk ve yumurtacılık sektörlerimiz yıllar sonrasının damızlık hayvanlarını ve kuluçkalık yumurtalarını rezerve etmektedir. Bu nedenle, üretim planlamasının sektöre uğramaması adına ihracat politikalarının uzun vadeli ve istikrarlı bir yaklaşımla yeniden gözden geçirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

4. Tarımda Yaş Ortalaması ve Gençlerin İstihdamı: Türkiye'de tarım sektöründe çalışanların yaş ortalaması maalesef 58'e yükselmiştir. Kişi başına düşen ortalama 60 dekarlık küçük arazi yapıları verimsizliği artırmaktadır. Yıllardır sivil toplum kuruluşları olarak

benzer söylemleri tekrarlıyoruz ancak kaçırdığımız bir nokta var: Genç nesiller tarım ve hayvancılık faaliyetlerine ilgi göstermiyor. Kırsaldan kente göçün ve sosyolojik gelişmelerin doğal bir sonucu olan bu durumu tersine çevirmek zorundayız. Tarım ve hayvancılığın diğer sektörlerden daha değersiz olduğu yönündeki olumsuz psikolojiden kurtulmalıyız. Geleneksel tarım algısını kırarak, dijitalleşme ve modernizasyon ile tarımı gençlerin zevk alacağı, teknoloji kullanacağı ve en önemlisi iyi para kazanacağı prestijli bir iş kolu haline getirmeliyiz. Bu konuda basın ve yayın organları aracılığıyla kapsamlı farkındalık çalışmaları yürütülmelidir.

Son olarak, Biyogüvenlik Mevzuatı konusuna değinmek istiyorum. Ülke olarak yıllardır bu alana yüz milyonlarca dolar kaynak ve muazzam bir enerji harcıyoruz. Biyogüvenlik Kurulu'nun yeniden hayata geçirileceği yönündeki olumlu haberleri büyük bir memnuniyetle karşıladık ve bu sürecin hızlandırılmasını talep ediyoruz. Dünyada insan gıdası olarak tüketimine onay verilmiş transgenik ürünlerin (GDO), Türkiye'de de doğrudan hayvan yemi olarak kullanımına izin verilmesi, sektörümüzü ve hayvancılığımızı çok büyük bir maliyet yükünden kurtaracaktır. Kanun, yönetmelik ve mevzuat tadilatına ilişkin detaylı çözüm önerilerimiz ve hazırladığımız teknik raporlar bakanlığımızın ilgili birimlerinde mevcuttur.

Sivil toplum kuruluşları, gücünü toplumsal dayanışmadan ve siz değerli devlet yöneticilerimizin, siyasi iradenin desteğinden alan sosyal merkezlerdir. Sektörümüzü her zaman cesaretlendiren ve desteklerini esirgemeyen Sayın Bakanımıza bir kez daha şükranlarımı sunuyor; kongremizin tüm katılımcılar için verimli geçmesini diliyorum.

Biyogüvenlik Mevzuatı

- Ülkemizde onaylı biyoteknolojik çeşitlerin sayısının 36'da kalması nedeniyle, ithal hammadde temininde yaşanan aksaklıklar iç piyasada hammadde fiyatlarında ani artışlara sebep olmaktadır.
- Bu tür sorunlarla karşılaşmamak için AB'de gıda amaçlı onaylanan biyoteknolojik ürünlere, ülkemizde yem amaçlı onay verilmesi elzemdir.
- Dünya ticaretine konu yeni ürünlerin onayı için, gerekli bilimsel değerlendirilmeleri yapabilecek Biyogüvenlik Kurulu'nun yeniden oluşturulması önem arz etmektedir.
- Dünyada **insan gıdası** olarak kullanılan transgenik ürünlerin, Türkiye'de **en azından hayvan yemi** olarak kullanımının rahatlatılması

PROMETA

1999'dan beri
Yemlik Yağların Lider Üreticisi

www.prometa.com.tr

**24 NİSAN 2026
1.GÜN**

AÇILIŞ KONUŞMALARI

M.ALİ KALKAN**HAGE FUARCILIK / IDMA YÖNETİM KURULU BAŞKANI**

Sayın Bakanım, Sayın TMO Genel Müdürüm, Sayın Gıda ve Kontrol Genel Müdürüm, Sayın TÜRKİYEMBİR Başkanım, Sayın TUSAF Başkanım, kurumlarımızın kıymetli yöneticileri ve yem sanayimizin değerli paydaşları; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Sayın Başkanımıza nazik daveti için teşekkür eder, ana sponsor olarak bu seçkin hazırun arasında bulunmamıza imkân tanıdıkları için şükranlarımı sunarım. Türkiye Yem Sanayicileri Birliği ile gerçekleştireceğimiz stratejik faaliyetlere geçmeden önce, ortak hareket etme kararımızın arka planını ve grubumuzu kısaca izah etmek isterim. Kuruluşumuz; fuarcılık, uluslararası etkinlik organizasyonları ve sektörel ya-

yıncılık alanlarında uzmanlaşmış köklü bir gruptur. Çatımız altında hem yurt içi hem de yurt dışı fuar organizasyon şirketlerimiz ile küresel ölçekte yayın yapan şirketlerimiz yer almaktadır.

Grubumuzun ana omurgasını, 16 yıldır dünyanın dört bir yanında başarıyla fuarlar düzenleyen Hage Fuarcılık oluşturmaktadır. Yurt dışı tecrübemizin en yoğun olduğu bölge Afrika kıtası olmakla birlikte; Rusya, Ukrayna, Endonezya, Dubai ve Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) gibi çok geniş bir coğrafyada aktif olarak faaliyet göstermekteyiz. Örneğin, Senegal'in en büyük uluslararası fuar organizatörü konumundayız ve Batı Afrika bölgesindeki en büyük, en kapsamlı sektörel

spesifik fuarları grubumuz gerçekleştirmektedir. Yayıncılık tarafında ise, değirmencilik sektöründe dünya çapında yakından bilinen Miller Magazine ve BBM dergilerinin yanı sıra, özellikle yem sanayisine yönelik hazırladığımız ve küresel düzeyde dağıtımı yapılan Feed Planet dergisini bünyemizde barındırıyoruz.

Uzun yıllara dayanan bu küresel ağıımız ve tecrübemiz neticesinde, bugüne kadar Türkiye'den 2.000'in üzerinde firmayı özellikle Afrika pazarlarındaki alıcılarla buluşturduk. Temel önceliğimiz, ülkemizin ihracat potansiyelini güçlendirmek ve üreticilerimizin yeni pazarlara erişimini kolaylaştırmaktır. Bu bağlamda, kendi alanında dünyanın en önemli ve en büyük organizasyonlarından biri olan IDMA Fuarı'mız bünyesinde, Türk yem sanayisinin küresel gücünü pekiştirmek ve uluslararası pazarda daha etkin tanıtılmasını sağlamak amacıyla TÜRKİYEMBİR ile çok güçlü bir stratejik iş birliğine imza attık.

Değerli Başkanımız Ülkü Karakuş ile gerçekleştirdiğimiz istişareler neticesinde, ara yıllarda yeni pazarlara birlikte açılma kararı aldık. Bu kapsamda ilk küresel girişimimizi Güney Afrika'nın Cape Town şehrinde hayata geçiriyoruz. Uluslararası Aktif Değirmenciler Birliği (IAOM) tarafından düzenlenen 'IAOM Güney Afrika Hububat ve Yem Kongresi' bünyesinde, IAOM, IDMA ve TÜRKİYEMBİR konsorsiyumu olarak ortak ve devasa bir organizasyon gerçekleştireceğiz. IAOM Middle East & Africa (Ortadoğu ve Afrika) yönetimiyle yürüttüğümüz görüşmeler neticesinde, bu büyük buluşma 23-26 Kasım 2026 tarihlerinde Cape Town'da yapılacaktır. IAOM MEA CEO'su Sayın Ali Habaj da şu an aramızdadır ve kendisi yarınki oturumda bölge pazarına dair çok kıymetli değerlendirmelerini bizlerle paylaşacaktır. Bu ortak kongre ile Türk yem sanayisinin ve teknolojisinin gücünü Afrika kıtasında en üst düzeyde ortaya koymuş olacağız.

Bu büyük projenin yanı sıra, bu yıl ülkemizde düzenleyeceğimiz etkinliğimizi de sizlere hatırlatmak isterim:

25-27 Haziran 2026 tarihleri arasında İstanbul Fuar Merkezi'nin (İFM) 2, 4 ve 8 numaralı salonlarında IDMA İstanbul Fuarı'nı gerçekleştireceğiz. Bu yıl fuarımızda 300'ün üzerinde uluslararası katılımcı firmayı ağırlayacağız ve 120'den fazla ülkeden 10.000'in üzerinde uluslararası profesyonel ziyaretçiyi İstanbul'da misafir edeceğiz. Fuar kapsamında ayrıca, dünya genelinden çok önemli otoritelerin ve konuşmacıların yer alacağı iki gün süreli 'IDMA Milling & Feed Forum'u (Değirmencilik ve Yem Forumu) düzenlenecektir. Bu forumda un ve yem sanayisinin geleceği, yeni teknolojiler ve küresel trendler enine boyuna ele alınacaktır.

**24 NİSAN 2026
1.GÜN**

AÇILIŞ KONUŞMALARI

İBRAHİM YUMAKLI
T.C. TARIM VE ORMAN BAKANİ

Değerli katılımcılar, kıymetli sektör temsilcileri, basınımızın çok kıymetli mensupları, hanımefendiler, beyefendiler; sizleri sevgiyle, saygıyla ve hürmetle selamlıyorum. 16. Uluslararası Yem Kongresi ve Sergisi'ne sizler de hoş geldiniz, şeref verdiniz.

Yem sektörü, tarımsal üretimin ve hayvancılığın temel başlangıç noktası olması hasebiyle son derece stratejik bir öneme sahiptir. İki yıl önce düzenlenen kongreye de katılmıştım; orada yaptığımız istişarelerin, alınan kararların ve paylaşılan vizyonun sektöre sağladığı somut katkılara hep birlikte şahit olduk. Sektörün nabzını tutan bu nitelikli organizasyonun, bakanlık olarak bizlerin de karar alma mekanizmalarında ve politika tasarımlarında çok önemli bir referans yeri edindiğini özellikle ifade etmek isterim. Bu yılki kongrede de sadece mevcut durumun analiziyle yetinilmeyip, geleceğin inşasına yönelik vizyoner projelerin ve tahayyüllerin paylaşılacak olmasını çok kıymetli buluyorum. Kongre programını incelediğimde, sektörün ufkunu açacak son derece değerli başlıkların seçildiğini memnuniyetle gördüm. Özellikle, ülkemizin gıda arz güvenliğinin ve ihracatının parlayan yıldızı olan su ürünleri sektörü için yem üretimine ayrı bir başlık açılmış olmasını çok isabetli bir adım olarak değerlendiriyor. Ülkü Başkanımızın şahsında tüm yönetim kurulunu tebrik ediyorum. Üç tarafı denizlerle çevrili bir ülke olmamızın ötesinde, su ürünleri üretiminde ve ihracatında yakaladığımız küresel başarı ve kapasite, bizlere çok geniş pazar alanları açmaktadır. Bu bağlamda

kongrenin ülkemiz, milletimiz ve tarım sektörümüz için hayırlara vesile olmasını diliyorum.

Hepimizin yakından takip ettiği üzere dünya, tarihi bir kırılma döneminden geçmektedir. Çok büyük bir küresel değişim ve dönüşüm sürecinin tam ortasındayız. İklim değişikliği, hızlı nüfus artışı, jeopolitik çatışmalar, enerji krizleri ve gıda arz güvenliği riskleri, çok boyutlu bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Artık bu risklerle aylar veya yıllar bazında değil, saatler bazında karşılaşılıyor ve dinamik kararlar almak zorunda kalıyoruz. Örneğin, bugün sadece Hürmüz Boğazı'nda yaşanan lojistik ve güvenlik krizlerinin dünya ticaretini, dolayısıyla küresel gıda tedarik zincirini nasıl derinden sarstığını hep birlikte izliyoruz. Bazı ülkelerin bu krizler nedeniyle çalışma saatlerini, eğitim-öğretim sistemlerini değiştirdiğini ve temel tüketim maddelerine yönelik çok radikal korumacı politikalar geliştirdiğini görüyoruz.

Böyle fırtınalı bir küresel ortamda Türkiye, Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde yürütülen çok yönlü, proaktif diplomasi trafiği ve dengeli duruşu sayesinde adeta bir 'barış adası' olarak konumunu korumaktadır. Bu stratejik duruş, ülkemizin küresel ölçekteki gücünü ve kritik rolünü her zamankinden daha belirgin hale getirmiştir. Geçtiğimiz hafta yine Antalya'da düzenlenen uluslararası üst düzey toplantılarda, Sayın Cumhurbaşkanımızın dünya liderleriyle gerçekleştirdiği görüşmeler ve verdiği mesajlar, Türkiye'nin küresel gıda ve ticaret vizyonundaki merkez konumunu bir kez daha pekiştirmiştir. Biz de Tarım ve Orman Bakanlığı olarak, bu zorlu küresel süreçlerden vatandaşlarımızın ve üreticilerimizin en az seviyede etkilenmesi adına gereken tüm proaktif tedbirleri alıyoruz. Gıda arz güvenliğimizin teminatı olan üretim zincirinde sürekliliği sağlamak amacıyla; stok yönetiminden tedarik planlamasına, ekim alanlarının optimize edilmesinden lojistik süreçlerin takibine kadar çok yönlü programları kararlılıkla hayata geçiriyoruz.

Hayvancılık sektörü, gıda arz güvenliğinin en kritik halkalarından biridir. Konuya sadece gıda yönüyle değil, sanayiye ham madde sağlamasına kadar uzanan geniş bir ekonomik bütünlük içerisinde yaklaşmaktayız. Sektörün katettiği mesafeyi net görmek adına son 23 yıla ait bazı temel verileri sizlerle paylaşmak isterim:

Büyükbaş hayvan varlığımız %78 oranında artmıştır.

Küçükbaş hayvan varlığımız %81 oranında artış göstermiştir.

Kırmızı et üretimimiz %170, toplam süt üretimimiz ise %167 oranında büyümüştür.

Tavuk eti üretiminde ise %302 gibi devasa bir büyüme kaydedilmiştir.

Ülkemiz nüfusunun 65 milyondan 86 milyona yükseldiğini, aynı dönemde turizmle ülkemizi ziyaret edenlerin sayısının 20 milyonlardan 60-70 milyonlar seviyesine ulaştığını göz önüne alırsak, hayvansal üretimdeki bu devasa artışın gıda arz güvenliğimizi sağla-

mada ne denli hayati bir rol oynadığı çok daha net anlaşılabacaktır.

Hayvancılıkta yakaladığımız bu büyüme trendini daha ileriye taşımak amacıyla, 2024-2028 dönemini kapsayan 'Hayvancılık Yol Haritamızı' kamuoyu ile paylaştık. Bu yeni planlama döneminde sayısal artışların yanı sıra, asıl olarak verimliliği, kaliteyi, hayvan sağlığını ve sürdürülebilirliği odak noktamıza koyduk. Bu planlamayla temel hedefimiz yalnızca kendi iç tüketimimizi eksiksiz karşılamak değildir; sahip olduğumuz jeostratejik konumu ve yüksek üretim kabiliyetimizi kullanarak, coğrafyamızda üretim kapasitesi yetersiz olan çevre ülkelerin de bir gıda ve yem tedarik merkezi haline gelmektir.

Yol haritamızın uygulanmaya başlandığı ilk dönemden itibaren elde ettiğimiz güncel veriler, doğru yolda olduğumuzu ve güçlü bir ivme yakaladığımızı göstermektedir. Bu süreçte büyükbaş

hayvan sayımız %6.8, küçükbaş hayvan sayımız %10.5, kanatlı eti üretimimiz ise %20 oranında net artış kaydetmiştir. Elbette hayvansal üretimdeki bu istikrarlı büyüme, doğrudan yem sanayimizin büyümesiyle ve ham madde arzıyla entegre durumdadır. Dane mısır üretimimizde yaklaşık 4 kat artış var, mısır üretimimiz 8,5 milyon tona ulaşmıştır. Su kısıtı olan bölgelerde dane mısır üretimi azaltılırken, su kısıtı olmayan bölgelerde mısır üretimini teşvik etmek amacıyla uygulanan destekleri %30 oranında arttırmış bulunuyoruz. Geçtiğimiz yıl bu uygulamanın birinci yılını yaşadık, bu uygulamaya uyum sağlayan üreticilerimize teşekkür ederim.

Bir diğer önemli hammadde olan soyanın üretiminin artırılmasında sektörün biraz daha fazla rol almasını istiyoruz. Hayvansal üretimin en temel girdisi ve yapı taşı karma yemdir. Yem sanayimiz son 20 yılda muazzam bir istikrarlı büyüme sergileyerek karma yem üretiminde Avrupa'da birinciliğe, dünyada ise yedinciliğe yükselmiştir. Bu başarı, ülkemiz tarımının ve sanayisinin ulaştığı seviyenin en somut tescilidir. 2025 yılı itibarıyla ülkemizde aktif karma yem işletmesi sayısı 1.718'e ulaşmıştır. Sektörün yıllık toplam üretim kapasitesi 40 milyon ton civarında olup, fiili üretimimiz 30.7 milyon tondur. Bu durum, ihtiyaç duyulduğu anda devreye sokabileceğimiz yaklaşık 10 milyon tonluk çok ciddi bir atıl kapasitemizin ve üretim esnekliğimizin olduğunu göstermektedir. İşte tam da bu noktada, bu güçlü üretim kapasitemizi sadece iç piyasaya dönük değil, bitmiş yem ürünleri ihracatını artıracak stratejik hamlelerle de değerlendirmemiz gerekmektedir. Tabii ki bu başarıları gururla zikrederken, sahadaki reel gerçekleri ve üreticilerimizin karşılaştığı zorlukları da göz ardı etmiyoruz. Hayvancılık işletmelerinde işletme maliyetlerinin yaklaşık %70'ini yem girdisi oluşturmaktadır. Bu realite, yem fiyatlarındaki her dalgalanmanın doğrudan et, süt ve yumurta fiyatlarına yansımaları demektir. Bakanlık olarak hedefimiz, yem ham maddelerinde yerli üretimi artırarak dışa bağımlılığı azaltmak, planlı üretim modeliyle ham madde ar-

zını güvenceye almak ve böylece hem yem sanayicimizi hem de hayvancılık yapan üreticimizi fiyat dalgalanmaları-na karşı korumaktır.

Son 23 yılda elde ettiğimiz başarıları daha da taçlandırmak ve küresel rekabette ileriye taşımak bizler için zorlu ama onurlu bir görevdir. Bu bilinç ve sorumlulukla hareket ediyoruz. İşini doğru yapan üreticilerin hakkını teslim etmek gerektiğine inanıyoruz, sektörde bazı baskıcı yaklaşımları doğru bulmadığımızı belirtmek isterim. Sizler bizim yol arkadaşlarımızısınız. Yol arkadaşlığı zahmeti de bereketi de eşit bir şekilde paylaşmayı gerektirir. Üreticiler kazanamazsa, ahırlar boş kalırsa gelecekte sanayicinin satacağı bir üründen bahsetmek söz konusu olamaz. Bu anlamda sizlerden beklen-
timiz dürüst, şeffaf ve üretici dostu bir ticaret anlayışı geliştirmenizdir.

Global dünyada her türlü enstrümanı doğru şekilde kullanmak zorundayız. Ülkemiz insanının menfaatine olacak her şeyi üreticimizle, sanayimizle birlikte omuz omuza yapmaya devam edeceğiz.

Bu yıl kuraklık riskini büyük ölçüde atlatmış durumdayız. Bütün tarımsal ürünlerde olduğu gibi mera kullanımlarında ve yem bitkisi üretiminde de ciddi bir artış olacağını düşünüyoruz. Bu durumun da yem maliyetlerinde azalmaya neden olacağını düşünüyoruz. Önümüzdeki süreçte de gıda arz güvenliğini sağlamaya, yerli ve milli üretim kapasitemizi artırmaya, tarım ve hayvancılıkta ülkemizi bölgesel lider ve küresel bir güç haline getirmeye kararlılıkla devam edeceğiz. Çünkü çok iyi biliyoruz ki; güçlü tarım, güçlü bir ekonomi demektir; güçlü üretim ise güçlü ve bağımsız bir gelecek demektir.

Ülkü Başkanımızla da istişare ettiğimiz üzere, bu değerli kongrenin çıktılarının, yapılan sunumların ve bilimsel tartışmaların kapsamlı bir kitapçık ve rapor haline getirilerek biz karar alıcıların önüne konulmasını çok büyük bir sektörel zenginlik olarak görüyorum.

16. Uluslararası Yem Kongresi ve Ser-

gisi'nin düzenlenmesinde emeği geçen herkese ve değerli katılımcılara en içten teşekkürlerimi sunuyor, hepinizi sevgiyle, saygıyla ve muhabbetle selamlıyorum.

Kârlı Hayvancılık

için Maya Besleme Çözümleri

Sağlıklı Rumen,
Yüksek Tarımsal Getiri

- **AuraNutra**

Rumen mikrobiotasını besler, sindirilebilirliği artırır ve ishal riskini azaltır.

- **GroPro Rumen**

Rumen sağlığını destekler. Yem sindirilebilirliğini artırır ve süt verimini yükseltir.

- **YeaMOS**

Daha iyi bir iştahla sağlığı ve besin emilimi için, selülozu sindiren bakterileri destekler.

- **YeaSense**

Rumen mikroflorasını istikrarlı bir şekilde dengelemek için, zararlı bakterileri baskılar.

- **YeaFerm**

Postbiyotik maya kültürü, rumen asidozunu önler ve rumen stabilitesini korur.

**24 NİSAN 2026
SEMİNER**

RUMINANT BESLEMEDE MAYA VE MAYA EKSTRAKTLARININ KULLANIMI

DR.GEORGE GONG

ANGEL YEAST TEKNİK MÜDÜRÜ / KIDEMLI ÜRÜN MÜDÜRÜ

Türkiye yem endüstrisinin şu anda karşı karşıya olduğu ham madde tedariki ve benzeri bazı zorlukların, Çin'deki mevcut koşullarla büyük bir benzerlik gösterdiğini gördüm. Bu noktada, şirketimizin deneyimlerini paylaşarak özellikle ruminant besleme alanında sizlere yeni fikirler sunmayı amaçlıyorum.

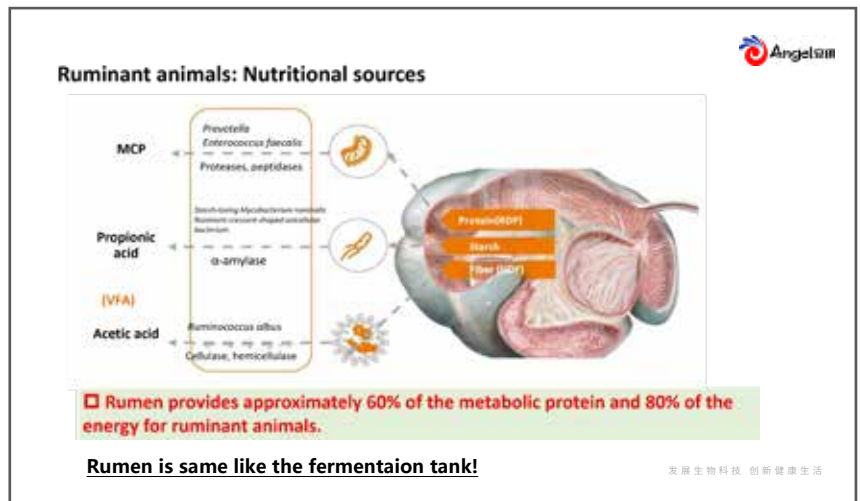
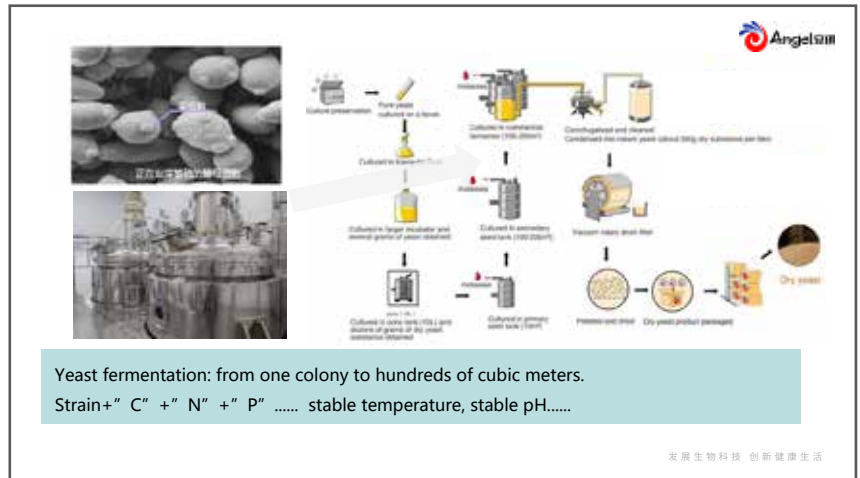
Şirketimiz Angel Yeast, geçmişte ülkemizde bir devlet enstitüsü olarak faaliyet göstermekteydi. Son 40 yıldır tamamen maya ve maya teknolojileri üzerine odaklanmış durumdayız. Bu 40 yıllık gelişim sürecinin ardından, şu anda dünyada en büyük ilk iki maya üreticisinden biri, Asya'da ise birinci konumdayız. Ürünlerimizin tamamı maya hücresine ve maya teknolojisine dayanmaktadır.

Maya üretim sürecimiz, mikroskop altında gördüğümüz tek bir maya hücresinden başlar ve 1 litrelik tanklardan 200-300 tonluk devasa fermantasyon tanklarına kadar uzanan kademeli bir fermantasyon sürecini kapsar. Bu fermantasyon esnasında karbonhidratlar, azot, demir kaynakları eklenerek; pH ve sıcaklık tamamen kararlı seviyelerde tutularak nihai ürünlerimizi elde ederiz.

Bugünkü ana konumuz ruminantlar. Aslında maya fermentasyon tanklarımız ile rumen arasında işlevsel olarak büyük bir benzerlik vardır. Rumen, bu hayvanlar için en önemli ve en özel organdır. Veriler, ruminantların ihtiyaç duyduğu proteinin %30'undan fazlasının ve enerjinin yaklaşık %80'inin rumenden sağlandığını göstermektedir. Rumen de tıpkı bir fermentasyon tankı gibi çalışır. Hayvanlarda yemden yararlanma oranını artırmak istiyorsak; ham madde kalitesi, besin maddesi ihtiyaçları ve çiftlik yönetiminin yanı sıra rumen fonksiyonlarını optimize etmek en kritik noktadır. Tıpkı fabrikamızda yaptığımız gibi, rumendeki karbondioksitleri, azot kaynaklarını, sıcaklığı ve pH'ı dengede tutmamız gerekir.

Süt inekleri ve besi sığırlarında maya kullanımı, uzun bir araştırma geçmişi-ne sahiptir. Günümüzde canlı maya kullanımı oldukça popülerdir ve hem akademik yayınlarda hem de ticari çiftliklerde rumen mikroflorasını geliştirmek ve pH'ı stabilize etmek için yaygın olarak tercih edilmektedir.

Canlı maya (özellikle *Saccharomyces cerevisiae*) rumene ulaştığında, büyüme ve aktivite sürecinde ortamdaki oksijeni tüketerek anaerobik rumen ortamını iyileştirir. Bu sayede lif ve nişasta sindirimine yardımcı olan yararlı bakterilerin popülasyonunu artırırken, laktik asit üreten bakterilerin oranını düşürür. Böylece rumen pH'ı dengelenir ve ham maddelerin sindirilebilirliği artar. Bu özelliğinden dolayı NRC (National Research Council), rumen pH'ını stabilize etmek için sodyum bikarbonat (soda) gibi ürünlerin yanı sıra canlı mayayı da bir seçenek olarak önermektedir. Angel Yeast olarak hem üniversitelerle hem de ticari işletmelerle canlı maya üzerine 100'den fazla saha çalışması yürüttük. Elde ettiğimiz sonuçlara göre, canlı maya kullanımı besi sığırlarında ortalama günlük canlı ağırlık artışını %10 ila %20 oranında artırmaktadır. Süt ineklerinde ise süt verimini %5 ila %10, yani baş başına günlük ortalama 1 ila 2 litre artırmaktadır. Yapılan çalışmalar, bu artışın temel olarak lif sindiriminin (özellikle NDF ve ADF) desteklenmesinden kaynaklandığını

ortaya koymuştur. Canlı mayanın farklı laktasyon dönemlerindeki süt ineklerinde baş başına günlük 1 ila 2.5 litreye kadar süt artışı sağladığı gözlenmiştir. Canlı mayanın bu faydalarına rağmen pazarda bazı kısıtlamaları vardır. Türkiye pazarında ruminantlar için pelet yem kullanımının oldukça yaygın olduğunu biliyorum. Peletleme işlemi esnasındaki yüksek nem ve yüksek sıcaklık, canlı mayaların yüksek stres altında kalmasına ve canlılıklarını yitirmesine neden olabilmektedir. Bu sebeple araştırmalarımızı canlı hücrenin ötesine taşıyarak aktif maddeler, postbiyotikler ve maya peptitleri üzerine yoğunlaştırdık.

Maya hücrelerini hidroliz veya özel konsantrasyon süreçleriyle derin bir işleme tabi tuttuğumuzda, ısıya ve neme dayanıklı aktif maddeler elde ederiz. Bu yapının içinde küçük peptitler yer alır. Normalde maya hücresi yüksek moleküllü bir proteindir ve sindirimi zordur. Ön sindirim (hidroliz) prosesiyle bu proteinleri hayvanların çok daha kolay sindirebileceği peptit formuna dönüştürüyoruz. Ayrıca nükleik asitler (RNA/DNA/Nükleotitler) de stres altındaki hayvanlarda bağırsak gelişimini desteklemektedir. Yem endüstrisinde yaygın olarak kullanılan Beta-Glukan ve Mannan oligosakkaritler (MOS) ise bağışıklık güçlendirici ve mikotoksin bağlayıcı olarak çok popülerdir. Bunların yanı sıra fermantasyon sırasında oluşan glutatyon veya özel metabolitler de bu işlemlere katkı sağlar.

Yaklaşık 15 yıl önce yapılan araştırmalardan beri biliyoruz ki, serbest amino asitler veya düz proteinlerle kıyaslandığında, sadece peptit formu rumen bakterileri (özellikle lif sindirimini sağlayan selülitik bakteriler) üzerinde çok daha güçlü bir büyütücü etkiye sahiptir. Peptit dozu artıkça bu olumlu işlev daha da güçlenmektedir.

Geçtiğimiz yıl tamamladığımız ve oldukça taze olan üç aşamalı yeni bir çalışmamızın detaylarını paylaşmak isterim. İlk aşamada, hayvanlardan rumen sıvısı alarak laboratuvarında farklı postbiyotik ve peptit örneklerini test ettik. Pazardaki farklı "maya kültürü"

ürünlerini kıyasladığımızda, her ürünün rumen fermentasyonuna etkisinin tamamen farklı olduğunu gördük. Test ettiğimiz maya peptiti grubu, toplam uçucu yağ asidi (VFA) miktarını ve mikrobiyel ham protein içeriğini en belirgin şekilde artıran grup oldu.

İkinci aşamada, rumen fistülü açılmış hayvanlarda kuru madde, ham protein, NDF ve ADF sindirilebilirlik oranlarını ölçtük. Özellikle 24, 36 ve 48. saatlerde maya peptiti ile maya peptiti + postbiyotik kombinasyonunun, ham protein ve lif sindirim hızını ciddi ölçüde artırdığını tespit ettik.

Üçüncü aşamada ise bu veriler ışığında seçtiğimiz maya peptiti (NX 101) ve canlı maya ile kombinlenmiş postbiyotik ürünlerimizi süt inekleri üzerinde bir ayı aşkın süre boyunca test ettik. Kontrol grubu ile kıyaslandığında maya peptiti ve postbiyotik eklenen gruplarda kuru madde, organik madde ve ham protein sindirilme oranları yükseldi. Çok yüksek verimli olmayan ineklerde bile maya peptiti ve canlı mayalı postbiyotik kullanımı, kontrol grubuna kıyasla süt veriminde çok ciddi bir artış sağladı. Yem dönüşüm oranında (yem verimliliği) ise en iyi performansı maya peptiti grubu gösterdi.

Ayrıca toplam süt proteini verimi artarken, meme sağlığının bir göstergesi olan somatik hücre sayısında düşüş eğilimi gözlemlendi. Hayvanların kan örneklerinde IgG, IgM ve IgA düzeylerinin arttığı, yani bağışıklık sistemlerinin güçlendiği görüldü. Ayrıca serumdaki GSH-Px enzim içeriği ve toplam antioksidan kapasitesi yükseldi. Mikrobiyota analizlerinde ise maya peptiti kullanımının, rumendeki yararlı bakteri popülasyonunu (özellikle Prevotella) önemli ölçüde artırdığını ve bunun da mikrobiyal protein sentezindeki artışla doğrudan ilişkili olduğunu saptadık.

Angel Yeast olarak ruminant besleme pazarına canlı maya (probiyotik), maya çeperi ve maya peptitleri sunuyoruz. Maya çeperi ürünümüz süt ineklerinde çok güçlü bir mikotoksin bağlayıcı olarak halihazırda yaygın şekilde kullanılmaktadır. Yeni ürünümüz olan maya peptitleri ise peletleme esnasın-

daki yüksek sıcaklık ve nem gibi stres faktörlerinden etkilenmediği için yem fabrikaları adına çok büyük bir avantaj sunmaktadır. Peletleme sonrasında da aktif kalabilen bu ürünün başarısını hayvan denemeleriyle de kanıtlamış durumdayız.

Bugün paylaştığım veriler Çin'de gerçekleştirilen çalışmalara aittir. Ancak yakın zamanda Türkiye'deki yerel çiftliklerde ve üniversitelerle iş birliği içinde yerel denemeler yapmayı planlıyoruz. Gelecekte, Türkiye koşullarında elde edeceğimiz bu yerel verileri de sizlerle paylaşmayı ümit ediyoruz.

Mikotoksin riskinizi **tek sistemle** yönetiyoruz.

- Türkiye geneli veri temelli yaklaşım
- 12 mikotoksin için LC-MS/MS analiz altyapısı
- İşletmeye özel risk değerlendirme
- Teknik raporlama ve yorumlama
- Entegre koruma çözümleri

Kartal Kimya Mikotoksin Yönetim Çözümleri

Görünmeyen tehditlere “uçtan uca görünür çözüm”

Türkiye genelinden elde edilen mikotoksin verilerini işletmenize ait analiz sonuçlarıyla buluşturuyor, riski teknik olarak yorumluyor ve hedefe yönelik bir yönetim yaklaşımına dönüştürüyoruz.

MYCOTRACE®, F.A.S.T. Lab.'a Türkiye genelinden ulaştırılan yem ve ham madde numunelerinden elde edilen verileri işletmenize ait analiz sonuçlarıyla birlikte değerlendirir. Böylece tekil bir analiz sonucu; Türkiye risk görünümü içinde karşılaştırılır, işletme koşullarına göre yorumlanır ve uygulanabilir bir mikotoksin yönetim kararına dönüşür.

Numune ve Veri

Yem ve ham madde numunelerinden elde edilen sonuçlar, risk değerlendirmesinin veri temelini oluşturur.

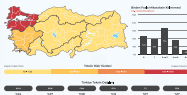

Akredite Analiz

Numunelerdeki mikotoksin varlığı ve seviyeleri ile tekli ve çoklu mikotoksin kontaminasyonu, akredite F.A.S.T. Lab.'ın LC-MS/MS analiz altyapısıyla belirlenir.

Türkiye Risk Profili

Tespit edilen mikotoksinler; seviyeleri, birlikte bulunma durumları, bölgesel dağılımı ve geçmiş dönem eğilimleri Türkiye genelinde MYCOTRACE® ile kayıt altına alınarak incelenir ve karşılaştırılır.

Teknik Yorumlama

Analiz verileri, işletmenin üretim yapısı ve hedefleriyle birlikte ele alınarak teknik rapora ve karar destek çıktısına dönüştürülür.

İşletmeye Özel Çözüm

Belirlenen risk düzeyi doğrultusunda hedefe yönelik işletmeye uygun yönetim yaklaşımı belirlenir ve TOXFINDER® ailesi risk odaklı çözüm seçenekleri arasında değerlendirilerek düzenli takipleri sağlanır.

Mikotoksin risk yönetimi asistanınız Miko ile numuneden analize, Türkiye risk profilinden işletmeye özel çözüm ve takibe uzanan **MYCOTRACE®** sisteminin tüm aşamaları koruma altında.

Numunenizin sonucunu Türkiye geneli, bölgesel ve geçmiş dönem verileriyle karşılaştıralım; işletmenize özel risk profiline ve uygulanabilir yönetim yaklaşımına birlikte dönüştürelim.

Risk profilinize uygun yönetiminizi birlikte değerlendirelim.

**Tek Sistem, Görünür Risk,
Hedefe Yönelik Çözüm**

MYCOTRACE®
web sayfamızı
ziyaret edin!

Hedef Rasyon İçin Hammaddenizi En Doğru Şekilde Kullanın.

Hammaddelerin içeriği, tedarikçiye, mevsime ve gelen partiye göre değişir. Bu da hem rasyon hassasiyeti hem de kar marjı açısından bir tehdit oluşturur. Perten hat üstü NIR analiz cihazları, kalite kontrol laboratuvarından üretim hattına kadar sürekli ve gerçek zamanlı içerik analizi sunar. Bu sayede hammadde değiştikçe formülasyonlar da buna göre ayarlanır. Sonuç olarak, hammaddeler optimum şekilde kullanılır, son ürün kalitesi garanti altına alınır ve risk almadan ürün çeşitliliği artırılır.

DA 7250 - Laboratuvarda Analizler

Kullanıma hazır kalibrasyonlarla kendi profillerinizi oluşturun. Tekrar kalibrasyona ihtiyaç olmadan üretimin her noktasından alınan numuneleri laboratuvarda analiz edin.

DA 7440 - Bant üzeri ölçümler

Tahıl, yağlı tohumlar, küspeler gibi gelen hammaddeleri konveyör bant üzerinde temassız olarak sürekli analiz edin ve girdi içeriğinden emin olun.

DA 7350 - Hat içinde rasyon izleme

Mikser ve ekstrüzyon aşamalarında hat içinde sürekli ve gerçek zamanlı analizlerle rasyon ayarının doğruluğundan emin olun.

Üretim hattında ve laboratuvarda yapacağınız NIR analizlerinin karlılığınız için ne anlama geldiğini yaşayarak görün.

**QR kodunu okutarak uzmanlarımızdan
detaylı bilgi alabilirsiniz.**

AFRİKA PAZARINDAKİ YERİNİZİ GÜÇLENDİRİN

Yem üretim teknolojileri, ham madde ve katkı ürünleri ile sektöre yönelik ekipman ve çözümler sunan firmalar için Afrika pazarında yeni iş bağlantıları kurma fırsatı.

İDMA İLE YERİNİZİ ALIN

23-26 KASIM
2026

CAPE TOWN
GÜNEY AFRİKA

info@idma.com.tr

idma.com.tr/capetown

36TH
ANNUAL
MIDEAST & AFRICA
CONFERENCE & EXPO

HAM MADDE YEREL PAZARINDAKİ HAKİMİYETİMİZ

GÜNDEN GÜNE KÜRESEL BİR GÜCE DÖNÜŞÜYOR!

Yurt içi ve yurt dışından tedarik ettiğimiz yem ve yağlı tohumları ülkemizdeki tesislerimizde işliyor; **transit ticaretle Orta Doğu ve Afrika'ya satıyoruz.**

Tahıl, yem ve yağlı tohum ürünlerinin topraktan başlayıp sizlere uzanan yolculuğunda **güvenli tarım ürünleri tedarik zincirinin tüm süreçlerini titizlikle yönetiyor**, hasat zamanlarını takip ettiğimiz bölgelerin en iyi ürünlerini güvenle ulaştırıyoruz.

HOROZGEDİĞİ
LOJİSTİK

Ege'nin Lojistik Gücü

**HİZMET KALİTEMİZLE
HER ZAMAN YANINIZDAYIZ**

Horozgediği Lojistik olarak, 40 yılı aşkın sektör deneyimimiz ve uzman kadromuz ile, Ege Bölgesi genelinde gemi tahliyesi ve yükleme başta olmak üzere tüm elleçleme, depolama ve kara nakliyesi süreçlerini entegre şekilde yönetiyoruz.

80 ARAÇ

GENÇ MERCEDES ÇEKİCİ

20.000 M²

KAPALI DEPOLAMA ALANI

140.000 TON

DÖKME YÜK DEPOLAMA
KAPASİTESİ

GEMİ

TAHLİYE VE YÜKLEME
OPERASYONLARI

GÜVENİLİR

ÜÇÜ

TECRÜBELİ

Yarım asrı aşan tecrübeye ve modern tesislere sahip olan Abalıoğlu Yağ, sürekli yenilenen yatırımları ile üretim kapasitesini artırarak, yem hammaddesi tedarikinde müşterilerine hızlı ve nitelikli çözümler sunmaya devam ediyor.

Türkiye'nin Lider Yem Üreticisi **PROyem**

9 üretim tesisimiz ve
Türkiye geneline yayılan güçlü dağıtım ağımla
sektörümüze değer katıyoruz.

Bereketli Olsun Türkiyem

 Proyem Diyarbakır Yem Üretim Tesisi

 matli

24
NİSAN
2026

YEM SERGİSİ

YEM SERGİSİ 2026

YEM SERGİSİ 2026

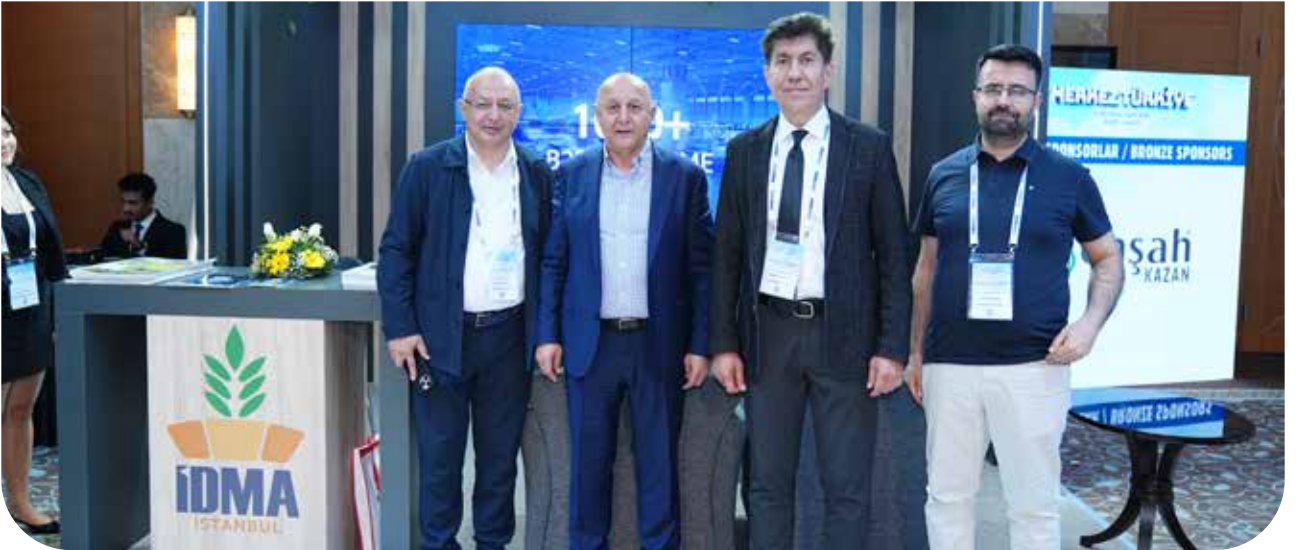
YEM SERGİSİ 2026

YEM SERGİSİ 2026

YEM SERGİSİ 2026

Turnkey
solutions
for all
your
needs

ORYEM
YEM MAKİNALARI / FEED MILLING MACHINERY

SCAN ME

You can contact our expert team, available
24/7, for detailed information about
Oryem technologies and our project solutions.

24
NİSAN
2026

16. **TUYEM**
ULUSLARARASI YEM KONGRESİ
VE YEM SERGİSİ

PANEL 1
PANEL 2

PANEL 1

YENİ NESİL YEM SANAYİ: GIDA VE İNSAN

MODERATÖR : İrfan Donat

PANELİSTLER : Dr. Ersin Dilber – Gıda ve Kontrol Genel Müdürü

Prof. Dr. Ahmet Alçıçek – Promar Gıda

Dr. Mücahit Palaz – Matlı Grup Genel Müdür Yardımcısı

**Doç. Dr. Neşe Nuray Toprak – Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi -
Zootečni Bölümü Öğretim Üyesi**

İRFAN DONAT

Değerli konuklar, hoş geldiniz. Zaman zaman farklı sektör toplantılarına katılıyor; yumurta sektörü temsilcileriyle, kırmızı et ve beyaz et üreticileriyle bir araya geliyoruz. Ancak yem sektörü öyle bir şemsiye ki herkes bir arada bulunuyor. Dolayısıyla benim için de çok kıymetli bir toplantı.

Panelistlerimizi sahneye davet edeceğim çünkü bugün çok önemli konuları konuşacağız. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Neşe Nuray Toprak, Matlı Grup Genel Müdür Yardımcısı Dr. Mücahit Palaz, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Hayvan Besleme Bölümü'nde akademisyenlik yapmış ve aynı zamanda Promar Gıda bünyesinde görev alan Prof. Dr. Ahmet Alçıçek ve Gıda Kontrol Genel Müdürü Sayın Dr. Ersin Dilber'i sahneye davet ediyorum.

Bu panelde sektöre farklı açılardan bakacağız. İşin üretici tarafı, akademi tarafı, kamu tarafı ve tabii ki tüketici ta-

rafı var. Bu çok daha fazla altı çizilmesi gereken bir noktadır. Sonuçta nihai tüketicinin kararında ve tüketim tercihinde de sektörün bugünkü durumu ve gidişatı büyük önem taşıyor.

Dünya gıda sistemleri son yıllarda eş zamanlı olarak ciddi bir baskı altında. Yakın zamanda herhalde böyle bir dönemden geçmedik. Küresel iklim değişikliğinin negatif etkilerini, yani işin jeoekolojik riskini zaten konuşuyor ve bu riskle yüzleşiyoruz. Trump'ın görevi gelmesiyle beraber küresel ticaret savaşları yeniden alevlendi; bu sefer de işin jeoekonomik risklerini konuşmaya ve onunla yüzleşmeye başladık. Bugün baktığımızda yine Trump etkisiyle İran Savaşı'nın ortaya çıkması ve devam eden süreçle ilgili de jeopolitik etkileri konuşuyoruz. Yani küresel ekonomi ve ticaret sistemi üçlü, kümülatif bir baskı altındadır.

Bundan en çok etkilenen de tabii ki tarım ve gıda sektörü oluyor. Bazı sektörlerin bu risklere adapte olması ya da krizi yönetme noktasında opsiyonları olsa da tarım sektörü ve alt grupları bu kadar esnek değildir. Bugün sabah gelmeden önce verilere baktım: Dünyada üre fiyatları Ekim 2022'den bu yana son 3,5 yılın zirvesinde seyrediyor ve yılbaşından bu yana %70 artmış durumda. Kükürt (sülfür) son bir ayda %20, son bir yılda ise %175 artış göstermiş. Mazot fiyatlarını zaten konuşuyoruz. Tarımsal girdilerdeki bu hareketlilik, şimdiden hissetmeye başladığımız üzere önümüzdeki dönemde küresel gıda enflasyonu noktasında dünyanın başını ciddi şekilde ağrıttacaktır. Türkiye de bunlardan azade değildir. Dolayısıyla sektörün bugününü konuşurken bu panelde konuya birçok farklı açıdan bakmaya çalışacağız. Her ülke kendine göre oyun planını yeniden kuruyor, stratejisini geliştiriyor. Sadece birkaç örnek vereceğim: Rusya, Zimbabve'de kömürden üre üretmek üzere 500 milyon dolarlık yeni bir tesis yatırımı yapıyor. Yıllık 400 bin tonluk bir kapasite konuşuluyor ki bu miktar 600 bin tona kadar çıkabilir. Diğer taraftan Rusya, gübre ihracatındaki kotayı yıl sonuna kadar uzattı. Bunların hepsi bitkisel üretim tarafın-

daki denklemi değiştiriyor ve oradan da hayvansal üretime yansıyor.

Bu perspektiften baktığımda yem sektörünün, bitkisel üretimle hayvansal üretim arasında bir köprü olduğunu görüyorum. O köprü, Karadeniz yaylalarında sallanan ama sonuç itibarıyla sağlam olan köprülere benziyor. Köprüde ayak bastığımız yer kaba yem, yarlarda tutunduğumuz yer ise kesif yemdir. Birinden biri olmazsa o köprü yine sıkıntıya girer. Dolayısıyla tedarik zincirini konuşurken tüm halkalara bütünsel bir açıdan bakmakta fayda olduğunu düşünüyorum. Bugün yemin üretimi kadar hammadde tedariğini, depolamasını, olası riskleri ve bu süreci yönetmek adına izlenebilirliği ile şeffaflığı ele alacağız. Sektörün bugüne kadar ne yaptığını, bundan sonraki dönemde ne yapması gerektiğini ve beklentilerin ne yönde olduğunu konuşarak yemden sofraya uzanan güvenli gıda zincirinin halkalarını değerlendireceğiz.

Şimdi müsaade ederseniz konuya dair farkındalık yaratması açısından Prof. Dr. Ahmet Alçiçek hocamla başlamak istiyorum. Kendisi bir akademisyen olmasının yanı sıra, akademik bilgiyi sahaya yansıtmak adına 60 yaşında emeklilik kararı alıp özel sektöre geçmiş bir isimdir; bu durum bence çok kıymetlidir. Oradaki bilgi birikiminin sahaya yansması, bundan sonraki süreçte çok daha fazla katma değer yaratacaktır. Hocam, isterseniz önce sizinle genel bir fotoğraf çekelim. Türkiye'nin tahıl, karma yem ve hayvancılık sektörüne veriler eşliğinde bakalım. İlk turda güçlü yönlerimizi, zayıf yönlerimizi, riskleri ve fırsatları içeren bir SWOT analizi yapalım ki teşhisi doğru koyup tedaviyi veya iyileştirme sürecini doğru şekilde yönetebilelim.

PROF. DR. AHMET ALÇİÇEK

Sayın Bakanımızın da ifade ettiği gibi, öncelikle Türkiye'nin hayvan sayıları ile ilgili konuyu ele almak istiyorum. 2025 yılı verilerine göre Türkiye, 17.7 milyon büyükbaş hayvan varlığına sahiptir. Bu hayvan sayısı Avrupa Birliği içerisinde oldukça önemli bir yerdedir; bize en yakın hayvan varlığına sahip ülke Fransa, ondan sonra ise Almanya geliyor. Yalnız burada SWOT analizi açısından bakıldığında önemli bir husus var: Bizim sağlıklı hayvan sayımız 6.8 milyon olarak görünmektedir. Biz bu 6.8 milyon hayvandan 21 milyon ton süt ürettik, 2025 yılı rakamlarımız bunu söylüyor.

Avrupa ülkelerine baktığımızda, bu konuda kendime hep örnek aldığım Almanya örneğini vermek istiyorum. Almanya'nın 3.8 milyon sağlıklı hayvanı var ve bu varlıkla 34 milyon ton süt üretiyor. Dolayısıyla burada sayıdan ziyade verimliliğin öne çıktığını görüyoruz. Yakın zamanda küçükbaş hayvancılıkla ilgili yapılan bir toplantıda da ifade ettiğim gibi, Avrupa Birliği içerisinde en çok küçükbaş hayvana sahip ülke biziz. Sayı itibarıyla yaklaşık 58 milyon küçükbaşımız var; bunun 46-47 milyonu koyun, 11 milyonu ise keçidir. Ancak aynı şekilde orada da verimlerimiz düşüktür.

Verim kısmına gelecek olursak; Türkiye'deki istatistiklere göre 21 milyon ton sütü 6.8 milyon sağlıklı hayvana böldüğümüzde, laktasyon başına yaklaşık 3.100 kilogram süt verimi elde ediyoruz. Bu rakam takdir edersiniz ki son derece düşüktür. Aynı durumu Avrupa ülkeleriyle karşılaştırdığımızda rakamın 9 ton civarında olduğunu görüyoruz. Sayıyla elbette övünelim –ki 27 Avrupa Birliği ülkesinin toplam küçükbaş sayısı bizim varlığımızdan azdır– ancak bu kadar yüksek hayvan sayısına rağmen artık verime odaklanmamızın zamanı gelmiştir. Ben de 40 yıllık bir akademisyen olarak yıllarca hayvan sayımızla övündüm fakat artık verimliliğe odaklanmalıyız.

Verim açısından ciddi sıkıntılarımız var ve bunun muhtelif sebepleri bulunmaktadır, konuyu sadece genetiğe bağlayamayız. Büyükbaşta uzun yıllardır suni tohumlamaya geçildiği için genetik yapının iyi olduğunu; bütün meselenin optimum besleme koşullarının sağlanamayışı ile ilgili olduğunu düşünüyorum. Tabii burada konuyu yeme de getireceğiz. Özetle, verim açısından aşmamız gereken ciddi bir zafiyetimiz mevcuttur.

İkinci husus ise Türkiye'nin karma yem üretimidir. Sayın Başkanın da ifade ettiği gibi 30.7 milyon ton karma yem ürettik. Bu üretimle 27 Avrupa Birliği ülkesi arasında birinci, dünyada ise yedinci olduk. Benim meslek hayatımda gurur duyduğum bu başarıdan dolayı değerli sektör paydaşlarımızı kutluyor ve bir alkışı hak ettiklerine inanıyorum. Bu gerçekten gurur verici bir durum olmakla birlikte, sektörümüzün zayıf taraflarından birini de söylemeden edemeyeceğim: Kendimize yeterlilik hususunda sıkıntımız var. Yağlı tohumlarda yeterliliğimiz %50 civarındayken, esas sıkıntımız kaliteli protein kaynaklarımız olan küspelerdedir. Rakamlara göre bu alandaki yeterliliğimiz %30 civarında seyrediyor. Dolayısıyla kaliteli protein kaynaklarını zorunlu ithalatla temin etmek durumunda kalıyoruz. Buradan hareketle bitkisel protein kaynaklarına yönelmemiz gerektiğini vurgulamak istiyorum.

Burada kastettiğim ham madde tabii ki soyadır. Çoğu zaman soyanın bir alternatifi olup olmadığı sorulur. Maalesef yerine birebir ikame edebileceğimiz bir bitkisel protein kaynağı yoktur. Soyada protein ortalaması %44 ile %48 arasında değişmekte olup ortalama %46'dır; bu değerinde başka bir hammadde bulunmuyor. Amino asit dizilişi açısından bakabileceğimiz en yakın alternatif, diğer adıyla kolza olan ve %36 proteine sahip kanoladır. Proteini soyaya göre %10 daha düşük olsa da bizim için önemli olan amino asit yaklaşımıdır. Lizin açısından soya %2.8 ile %3 arasında lizin içerirken, kanola %2.1'de kalmaktadır. Ancak kanolanın üstün tarafı; kükürtlü amino asitlerden metiyonin ve sistin toplamı açısından çok avantajlı olmasıdır. Kanatlı beslemede soya vazgeçilmezdir ancak ruminant (büyükbaş/küçükbaş) beslemesinde kanolayı teşvik ederek rasyonlara dahil edebiliriz. Bitkisel kaynakların dışında alternatif protein kaynağı olarak hayvansal protein kaynaklarında da son 10 yılda böcek proteinleri, algler ve maya gibi önemli çalışmalar yürütülmektedir.

Bir diğer husus ise tahıl üretimidir. 2024 yılına kıyasla 2025 yılında tahıl üretiminde %4-5 civarında bir azalma yaşandı. 2025 yılı, iklimin etkilerini ciddi şekilde gördüğümüz bir yıl oldu ve bütün rakamlar tahıl üretiminin 39 milyon tondan 34 milyon tona düştüğünü gösteriyor. Bu ciddi bir düşüştür. Rakamlara baktığımızda sadece mısır üretimimizde artış görülüyor. Buğday üretimi 21 milyon tondan 18 milyon tona gerileyerek ciddi bir düşüş kaydetti; arpa üretiminde ise %25 civarında bir azalışla karşı karşıya kalarak 8 milyon tondan 6 milyon tona düştük. Başkalarının da ifade ettiği gibi, bu yılki yağışlarla bu oranın inşallah tekrar 39-40 milyon tonlara çıkacağını tahmin ediyorum. Ancak akademisyenlerin son günlerde yayınladıkları makalelerde, fazla suyun kök çürüklüğüne ve fungal hastalıklara yol açarak olumsuz etkileri olabileceği yönünde beklenti ve uyarılar yer alıyor. Umarım böyle bir durum yaşanmaz, hem kaba yem hem de keşif yem açısından yeterliliğimiz iyi dü-

zeyde gerçekleşir.

İRFAN DONAT

Mücahit Bey, sizinle devam edelim. Siz hem yem konusunda hem de tavuk entegrasyonu ile üretim tarafındasınız. Bu perspektiften baktığımızda gıda güvenliğinin temelinde yem yatıyor. Özellikle hayvansal protein açısından yem sanayinin geldiği noktayı kısaca özetlerken, gideceği yol haritasını da sizden duymak istiyorum. Çünkü mesele, belirttiğim gibi salt üretimden ibaret değildir; bilimsel gelişmelerin üretime aktarılması ve sahaya yansımaları boyutunu da içeriyor. Bu noktada neler yapıyoruz ve neler yapmalıyız? Tabii bir de mevzuat bize ne söylüyor? İşin izlenebilirlik ve şeffaflık tarafı da olduğu için çok boyutlu bir meseleyle karşı karşıyayız. Bu pencereden baktığınızda siz ne görüyorsunuz?

DR. MÜCAHİT PALAZ

Kıymetli panelistler ve değerli katılımcılar, hepinizi saygıyla selamlıyorum. Sektörün içerisinde uzun yıllardır aktif olarak görev alan birisi olarak hem yem sanayisi hem hayvancılık ve hayvansal üretim tarafında rol alıyorum. Dolayısıyla bugün sizlerle paylaşacağım bilgiler sadece teorik bilgiye dayalı değil; şu an yem sanayisinde ve hayvancılık üretiminde uygulanan, sahada gerçekliği olan bilgilerdir.

Yem sanayinin gelişimine baktığımızda, Ülkü Bey'in de sabah bahsettiği gibi 1950'li yıllarda başlayan bir süreç görüyoruz. Sonrasında 1980'li yıllarda özel sektörün dahil olmasıyla birlikte 2000'li yıllara kadar yükselen bir trend mevcuttur. 2000'li yılların başlarında yem sanayinde 6 ila 7 milyon ton civarında bir üretim varken, bugün geldiğimiz noktada 31 milyon ton gibi bir hacimden bahsediyoruz. Bu da hayvansal üretimde yem sanayinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Burada gıda güvenliğini yemden ayıramayız çünkü gıda güvenliğinin temelinde mutlaka yem vardır. Yem güvenliği sağlanmadan gıda güvenliğini sağlamamız mümkün değildir. Yem sanayisi de bunun bilincinde hareket ediyor. Sektörümüz biliyor ki hayvan sağlığı ve verimlilik olmadan gıda güvenliği tek başına elde edilemez. Yem sanayinin asıl amacı maliyetleri düşür-

mek, verimliliği sağlamak ve bunun sonucu olarak da gıda güvenliğini tesis etmektir.

Bu gelişim aşamasına baktığımızda, başlangıçtan itibaren teknolojiyi çok hızlı bir şekilde adapte eden ve uygulayan bir sektör görüyoruz. Yem sanayinde kalite ve güvenliği üç aşamada özetleyebiliriz: Birincisi, hammadde girdi kontrollerinin üst düzey teknolojiyle gerçekleştirilmesidir. Eskiden bu sistemler yokken sadece fiziki kontroller ve kimyasal analizler yapılabiliyordu ve bu işlemler maalesef çok uzun sürüyordu. Fabrikaya gelen bir hammaddenin kabulü için yapılan analizler 4 ila 6 saat sürerken, bugün gelişmiş teknolojiler (NIRS sistemleri vb.) sayesinde saniyeler içerisinde hammaddenin besin değerini analiz edebiliyoruz. Saniyeler içerisinde kalitesini görerek fabrikaya kabulünü gerçekleştiriyoruz. Yine aynı şekilde hammaddelerin mikrobiyal yükünü ve mikotoksin durumunu çok hızlı analiz edebiliyoruz. Bugün bildiğiniz gibi mikotoksinlerin çok ciddi zararları var ve hammaddelerde bu riskler maalesef çok yüksektir. Hammadde kabulü yapılırken mikotoksin analizinin detaylı bir şekilde yapılması ve riskli hammaddelerin ancak bu analizlerden sonra sisteme dahil edilmesi gerekir. Yem sanayi bu teknolojiyi aktif olarak kullanmaktadır ve kullanmak zorundadır. Çünkü kaliteli hammadde

olmadan kaliteli yem üretme, kaliteli yem üretmeden de verimlilikten bahsetme şansınız yoktur. Bu durum doğrudan üretim maliyetlerinin artması demektir ki süreç domino taşı veya bir zincirin halkaları gibi güvenli gıda üretimine kadar uzanır. Dolayısıyla yem sanayi bu süreçlerin takibini çok yakından yapmaktadır.

Yem sanayinin tarla ile tüketici arasında bir köprü vazifesi görmesinin ötesinde farklı bir misyonu daha vardır : Sektörümüz hayvan besleme bilimini yakından takip etmek zorundadır. Buradaki bilimsel gelişmeleri yem sanayine ve sahaya aktarmalıyız ki verimliliği artırabilelim. Verimliliği artırmadığımız süreç; iklim değişikliği, artan nüfus ve azalan hammadde kaynakları karşısında maliyetlerimizi yönetme şansımız kalmaz. Bu nedenle verimli ve yüksek performanslı hayvanlar yetiştirmek durumundayız.

Yem sanayinde sadece hammadde kalite kontrolüyle yetinilmeyip, üretim aşamasında da son sistem otomasyon çözümleri kullanılmaktadır. Hedef türe göre yem formülasyonunu yaptıktan sonra bu verileri dijital ortamda fabrikalara yönlendiriyoruz. Fabrikalar otomasyon sistemleri sayesinde, manuel bir müdahale olmaksızın üretimi gerçekleştiriyor ve her işlem kayıt altına alınıyor.

Üretimden sonra yemin sevkiyat süreci, yani son aşama başlıyor. Burada da üretilen yemin besin değeri analizleri yapılıyor. Zaten mevzuat da bizden bunu talep etmektedir. Mevzuat gereği, üretilen her yemin numunesini almak ve o numuneyi yemin son kullanma tarihine kadar izlenebilirlik adına saklamak zorundayız. Bizler hızlı analiz sistemleri ile saniyeler içerisinde üretilen yemin formülasyonuna uygunluğunu kontrol edip sevkini gerçekleştiriyoruz. Böylece bir sorun varsa, bu durum sahaya yansımadan henüz fabrikadayken çözülmüş oluyor. Bugün yem sanayine baktığımızda, global standartlarda çok rahat üretim yapabilen bir teknolojik yetkinliğe sahiptir. Sahada çok net görebiliyoruz ki; kaliteli hammadde olmadan kaliteli

yem, kaliteli yem olmadan verimli hayvancılık ve nihayetinde güvenli gıda üretilemez.

Yem sanayi, son derece sıkı kalite kontrol süreçlerinden geçen bir sektördür. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın ilgili birimleri rutin denetimlerle yem sanayiini sürekli kontrol etmektedir. Mevzuat çok açıktır ve bizler mevzuatın gerekliliklerini eksiksiz yerine getiriyoruz.

Hatta yem sanayi bunun da bir adım ötesinde hareket ediyor. Örneğin, yem sektöründe yasal bir zorunluluk olmamasına rağmen ISO 22000 Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi'ni uyguluyoruz. Bu sistemle üretim, hammadde alım ve sevkiyat süreçleri ile müşteriden gelen geri dönüşlerin tamamını kayıt altına alarak tam bir izlenebilirlik sağlıyoruz. Yine aynı şekilde ISO 10002 Müşteri Memnuniyeti ve Şikayet Yönetimi Sistemi'ni de uyguluyoruz. Bunları uygulamak zorundayız çünkü azalan hammadde kaynaklarıyla verimli bir üretim gerçekleştirmek mecburiyetindeyiz.

Buna dair verimliliğin önemini vurgulayan somut bir örnek vermek isterim: 100 bin tavuk varlığına sahip bir yumurta çiftliğini düşünelim. Hayvan başına günlük yem tüketimi ırklara göre değişmekle birlikte kabaca 140 gram civarındadır. Hayvan başına günlük sadece 5 gramlık bir yem iyileştirmesi (tasarrufu) sağladığımızda, bu durum üretim döneminin sonunda yaklaşık 160 tonluk bir yem tasarrufuna tekabül eder. Hayvansal üretimde maliyetlerin %60 ila %70'ini yemin oluşturduğu gerçeği dikkate alındığında, bu çok ciddi bir rakamdır ve verimliliğin önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Dolayısıyla hayvan besleme bilimi ile yem sektörü iç içedir. Yem sektörü, hayvan besleme biliminde yeni gelişen ne varsa bunları hayvancılık sektörüne aktarma misyonunu üstlenmiş durumdadır. Ahmet hocam az önce süt sığırcılığı tarafındaki verilerden bahsetti. Türkiye'de sağlıklı hayvan sayısı yaklaşık 6,5 milyon baş, üretilen süt miktarı ise 21 milyon ton civarındadır. Ortalamaya baktığınızda günlük hay-

van başı süt verimi yaklaşık 11 litreye denk gelmektedir. Buna karşın Almanya'da yaklaşık 3,6 milyon, Fransa'da ise 4 milyona yakın sağlıklı hayvan bulunmasına rağmen günlük süt verim ortalaması Almanya'da 28 litre, Fransa'da ise yaklaşık 25 litredir. Ruminant tarafında verimlilikle ilgili problemlerimiz maalesef devam etmektedir. Ancak durumun broyler (etlik piliç) ve yumurta tavukçuluğu tarafında böyle olmadığını, bu kollarla dünya standartlarında bir verimlilikle hayvancılık yapabildiğimizi söyleyebiliriz. Aslında bunun da temelinde biraz ölçek ekonomisi yatmaktadır.

DOÇ. DR. NEŞE NURAY TOPRAK

Açıkçası yem sektörünün bu kadar göz alıcı olabileceğini tahmin etmemiştim. Bu nedenle hem fuaye alanındaki hem de salondaki tüm katılımcıları tebrik ediyorum; inanılmaz bir katılım ve harika bir dayanışma var. Bu birlikteliğin daim olması dilekleriyle sözlerime başlamak istiyorum.

Bizler gıda sektörünün tam içindeyiz ve gıda konusunda evlatlarımız bizim kırmızı çizgimizdir. Bir anne olarak burada bulunmaktan büyük bir memnuniyet duyuyorum. Üstelik çocuklarım şu an 15 yaşını bitirip 16 yaşına geldiler; yani tüketimin en üst safhasındayız. Bizim evde et, süt ve yumurta tüketiminin haddi hesabı yok. Hatta bazen anneannemiz ve babaannemiz, 'Biz bu çocukları nasıl doyuracağız?' diye tatlı tatlı sitem ediyorlar. Ben de şükürler olsun ki çocuklarımda hayvansal protein ağırlıklı beslenmeye mümkün olduğunca önem veriyorum.

Ancak bir hayvan beslemeci anne olarak dahi geçmişte çocuklarıma bu konuda söz geçiremediğim, ciddi zorluklar yaşadığım zamanlar oldu. Bunu bir örnekle açıklamak isterim: Çocuklarımdan gittiği ortaokulda yemek kesinlikle beyaz et çıkmıyordu. Okul yönetimi bu konuda çok net bir tavırla, 'Hocam, bizim okulumuzda tavuk çıkmaz,' diyerek beni karşıladı. Nedenini

sorduğumda ise, 'Çok ciddi veli itirazları var; erken ergenliğe sebep olduğu gerekçesiyle çocuklarımıza tavuk yedirmiyoruz,' yanıtını verdiler. Bir uzman olarak buna inanılmaz üzuldüm. Hemen bilimsel literatür verilerini ve bildirileri bir araya getirerek okul müdürü için kapsamlı bir derleme hazırlayıp gönderdim. Buna rağmen, maalesef 3 yıl boyunca o okulda tavuk yemeği çıkartılmasını sağlayamadım ve o yargıları kıramadım. Üstelik bir süre sonra çocuklarım bile, 'Anne, okulda hiç tavuk çıkmıyor ama sen evde sürekli tavuk yapıyorsun, biz niye bu kadar çok tavuk yiyoruz?' diye beni sorgulamaya başladı.

Buna karşın, 16 yıldır hayvansal protein tüketimi açısından hiçbir sıkıntı yaşamadık. Özellikle büyüme çağındaki çocukların ve yeni neslin gelişiminde hayvansal proteinin çok önemli bir katkısı olduğunu düşünüyorum. Toplumdaki bu yanlış algılar sebebiyle de çok büyük kayıplar yaşadığımıza inanıyorum. Örneğin, fakülteye gelen öğrencilerimiz arasında evli ve çocuklu olanlar var. Bundan yaklaşık 5 yıl öncesine kadar ilk derste bana, 'Hocam, biz çocuğumuza tavuk yedirmiyoruz, siz de biliyorsunuz değil mi?' diye soruyorlardı. Çok şükür o dönem tavuk ve yumurta üzerindeki bu olumsuz yargıyı büyük oranda kırdık. Şimdi ise 'Tavuk ve yumurta algısını kapattık, hadi biraz da süt üzerinden yürüyelim' diye düşünüyorlar herhalde.

Hatırlarsanız bir dönem tereyağı ile ilgili de benzer bir karalama kampanyası yapılmış ve margarinin daha sağlıklı olduğu iddia edilmişti. Hani yerine zeytinyağının daha sağlıklı olduğunu söylemeler bir nebze anlaşılabilir ve kafa karıştırıcı olabilir; ama tereyağının yerine margarin koymak bambaşka bir boyuttur. Bir tanıdığım bu durum için, 'Margarin yiyeceğinize gidin kabloları kemirin,' demişti. Neticede, tereyağı şu an tam olarak olması gereken değere ulaştı; birçok insan tarafından zeytinyağı gibi öncelikle tercih ediliyor. Buradaki asıl mesele, doğru bilgiye ulaşabilmektir çünkü bu tür yerleşik algıları kırmak gerçekten çok zordur. Ben kendi evlatlarıma ve onların okulu-

na dahi bu gerçeği kabul ettirmekte bu kadar zorlanmışken, toplumsal boyutta doğru bilgiyi yaymak ve bunu sürdürülebilirlik gerçekten çok meşakkatli bir iş. Bir de işin uzmanları olarak bizler çok medyatik olmayınca, anlattığımız bilimsel gerçekler maalesef yeterince yayılamıyor. Tam tersine, yanlış bilgi çok daha hızlı yayılıyor. İnsanlar derinlemesine araştırmadan, önerilerine sunulan hazır bilgiyi doğrudan kopyalayıp benimsiyorlar. Beyin, bilgiyi bir bütün olarak algıladığı için bu yanıltıcı süreç işimizi daha da zorlaştırıyor.

Yine de umut verici bir gelişme olarak, son 2-3 yıldır özellikle tavuk eti tüketimiyle ilgili o eski hormon ve antibiyotik algısının azaldığını ve konunun tüketici nezdinde biraz daha rahatladığını gözlemliyoruz. Sonuç olarak, bir bilim insanı ve anne olarak benim özellikle vurgulamak istediğim nokta şudur: Gençlerin ve çocukların sağlıklı büyü-yebilmesi için hayvansal protein vazgeçilmez bir yere sahiptir; et, süt ve yumurta üretimini desteklemeden sağlıklı bir nesil yetiştirebilmemiz mümkün değildir.

DR. ERSİN DİLBER

Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü; çiftlikten ve tarladan başlayıp nihai tüketiciye ulaşana kadar bu döngünün her aşamasında piyasa gözetimi ve denetiminden sorumlu olan birimdir. Amiyane tabirle, işin ehemmiyetini ve ciddiyetini vurgulamak adına kendimizi 'gıda sektörünün jandarması' olarak da tanımlayabilirim. Biz, Türkiye'de gıda ve yem mevzuatının, dolayısıyla Türk Gıda Kodeksi'nin hazırlanmasından sorumlu kurumuz. Bu yasal altyapıyı oluşturmanın yanı sıra, gıda ve yemle ilgili işletmelerin onay ve kayıt işlemlerini gerçekleştiriyoruz. Sektördeki arkadaşlarımızın da bildiği üzere, işlenen hammaddeye göre bazı işletmeler için onay, bazıları için ise kayıt şartı bulunmaktadır.

Görev alanımız son derece geniştir; su içtiğiniz bardaktan evinizdeki teflon tencereye, plastik bardaktan yemek yediğiniz çatala kadar tüm bu malzemelerin denetim görevi Tarım ve Orman Bakanlığımızdadır ve bu alanda başka bir denetleyici kurum yoktur.

Ülkemizde piyasa gözetimi ve denetimiyle yetkili 9 kurum bulunmasına rağmen, konu gıda ve yem olduğunda tüm süreçler tamamen bakanlığımızın, dolayısıyla Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğümüzün uhdesindedir.

Sizlerin en çok dikkatini çeken konulardan biri de bitkisel, hayvansal ve su ürünlerinin ithalat ve ihracat işlemleridir. Sabah da vurgulandığı üzere, bu sektörlerle hammadde olarak giren her türlü yem hammaddesinin ithalat ve ihracat süreçleri Genel Müdürlüğümüzün organizasyonunda yürütülmektedir. Bizler, bu kadar büyük bir organizasyon içinde güvenilir gıda ve güvenilir yem üretimini sağlamak amacıyla risk bazlı denetimler gerçekleştiriyoruz. Bu denetimleri; işletmelerin niteliklerine, işledikleri hammaddelere ve hocalarımızın da bahsettiği gibi gıda güvenirliliğine yönelik kendi öz denetim sistemlerinin (HACCP vb.) olup olmadığına göre şekillendiriyoruz. Denetim planlamalarımızı ise Gıda Güvenliği Bilgi Sistemi, Yem Kayıt Sistemi ve yeni yazdırdığımız yapay zekâ tabanlı bilgisayar altyapıları üzerinden yürütüyoruz.

Bakanlık olarak 81 il ve 922 ilçede teşkilatlanmış durumdayız ve bu çok önemli bir ayrıntıdır. Örneğin piyasa gözetimi yapan diğer bakanlıklardan Ticaret Bakanlığı, fiyat politikasını belirlemek için yalnızca il düzeyinde denetim yaparken; Tarım ve Orman Bakanlığı gıda ve yem hususunda ilçe düzeyine kadar organize olmuş bir kurumdur.

Açılış konuşmasında da ifade ettiğiniz gibi, günümüzde güvenilir gıdanın temel garantisi laboratuvar analizleridir. Geçmişte İstanbul'da yaşanan bir zehirlenme vakasını örnek vermek isterim: Biyosidal (böcek ilaçlama) kaynaklı bir zehirlenme yüzünden bir aile hayatını kaybetti. Fakat ilk etapta ihale gıda sektörüne kaldığı için bir kumpirci ve bir midyeci esnafımız günlerce gözaltında kaldı. Sürecin sonunda midyeci arkadaşımız iflas etti, kumpirci arkadaşımız ise ticari olarak 40 yıl geriye gitti. Oysa ki ölümün, evdeki yanlış ilaçlamadan kaynaklandığı sonradan

anlaşıldı. İşte bu yüzden analiz altyapısı hayati bir öneme sahiptir.

Biz, Tarım ve Orman Bakanlığı olarak sadece insanların yediği içtiği her şeyi değil; evlerimizdeki can dostlarımızın (kedi, köpek, kuş vb.) tükettiği ürünleri dahi analiz edebilecek kapasitede bir bakanlığız. Bu analiz laboratuvarlarının 41 tanesini kamu otoritesi olarak biz işletiyoruz. Bunun yanında 97 tane de özel müteşebbis laboratuvarımızla birlikte, ithalat ve ihracat noktasında ülkeye giren her türlü hammaddenin analizini yapıyoruz. Mücahit Bey'in de belirttiği gibi; eskiden analizler günlerce, hatta aylarca sürerdi. Bugün ise saniyeler içerisinde analiz sonuçlandırabilen bir teknolojik kapasiteye sahibiz. Kamuda 40, özel sektörde ise 90 akredite laboratuvarımız bulunuyor. Bu şu anlama gelir: Çok büyük bir yem üreticisi olabilirsiniz ve Ortadoğu pazarına ürün satmak isteyebilirsiniz; ancak alıcı sizden uluslararası geçerliliği olan bir analiz raporu ister. Eğer bu laboratuvar altyapısı ülkemizde olmasaydı, ürününüzü satabilmek için yabancı ülkelerden analiz desteği almak zorunda kalırdınız. Kamu olarak biz bu hizmeti sizlere kesintisiz sağlıyoruz.

Yemlerde, çoğunlukla hepimizin bildiği antitoksidanlar, dioksin, aflatoksin ve okratoksin gibi mikotoksinler, ağır metaller, antibiyotik kalıntıları ve mikrobiyolojik kriterleri inceliyoruz. Kısacası, üründe bulunmaması gereken tüm aktif maddelerin taramasını yapıyoruz. Bunlar, devletimizin ülkemize ve insanımıza sunduğu çok güçlü altyapı hizmetleridir.

Gıda ve yem dahil olmak üzere yılda yaklaşık 29 milyon analiz gerçekleştiriyoruz ki bu çok ciddi bir rakamdır. İrfan Bey'in de belirttiği gibi; bazen internette bir kişi 'şu üründen zehirlendim, bu üründe şu var' diyerek asılsız ya da münferit bir olumsuzluğun reklamını hızlıca yapıyor. İşte tam o anda, iddiayı anında laboratuvarla test edip gerçeği ortaya koyacak bir kapasiteye sahip olmamız ülkemiz adına stratejik bir önem taşımaktadır.

Yem sektörüne gelecek olursak; biz

ülkemizde 'güvenilir gıda' mottosunu uygularken aslında 'Tek Sağlık' (One Health) yaklaşımını benimsiyoruz. Çok geriye gitmeye gerek yok; 15 yıl önce 10 milyon ton olan yem üretim kapasitemiz bugün 30 milyon tonu aşmış durumdadır. Sektörün 15 yılda katettiği bu devasa mesafede başarı tek taraflı değildir. Bu başarıda, 1950'li yıllardan beri yem sanayisine emek veren duayenlerin, bugün elini taşın altına koyan sanayicilerimizin, ithalatçılarımızın, ihracatçılarımızın ve bu yükselişe mevzuat altyapısıyla destek veren kamunun ortak katkısı vardır. Bugün Avrupa Birliği yem mevzuatı sürekli güncelleniyor ve biz de bu dinamik yapıya uyum sağlamak durumundayız.

Burada çok daha farklı bir alana da dikkatinizi çekmek istiyorum. Pandemi döneminde pek çok vatandaşımız bir evcil hayvan sahiplendi. Salonda genellikle büyükbaş hayvancılığı konuşuyoruz ancak Türkiye'de muazzam gelişen bir evcil hayvan (PET) sektörü var. Can dostlarımız için yaş mama, kuru mama ve ödül maması üreten şirketlerimizin sayısı her geçen gün artıyor. Türkiye şu anda Ortadoğu ve Avrupa'nın evcil hayvan ürünleri endüstrisinde en önemli üretim ve gelişim üssü haline gelmiştir ve bu alanda çok ciddi küresel yatırımlar alan firmalarımız mevcuttur. Keza balıkçılık sektörümüzün ulaştığı yüksek ihracat gücü de yine bu yem yatırımları sayesinde mümkün olmaktadır. Bu başarıda kamu otoritesinin ve bu salondaki herkesin emeği büyüktür. Şu an sektörde kapasite kullanım oranı %83 seviyelerinde görünmekle birlikte, üretim yerleriyle orantılı, dengeli bir dağılım olduğunu müşahade etmekteyiz.

Sözlerimi toparlarken şunu tekrar vurgulamak isterim: Bizler 'Tek Sağlık' vizyonu ile hareket ediyoruz. Yani insan sağlığı neyse, hayvan sağlığı da odur. Bu bağlamda temel ilkimiz şudur: 'Kendimizin yemediğini, hayvanlarımıza da yedirmiyoruz.' Bu, altı son derece dolu bir cümledir. Örneğin denetimlerimizde uygunsuz bir et ürünü yakaladığımızda üretici bize, 'Bu sucukları imha etmeyelim, barınaklara bağışlayalım, köpek maması yapalım'

diyebiliyor. Ancak laboratuvar analizlerimizde o ürün hayvan sağlığı için de risk taşıyorsa, kesinlikle barınağa verilmesine müsaade etmiyor, doğrudan imha ettiriyoruz. Zaman zaman bu tarz kararlarımız nedeniyle tepki alsak da 'Bizim için sağlıklı olmayan, can dostlarımız için de sağlıksızdır' mantığıyla tavizsiz ilerliyoruz.

Mevzuat altyapımız son derece dinamiktir. İrfan Bey'in de bildiği gibi; yem katkı maddesi onay başvuru kılavuzumuz, ev ve süs hayvanlarına yönelik yeni mevzuat çalışmalarımız hızla devam etmektedir. Güvenilir olmayan, besleyici değeri bulunmayan ya da yasal mevzuata uymayan hiçbir ürünün piyasada satılmasına izin vermiyoruz. Sabah da değinildiği üzere; Biyogüvenlik Kanunu ve yemlerin piyasa gözetimi başta olmak üzere tüm teknik konularda mevzuat altyapımız tamdır ve bu alanda tek yetkili kurum biziz.

İRFAN DONAT

İlk turda sizinle mevcut fotoğrafı çektik. İkinci turda ise iklim değişikliğinin özellikle yem arzına etkilerini konuşalım istiyorum; hem kaba yem hem de kesif yem boyutunu ele alalım. Hocam siz biraz önce soyanın aslında ikamesinin zor olduğundan, en azından içeriği açısından toprağa azot bağlama özelliğiyle önemli bir pozisyonda bulunduğundan bahsetmişsiniz. Ancak iklim değişikliği bu noktada ciddi bir kırılma yaratıyor. İklim değişikliği önümüzdeki döneme dair bize ne söylüyor? İklim değişikliğine uyum ve adaptasyon noktasında yem arzının güvenliğini sağlayabilmek adına nasıl bir yol haritasına ihtiyaç var?

PROF. DR. AHMET ALÇİÇEK

Bir hususu daha vurgulamadan geçemeyeceğim. İşletme büyüklüklerimizde, yani ölçek ekonomisinde büyük bir sorun var. Son rakamları gördüm; Türkiye'de 1.2 milyon büyükbaş hayvan çiftliği işletmesi var. Bunların %44'ü 1 - 5 arasında hayvana sahip. 6 - 10 arasında hayvana sahip olanlar %20, 10 ila 20 arasında olanlar ise %17 düzeyinde. Bunları topladığınızda %82 yapıyor. Yani 1 ila 20 arasında hayvanı

olan işletme sayısı toplamın %80'inden fazlasını oluşturuyor. Dolayısıyla bu kadar küçük işletmelere teknoloji götürmemiz çok zor.

Bahsettiğimiz bu işletmeler, iklimsel değişimden doğrudan doğruya etkilenen çiftliklerdir. İklim değişimi denince genelde sadece sıcaklık artışını anlıyoruz ancak maalesef durum bundan ibaret değil; iklim düzensizliği de iklim değişimi sayılıyor. Yağışların Mayıs ayında devam etmesi ya da tam hasat ve harman öncesinde yoğunlaşması tam tersi bir etki yaratıyor. Yani yağışın rejimi, ne zaman ve ne kadar yağdığı hakikaten çok önemli. Bir anda çok yağmur yağması bu yıl suyun tutulmamasına yol açtı. Bu yıl tarlaya giremeyen bölgeler var ve buralar büyük ihtimalle ekilemeyecek, daha da bekleyecekler. Üç ürün alınan yerlerde iki ürüne döneceğiz.

İklim değişikliğinin yem bitkilerine olan etkilerinden biri de sıcaklık stresinin bitkilerde verim düşmesine yol açmasıdır. Yeri gelmişken, geçen yıl yaşadığımız kaba yem yetersizliğinden biraz bahsetmek istiyorum. Biz genelde bu toplantılarda hep kesif yemi konuşuyoruz ama Türkiye'nin çok büyük bir kaba yem yetersizliği problemi var. Kaba yem, Türkiye'de dünden bugüne gelmiş bir sorun değil; 50 yıllık bir geçmişi var. Dolayısıyla hayvancılıktaki sorunların çözümünü kısa, orta ve uzun vadeli olarak düşünmek zorundayız. Makro ve mikro hedefler belirlemeliyiz. Bu kaba yem sorunu bugünden yarına çözülebilecek bir konu değildir.

Bu bağlamda özellikle silaj üretimini öne çıkarmak istiyorum. Türkiye, 1996 yılında 1 milyon tonun altında silaj ürettiyordu; o dönemde sağlıklı bir rakam dahi bulamıyorduk. Türkiye 1. Silaj Kongresi'ni yaptığında bakanlıktan rakam istemiştik ama ellerinde veri olmadığını söylemişlerdi. Bugün itibarıyla TÜİK, sadece mısır silajı rakamını verebiliyor ve 27 milyon ton mısır silajı ürettiğimizi görüyoruz. Bu çok kayda değer bir rakamdır. Demek ki verilen desteklerle, teşviklerle ve çiftçiye anlatılmasıyla silaj üretiminde ciddi bir artış sağladık. Ancak bu yeterli mi? Esas

buna bakmak lazım. Türkiye'deki tüm yem bitkilerini kuru ota çevirseniz 18 milyon ton yapıyor. Çayır ve meralardan da 10 milyon ton kuru ot üretseniz, ihtiyacımızın ancak %35'ini karşılayabiliyoruz. Dolayısıyla kuru otta çok büyük bir açığımız var; aynı şekilde mısır silajında da açığımız bulunuyor.

Biz hayvan besleme açısından hesap yaparken, Türkiye'de üretilen kaliteli kaba yemlerle hayvanların yaşama payını karşılayıp karşılayamadığımıza bakıyoruz. Teknik detayları incelediğimizde büyük bir sıkıntıyla karşı karşıyayız; maalesef mevcut kaba yemlerimizle hayvanlarımızın yaşama payını karşılayamıyoruz.

Yine Almanya örneğini vermek istiyorum. Elbette iklimsel farklılıklarımız var ancak Almanya, işleyebildiği tarım arazisi bakımından bizim iki katımız kadar küçüktür. Buna rağmen Almanya, mısır silajı üzerinde tam 50 yıldır çalışan ve bu konuda ilk yayınlardan birini yapan bir ülkedir. Almanya'da 1963 yılına ait, silaj kalitesine ilişkin makaleler bulabiliyorsunuz. Yıl 1963. Biz ise 1996'da silaj rakamı bulamazken bugünlere çok hızlı bir ilerleme kaydederek geldik ve 27 milyon tonlara çıktık. Peki Almanya ne yapmış? Bugün itibarıyla Almanya, 3.8 milyon sağmal hayvanına 86 milyon ton silaj yediliyor ve ürettiği mısır silajının kuru maddelerini eyalet eyalet ilan ediyor. Baktığımızda kuru madde oranını %31 ile %35 arasında ilan ettiklerini gördüm. Sahaya bir hoca olarak baktığımızda ise bizde %26-%27 kuru madde oranlarında silajlık mısır üretildiğini görüyorum. Bu şu anlama geliyor değerli arkadaşlar: Biz bu konuyu çiftçilere yeterince anlatamadık. Şimdi konuyu yine eğitime getirdiğimi düşüneceksiniz. Ben, ruminant alanında çalışan insanların yeterli eğitim almadığına 40 yıldır inanan biriyim. Meslek hayatım boyunca, yem üreticileri beni seminerlerine çağırdığında en çok kaba yem konusunu anlattım. Hatta bir ara sahada "Ahmet Hoca kaba yemcidir, kesif yemi hiç konuşmaz" demişler. Çünkü biz, ideal hayvan beslemede rasyonun ana yapısının %60 kaba yem, %40 kesif yem olmasını savunuyoruz. Elinde yüksek verimli

hayvanı olan çiftlikler bilir ki verim 30 litreyi aştığı zaman bu oranı mecburen %50'ye %50 yapmak zorunda kalırsınız.

Sahadan aldığım örneklerde, 27 milyon tonluk silaj üretimimizde kuru maddenin düşük olmasının yanı sıra daha büyük bir problemimiz olduğunu görüyorum: Silaj yapmayı ve ferman-tasyon koşullarını bilmiyoruz. Çiftçiye detayları anlatmayıp basitçe "silaj turşudur" dediğimiz için silajların besin maddesi ve enerji içeriğinin çok düşük olduğunu görüyoruz. Bu gerçekten çok üzüntü verici bir durumdur. İklimin etkisinden birazdan bahsedeceğim, zaten olumsuz bir etki olacak ve silaj miktarı düşecek; ancak mevcut durumda besin maddesi içeriği de çok düşük. Enerji içerikleri 500 kcal civarında seyrediyor. Amerikan ya da Avrupa Birliği yem cetvellerine baktığınızda ise 1 kilogram silajın enerjisini 800-900 kilokalori metabolik enerji olarak verdiklerini görüyorsunuz. Neden? Çünkü kuru madde oranı %30'un altına düşmeden tarlaya girmiyorlar. Süt olumunda değil, hamur olumunun yanı sıra danenin yarısının dolduğu dönemde hasat yapıyorlar. Biz bu konuda Türk çiftçisine maalesef yeterli eğitimi veremedik. Bu bizim bir açığımızdır ve kendi şahsım adına da bunun üzüntüsünü duyuyorum. Bunu kapatmak için meslek hayatım boyunca elimden geleni yaptım ancak hala silaj yapımının iyi düzeyde olmadığını görüyorum.

Çiftlik ziyaretlerimde silajın %20'sinin küflendiğini ve zayı olduğunu müşahade ediyorum. Yani bu 27 milyon ton mısır silajının %20'si heba oluyor. Buralarda mikotoksin, özellikle de çok tehlikeli olan 5 temel toksini görüyoruz. Bu nedenle sahada, yem katkı maddesi sektöründeki arkadaşlarımızın da bildiği gibi, toksin bağlayıcıların çok yoğun kullanıldığına tanıklık ediyoruz. Bu bir lüks değil, ihtiyaçtır; çünkü kullanmazsak bu toksinlerin süte geçme riski vardır.

İzin verirsiniz buradan gıda güvenliğine bir atıfta bulunmak istiyorum. Geçmişte, 1973'te yürürlüğe giren 1734 sayılı Yem Kanunumuz vardı. Tam 37 yıl boyunca, 2010 yılına kadar Tür-

kiye'de bu kanunla yem ürettik. 2010 yılında AB mevzuatına uyum çerçevesinde; 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Yem ve Gıda Kanunu'nu çıkardık. Bana göre yeni nesil yem sanayisinin kırılma noktası tam olarak burasıdır. Bu yasa çerçevesinde "izlenebilirlik" ifadesini ilk defa gördüğümüzde çok mutlu olmuştuk. Hatırlamak gerekirse, eski yasa döneminde 37 yıl boyunca sembolik cezalarla karşılaştık. Yıllarca mahkemelerde yem davalarına bilirkişi olarak gittim; o dönem sadece kül cezası yazabiliyorduk, başka bir şey yapamıyorduk. Ancak eski yasanın hakkını yememek adına üstünlüklerinden de bahsetmek gerekir: Bir yem normu vardı. Örneğin sığır süt yemini tarif ederken en az %16 ham protein ve en az 2400 kcal metabolik enerji içermesi gerektiğini söylerdi. Şimdi ise bunu beyana tabi hale getirdik; artık farklı enerji ve protein seviyelerinde üretim yapabiliyoruz. Fakat bu durumun da bir karmaşa yaratmadığını söyleyemem, bunu da zayıf bir taraf olarak dipnot şeklinde belirtmek isterim.

Yeni kanunla gelen "izlenebilirlik" kavramı bizi inanılmaz sevindirdi. Veteriner hizmetleri kapsamında bugün artık ette, sütte ve gıdada ilaç kalıntısı olup olmadığını konuşabiliyoruz; bu büyük bir ilerlemedir. Bitki sağlığı dendiğinde ise pestisit meselesini ele alabiliyoruz ki 1734 sayılı eski kanunda buna dair hiçbir ifade yoktu. Ancak olumlu taraflarının yanında madalyonun üzücü bir yüzü de var: Basından okuduğum kadarıyla, 2025 yılında Avrupa Birliği'nin RASFF (Gıda ve Yem İçin Hızlı Alarm Sistemi) verilerine göre Hindistan'dan sonra pestisit yüzünden en çok bildirim alan ülke konumuna geldik. Bu durum, çiftçimize bazı şeyleri hala tam olarak anlatamadığımızı gösteriyor.

Lafı dönüp dolaştırıp eğitime getireceğim. Değerli özel sektör mensupları burada; ben kendim bu yılın bu ayına kadar 5-6 seminer gerçekleştirdim. Çiftçileri toplayıp muhtelif konularda eğitim vermemiz gerekiyor, bunun tamamını devletten beklemek yanlış. Belki de akademiden özel sektöre katkı sunma nedenlerimizin en önem-

lisi, çiftçiye daha çabuk ulaşabilmektir. Benim yem sektöründeki firmalardan ricam şudur: Sahada çok sayıda satış elemanınız var; bu arkadaşlarımız aracılığıyla çiftçiye ulaşıp kaliteli silajın nasıl yapılacağını ve silaj yapmanın temel düsturlarını anlatmalıyız.

Yine pek iyi bilmediğimiz ve toparlamamız gereken önemli bir husus da Türk çiftçisine ot silajı yapmayı öğretmemiş olmamızdır. Bu yıl yağışlarla beraber, İtalyan çimi (Lolium multiflorum) olarak bildiğimiz bitki çok iyi geliştirdi. Şu anda bunu hayvanlara doğrudan yeşil ot olarak yedirmeye çalışıyorlar. Bunun bu kadar yoğun şekilde taze olarak yedirilmesi hatalı bir uygulamadır ve ürünün zayıf olmasına yol açar. Acilen ot silajı ve soldurulmuş ot silajı yapma eğitimlerinin verilmesi gerekir. Çim gruplarından silaj yapmayı başaramazsak, kaba yem açığımızı kapatma şansımız yoktur.

Peki, kaliteli kaba yem üretemeyince ne oluyor değerli arkadaşlar? 58 milyon ton sap, saman, kavuz gibi selüloz içeriği yüksek, enerji değeri düşük değersiz materyalleri hayvan beslemeye kaydırıyoruz. Elbette yıllık ortalama 3100 litre süt almamızın nedenleri arasında, beslemenin optimize edilemeyeceğinin yanında kaba yemin kalitesiz oluşunun da çok büyük bir payı var.

Peki iklim bu süreci nasıl etkiliyor? İklimin olumsuz etkisi kesif yemlerde ve tahıllarda da görülüyor ancak en büyük zarar kaba yeme veriyor. Bilimsel araştırmalar, sıcaklık artışının kaba yemde %40'a varan verim düşüklüğüne yol açtığını söylüyor. Bakın, bu etki kesif yemde bu kadar yüksek olmaya bilir ama kaba yemde çok belirgindir. İkinci olarak, toprağın yapısı değiştiği için yetişen bitkinin besin maddesi içeriği de düşüyor. Sıcaklık doğrudan doğruya protein sentezini etkilediği için bitki lif yapısına, yani hücre duvarına yöneliyor; hücre duvarı fraksiyonları olan ADF, NDF ve selüloz içeriği artırıyor. Yani odunsu, saplı bir bitki üretiliyor. Bunu hayvana verdiğinizde yemden yararlanma ve sindirilme derecesi düştüğü için olumsuz bir sonuç meydana geliyor.

Bunun dışında, sıcaklık stresinin ve iklimsel etkilerin hayvancılığın sürdürülebilirliği üzerindeki en belirgin etkisini 2025 yılında yaşadık. Ege Bölgesi'nde 46 dereceleri çok sık gördük ve yüksek sıcaklıklı gün sayısı fazlaydı. Bunun sonucunda üreme parametreleri üzerinde çok ciddi olumsuz etkiler müşahade ettik. Geçmişte teorik olarak bildiğimiz üç parametrenin pratikte nasıl bozulduğunu bizzat tecrübe ettik:

1. Gebelik başına düşen tohumlama sayıları çok arttı.
2. Süt sığırlarında servis periyotları bozuldu; yani doğumdan sonra hayvanın tekrar gebe kalmasına kadar geçen süre ciddi şekilde uzadı.
3. Buzağılama aralığı uzadı.

Bahsettiğim bu üç parametre, süt sığırları çiftliklerinde karlılığı doğrudan etkileyen en önemli unsurlardır ve üçü birden aynı anda bozuldu. Dolayısıyla gelecekte yem sektörüne ve yem arzına katkıda bulunabilmek için çiftçi eğitimine odaklanmalıyız; özetle eğitimden başka bir yol olduğuna inanmıyorum.

İRFAN DONAT

Mücahit Bey, hocamın da değindiği gibi işin ölçek tarafı çok önemli. Biz burada sürdürülebilirliği ve şeffaflığı konuşuyoruz ki büyük ölçekli işletmelerin durumu bu noktada belirleyici oluyor. Yem sanayisi ve hayvansal üretim endüstrisinin ölçeksel dönüşümünü önümüzdeki süreçte nasıl görüyorsunuz? Çünkü bir taraftan iklim değişikliği, hammadde arzındaki sıkıntıları ve maliyet baskısını konuşuyoruz; diğer taraftan ise gelişmiş ekonomilerde hayvansal proteine yönelik artan yoğun bir talep var. Bu pencereden bakınca neler söylersiniz?

DR. MÜCAHİT PALAZ

İşletme ekonomisinde ölçek gerçekten çok önemli bir yer tutuyor; maliyetleri değerlendirmek ve yorumlamak için büyük önem arz ediyor. Durumu şöyle açıklayabiliriz: Kanatlı tarafında gerek yumurta gerekse broyler (etlik piliç) üretiminde belirli bir ölçeğe ve ölçek ekonomisine zaten ulaşmış durumdayız. Yem sektörü bu alanla çok yakından ilgileniyor çünkü buradaki başarı doğrudan yem sektörünün başarısını gösteriyor ve sektör, buradaki ölçek ekonomisine doğrudan müdahil olabiliyor. Ancak süt sığırcılığı tarafında

maalesef bu ölçek ekonomisini yeterince sağlayabilmiş değiliz. Az önce Ahmet Hocamın da üzerinde durduğu gibi, bu durum verimsizliği beraberinde getiriyor. Verimsizlik oluşuyor çünkü ortada yönetebileceğiniz, rasyonunu düzenleyebileceğiniz bir veri yok. Veri olmayınca hayvanlardan nasıl bir verim elde edeceğinizi yönetmek de maalesef zorlaşıyor.

Bir hayvanın süt veriminin artması sadece beslemeyle ilişkili değildir; hocamın az önce belirttiği gibi servis periyodu ve buzağılama aralığı uzadı. Bu aralıkların uzaması tamamen kızgınlık takiplerinin doğru yapılamamasıyla ya da işletmenin bu süreci iyi yönetmemesiyle ilgili olabilir ve bu durum işletmenin verimsizliğine neden olur. Aslında teknoloji bu alanda çok gelişti ancak bu teknolojilerin uygulanabilmesi için işletmelerin belirli bir ölçeğe ulaşması gerekiyor. Küçük işletmeler için bu teknolojiler çok yüksek maliyetler oluştururken, işletme belirli bir ölçeğe geldiğinde ancak bu maliyetlerin altından kalkabilir noktaya geliyor. Tabii bu aslına bakarsanız apayrı bir tartışma konusudur.

Ruminant tarafına biraz fazla girdik,

bu konuyu açmak istiyorum ama bunu kendine has bir başlık altında değerlendirmekte fayda var; Türkiye'deki işletme ölçek modelini ayrıca tartışmalıyız. Çünkü yem sanayisi olarak biz ruminantlar için tam yem değil, tamamlayıcı yem üretiyoruz. Kanatlı grubunda (yumurta ve broyler) ise hayvanlar için tam yem ürettiğimizden oradaki beslemeyi tamamen kontrol edebiliyoruz. Ruminant tarafında ise kaba yem faktörü devreye girdiği için sürecin tamamını kontrol edemiyoruz ve kaba yem kalitesi işletmenin verimliliğini doğrudan etkiliyor. Burada maalesef şöyle bir sorun var: Her hayvancılık işletmesi aynı zamanda tarım yapıyor ve kaba yemini kendisi üretmiyor. Bu durum üretim maliyetlerini çok ciddi oranda artırıyor.

Tabii yem sektörü olarak alternatif hammaddelerin ve alternatif kaba yemlerin kullanımına yönelik bir misyon üstleniyor ve bunu yetiştiricilere aktarıyoruz. Az önce hocamız da çeşitli yem firmalarıyla saha ziyaretlerinde ve eğitimlerde bulunduğunu belirtti. Biz de eğitim programları düzenliyor ve bu programlarda kaba yem kalitesinin önemini yetiştiricilere aktarıyoruz. Ancak dediğim gibi, hayvancılıkla tarımı birbirinden ayırmamak lazım. Bugün Trakya'daki bir işletme Aksaray'dan yonca getiriyorsa, bizim burada üretim maliyetlerini düşürme şansımız maalesef söz konusu olamaz. Yani hayvan başına yaklaşık 1,5 dönüm arazinin işletme tarafından bizzat işleniyor olması gerekir ki hem hayvansal gübreyi değerlendirebilsin hem de kaba yem maliyetini aşağı çekebilsin.

İşte burada sürdürülebilirlik devreye giriyor. Sürdürülebilirlik, yem sektörünün de en önemli gündem maddelerinden bir tanesidir. İlk konuşmamda da ifade ettiğim gibi dünya nüfusu ve talepler artıyor; 2050 yılında 10 milyarlık bir nüfusa ulaşıldığında taleplerin bugüne göre %50 artacağını konuşmuştuk. Bu talepler artarken yem hammaddesi arzı aynı oranda artmıyor, sabit kalıyor. Dolayısıyla yem sektörü açısından elimizdeki araçlar kısıtlı olduğundan daha hassas rasyon çözümleri üreterek verimliliği artırmalı, atıkları ve ka-

yıpları minimize etmeliyiz. Bununla birlikte alternatif hammadde kaynaklarını yem sektörüne nasıl entegre edebileceğimizi değerlendirmemiz gerekiyor. Bunlarla ilgili AR-GE faaliyetleri kapsamında sürekli denemeler yapıyor, bunları sektörde nasıl kullanabileceğimizi tartışıyoruz.

Ölçek ekonomisi tarafında broyler sektöründen somut bir örnek veririm konu çok daha anlaşılır olacaktır: Türkiye'de yıllık yaklaşık 2.4 milyon ton civarında broyler (beyaz et) üretimi gerçekleştiriliyor. Canlı ağırlık olarak karkas randımanı %70-%72 civarında olduğundan, aslında yaklaşık 3.5 milyon tonluk bir canlı broyler ağırlığı üretmiş oluyoruz. Buradaki yem dönüşüm oranına bakacak olursak, oran 1.5 ile 1.8 arasında değişiyor. Yani hayvanlara 1.5 - 1.8 kilo yem yedirdiğimizde 1 kilo canlı ağırlık elde ediyoruz. Broyler üretiminde yem dönüşüm oranını sadece 0.1 puan azalttığımızda, yıllık yaklaşık 350.000 ton yem tasarrufu sağlanmış olur. Bu tasarruf miktarı, orta ölçekli bir entegre tesisin yıllık üretimine tekabül eden çok ciddi bir rakamdır. Dolayısıyla konuyu sadece ekonomik olarak düşünmemek gerekir; hammadde ithalatı, azalan kaynaklar ve karbon ayak izinin takibi gibi unsurları da kapsadığından ekonomik etkisinin çok ötesinde bir önem arz etmektedir.

Diğer taraftan tüketicilerin talepleri de değişiyor ve gelecekte daha da farklılaşacak; hayvansal üretim sanayisi de yem sektörüyle birlikte buna hazırlanıyor. Çünkü tüketici bugün güvenli gıda dendiğinde sadece gıdanın son halini değil; hayvanın nasıl yetiştirildiğini, hangi yemlerle beslendiğini, bakım koşullarını ve varsa uygulanan tedavileri de öğrenmek istiyor. Yani son tüketici artık tam bir "izlenebilirlik" talep ediyor. Yem sanayisi de gelişen blockchain ve QR kod teknolojileriyle bu izlenebilirliği sağlamaya hazırlanıyor. Artık kaliteli yem üretmek sektör için bir seçenek değil, bir zorunluluk haline gelmiştir. Çünkü verimlilik olmadan ekonomik avantaj sağlamak da güvenli gıdaya ulaşmak da mümkün değildir. Büyük ölçekli işletmelerde yem yönetimi sadece bir maliyet faktörü değil, aynı

zamanda riskin ve sürdürülebilirliğin yönetilmesidir; bu da işletmenin karlılığını ve müşterilerinin güven ortamını sağlar.

Konuşmamı şöyle sonlandırmak istiyorum: Yem güvenliği olmadan gıda güvenliği olmaz; gıda güvenliği olmadan da toplum ve insan sağlığı olmaz. Hayvansal gıda tüketiminin insan sağlığı ve çocuk gelişimi açısından ne kadar elzem olduğunu biliyoruz. Toplumumuzun sağlığı için daha fazla hayvansal ürün üretmeli ve tüketilen miktarı artırmalıyız. Yem sanayisi bu konuda üzerine düşen her türlü vazifeye hazırdır.

İRFAN DONAT

Neşe Hocam, ilk bölümde sizinle işin bilgi kirliliği kısmını konuşmuştuk. Bir de tüketici nezdinde bu işin farkındalığının oluşturulması gerekiyor. Çünkü şu ana kadarki sohbette sektörün, tedarik zincirinin her halkasında üzerine düşen görevi yapmaya ve süreci yönetmeye çalıştığını gördük. Ancak ben nihai tüketicinin de bazı görevleri olduğu sonucunu çıkarıyorum. Gıda kaynaklı bulaşanlara ve özellikle hastalıklara karşı korunma yöntemleriyle ilgili bir farkındalığa ya da eğitime mi ihtiyaç var? Mutfakta tüketicinin, özellikle de bu süreçte ön plana çıkan anne ve babaların üzerine düşen görevler nelerdir?

DOÇ. DR. NEŞE NURAY TOPRAK

Aslında durum çok net; Ahmet Hoca'nın da belirttiği gibi sürdürülebilirlik ve kalite süreçlerinin devam edebilmesi için bir taraftan da gıda güvencesine ihtiyacımız var. Yani gıdaya sürekli ulaşılabilir olması gerekir; tabii bir de gıda güvenliği terimimiz var. Bu noktada tüketiciye çok büyük bir yük biniyor ama biz bunu genellikle göz ardı ediyoruz. Genelde hep üreticiyi ya da bizi denetlemediği gerekçesiyle bakanlık yetkililerini suçluyoruz. Ancak bence en büyük yük tüketicinin üzerindedir. Neden dersiniz; üretici son derece konforlu koşullarda üretim yapmış, biyogüvenliğe dikkat etmiş ve rasyonu %100 mükemmel şekilde ayarlayarak hayvanını doğru yetiştirmiş olabilir.

Ürün son derece kaliteli bir şekilde markete, yani tüketicinin eline ulaşabilir; fakat marketten alındıktan sonra mutfak aşamasına geçip pişirilip sofraya gelene kadarki süreçte tüketicinin sorumluluğu bence daha ağırdır. Hocam çiftçinin eğitilmesi gerektiğini söyledi, ben de annelerin eğitilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu konuda annelere çok büyük bir görev düşüyor çünkü sofrayı hazırlayan, kuran ve top-layanlar çoğunlukla onlardır. Elbette babalar da bilinçlensin, onları da eğitelim ama anne sofraya sağlıklı gıda getirebilirse ve bu bilince sahip olursa, bu durum gelecek nesillere de büyük bir katkı sunacaktır.

Ben çocuklarıma daha 3 yaşındayken yumurtaya dokunduklarında ellerini yıkamaları gerektiğini öğrettim. Şu an 15 yaşındalar ve her yumurtayı ellerine alıp kırdıklarında hemen ellerini yıkar, sonraki sürece öyle dahil olurlar. Geçen gün yaşadıkları bir olayı anlatayım: Arkadaşlarıyla pikniğe gitmişler; 15 yaşlarında 10 tane çocuk bir ortamda mangal yakacaklar, ne kadar hijyenik olabilirler ki? Ertesi gün oğlum gelip karnının ağrıdığını, midesinin bulandığını söyledi ve "Sanırım bana Salmonella bulaştı anne" dedi. "Neden bu yargıya vardın?" diye sorduğumda, "Anne, ben dün salata doğradım ama benden önce arkadaşlarım galiba o tahtada tavuk doğramışlar. Tahtayı yıkamadan kullandığım için Salmonella olmuş olabilirim" dedi. Benim için bu bilinç düzeyine ulaşmış olması yeterlidir.

Dolayısıyla çocuklarımıza aktarabileceğimiz en önemli şey, doğru bilgiyi doğru kanallardan öğrenmeleri gerektiği, sosyal medyadaki bilgi kirliliğinden uzak durup uzman insanları dinlemeleridir. Bu vesileyle tıp hekimlerinden de özür dileyerek bir ricada bulunmak istiyorum: Ben nasıl kalkıp cerrahi bir müdahalede bulunmuyorsam, onların da kümeste yetişen tavuk hakkında yorum yapmalarını rica ediyorum. Çünkü bu durum yetiştiriciler ve üreticiler için gerçekten büyük bir haksızlıktır, bunca emeğe yazıktır. Bu anlamda annelerin eğitiminin, toplumsal boyutta hem gıda güvenliği hem de toplumun

güveni bakımından oldukça önemli olduğunu düşünüyorum.

İRFAN DONAT

Ersin Bey, önümüzdeki dönemde sektöre ilişkin yeni düzenlemeler ya da hem gıda hem yem tarafında yeni uygulamalar gündeme gelecek mi? Kamunun ve özel sektörün birlikte ortak hareket ettiğinden yola çıkarak bu gelişmeleri merak ediyorum.

DR. ERSİN DİLBER

Malumunuz olduğu üzere, tüm konusmam boyunca gıda ve yemi birbirinden ayırmadan anlattım. Biz, Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü olarak gıdada yaptığımız yeniliklerin tamamını yem sektöründe de uygulama gayretindeyiz. Biraz önce bahsetmiştim; jandarma olmak kolay değil. Bazen buradaki müteşebbüslerimizle, bazen hayvan sahipleriyle karşı karşıya geliyoruz, mezbahada kesim yapan kasapla tartışıyoruz. Ancak önce denetçimizin güvenliğini sağlayarak bir "dijital denetim" başlayacağız. Hem bilgi sistemlerimizi güncelleyeceğiz hem de denetçilerimiz işletmelerinize geldiğinde kameralı denetim yaptıracağız.

Biz aslında eskiden beri size çok yakındık, bu durum yem sektörü için de geçerli. Bugün güvenilir olmadığını düşündüğünüz her türlü gıda ve yemle ilgili şikayetlerinizi ALO 174 Gıda hattı üzerinden zaten iletebiliyorsunuz. Burada yemi gıdadan ayırmıyoruz, her türlü şikayet geliyor. Bize bazen şaka yollu sorular soran vatandaşlar da çıkıyor; bu tür şakaları da kaldırıyoruz. Her türlü şikayetinizi bize iletebilirsiniz. Şu anda "Güvenilir Gıda" mobil uygulamasını hayata geçirdik. Burada gıda ve yem de dahil olmak üzere her türlü şikayetinizi bize iletebilirsiniz. Bu uygulama üzerinden kamuoyuna duyurular yapıyoruz. Yemci arkadaşlarımızın çoğunun sanayide bir bağı var; örneğin peynir üretiliyor ama içindeki yağ oranı eksik ya da tereyağı deniyor ama içindeki süt yağı oranı düşük. Bir bakıyorsunuz peynir diye aldığınız şey aslında bitkisel bazlı bir ürün. Bunların tamamını bu uygulama üzerinden paylaşıyoruz. Bilgiye ihtiyaç varsa, gerekli bilgileri de buradan veriyoruz. Uygul-

amanın son sekmesinde gıdalla ilgili her türlü bilgi yer alıyor; buraya yemi de ekleyebiliriz. Bu da bizim buradaki ilk ödevimiz olsun, arkadaşlarımız şu anda bunu not alıyorlardır. Bakanlığa döndüğümüzde yemle ilgili bilgileri de buraya ekleyelim. Vatandaşın her türlü uygunsuzluğu gördüğünde bize bu kolay uygulama üzerinden şikâyetle bulunmasını bekliyoruz. Ancak gündemimiz yem olduğu için yem özeline dönerek devam edeyim.

Ne yazık ki bilgi kirliliğinin en çok darbesini yiyen kurum biziz. Kendimi anlatmakta zorlanmışım, Şöyle ki: Türkiye'de pestisit kalıntısıyla ilgili güvence Tarım ve Orman Bakanlığıdır. Türkiye'de sosyal medyada abartıldığı gibi ciddi bir pestisit kalıntısı problemi yoktur. Bireysel olarak isteyen herkese bunu detaylıca anlatabilirim ama sürem yetmeyecek. Yine de Hocam konuyu açtığı için kısaca birkaç şey söylemek istiyorum. 2021 yılında RASFF (Gıda ve Yem İçin Hızlı Alarm Sistemi) portalında 359 bildirim almıştık, geçen seneyi ise 97 bildirimle kapattık; yani %74'lük bir düşüş var. Sabah Bakan Bey'in konuşmasında belirttiği cümlelerden biri de buydu. Bu bir başarı mı? Hayır, değil. Peki bu bir başarısızlık mıydı? O da değil. Şöyle düşünün arkadaşlar: Şu salonda hepimiz üzerimize kolonya sıksak ve havalimanına gidip Avrupa gümrüğünden geçerken kolonya denetimi olsa, bu salondan giden herkes yakalanır ve ben bu kadar bildirim alırm. Pestisit bildirimleri de aşağı yukarı böyledir. Bir üreticinin 5.000 tonluk narenciye tarlası olsa bu yaklaşık 200 kamyon yapar. Bu kamyonların her biri benim için ayrı bir bildirim olarak dönebilir. Yani bir çiftçinin hatası, 2.000 kamyonu bedel olabilir; işin içinde başka dinamikler var.

Ben yılda yaklaşık 29 milyon analiz yapan bir bakanlığım. Avrupa Birliği'nin yayımladığı pestisit raporunu cep telefonlarınızdan açıp bakın; 127.000 numune çalışmışlar. Yaptıkları analiz sayısı bizimkinin yanında çok az kalıyor. İşin içinde magazin boyutuna varan başka konular da var; çünkü ben test kitini de cihazı da analizde kullandığım tüm sarf maddelerini de oradan alıyo-

rum. Dolayısıyla bu olumsuz haberlerden kim fayda sağlıyor? Tekrar Avrupa Birliği'nde bize bu cihazları satan ülkeler ve kişiler. Böyle de düşünebilirsiniz ama konu sadece bu kadar yalın değil, daha geniş bir programda detaylıca açıklarım.

Biz pestisit kalıntısıyla mücadele etmek için bahane üretmedik. Sayın Bakanımız biraz önce başka bir programda açıkladı: "Bitki Reçetesi" uygulamasıyla, Temmuz ayından sonra çiftçi belgesi olmayan hiçbir vatandaş pestisit satın alamayacak. Hatta sizler bile işletmelerinizde bazen kolayca aldığınız ilaçları alamayınca bize "Ne yapıyorsunuz?" diyeceksiniz ama bu işi bu kaygılarla, daha doğru yapmak zorundayız.

Hızlıca geçiyorum; biz sizler adına gıdada bazı adımlar attık ama her programda bunları anlatma fırsatı bulamıyoruz. Hazır nitelikli bir çoğunluk yakalamışken anlatalım. Bundan sonra, gerçek kaşar peyniri olmayan ürünlerin üzerine "kaşar peyniri" beyanını yazdırarak satışına izin vermiyoruz; onlar eritme peyniridir. Üzerinde "kaşar peyniri" yazabilmesi için o ürünün 11 kilo süttten yapılması gerekir; şu

anda bir süt ürününün üzerinde kaşar peyniri yazıyorsa bunun garantisi biziz. Alkollü içki beyanı gibi insanların hassasiyeti olan konularda da firmalar bu kurallara uymak zorunda kalacaklar. Tamamen aroma vericilerle yapılmış ürünler var; adam ambalaja öyle bir muz resmi koyuyor ki insanın canı çekiyor ama ürün tamamen aromadan üretilmiş. Bu tür ürünlerde yanıltıcı görsellerin kullanılmasını yasakladık. Sektörün büyük kısmı burada; yıllardır "tereyağı tadında" diyerek margarin yedik, hala bunu tereyağı sanan insanlar var. Sene sonu itibarıyla o ürünleri dahi yasaklayacağız; bu, sektörün ortak talebidir. "Tereyağı tadında", "tereyağı lezzetinde" gibi ifadelerin kullanımına son verdik. Birçok arkadaşımız süt sektöründe çalışıyor. Buradan çıktığınızda bir markete gidip dondurma reyonunu inceleyin; bazı ürünler 200 lira bandındayken bazıları 60 liradan başlıyor. Aradaki farkın temel sebebi şu: Biz artık içinde süt olmayan bir ürüne "dondurma" dedirtmiyoruz. Bir ürünün üzerinde "dondurma" yazıyorsa onun garantisi biziz; ama yazmıyorsa onun dondurma olmadığını, buzlu süt ya da margarin gibi diğer ürünlerden üretildiğini bilin; onlar da doğal olarak ucuz satılıyor.

Gıda sektöründeki bu uygulamaların benzerini yem sektöründe de hayata geçireceğiz inşallah. Genel müdürlüğümüzde mevzuat ve denetim birimlerini birbirinden ayırdık; şartlar bunu gerektirdi ama zamanla daha iyi olacağına inanıyoruz. Güvence olarak ürettirdiğimiz tüm ürünlerin güvenilir, ismine doğru, hayvan beslemeye uygun olacağını ve mikrobiyolojik riskler de dahil olmak üzere sıkı bir denetimden geçirileceğini belirtmek istiyorum. Şu anda yeni bir denetim programı hazırlığındayız. Belki fabrikalarda şu an denetim olduğu için yem sektörüne yanlış bir zamanda söylüyorum gibi gelebilir ama biz piyasada iyi olanla kötü olanı ayırmadığımız sürece hiçbir işin kıymeti kalmıyor. O yüzden arkadaşlarımız bize güvensin, biz kararları sektörle birlikte alıyoruz; kendi başımıza "mikrobiyolojik yük şu olmalı, bu olmalı" demiyoruz.

En basitinden, balıkçı arkadaşlarımız bilir; Hayvansal Yan Ürünler Yönetmeliği'nde bir Salmonella limiti vardı. Avrupa Birliği bu limiti değiştirdi, biz de hemen uyum sağlayarak değiştiriyoruz. Aksiyon almak zorundayız, aksi takdirde sektör bir darboğaza doğru gidiyor. Biz bu aksiyonları hızlıca ala-

bilecek yapıdayız, arkadaşlarımız sektörle iç içe çalışıyor. Sayın Bakanımız da sektörle çok yakın temas halinde. Bizler her zaman ulaşılabilir insanlarız; mesai arkadaşlarımızın üçü hemen Ülkü Bey'in arkasında adeta bir hükümet gibi duruyorlar. Alın numaralarını, gece gündüz arayın. Benim de numaram var; hangi konuda problem yaşarsanız yaşayın, biz çözüm odaklı çalışıyoruz.

SORU - CEVAP

SORU:

Büyükbaş hayvan beslemede, kuru madde tüketimi esasına göre kaba ve kesif yem oranı ne olmalıdır?

PROF. DR. AHMET ALÇİÇEK

Rumen fermentasyon koşullarını düşündüğümüzde ideal oranın 60'a 40 olduğunu söylemiştim. Bu oran maksimum 50'ye 50 olabilir; daha ötesi asidoz riskini açığa çıkarır. Teşekkür ederim.

SORU: İnsan beslenmesinde, özellikle de çocukların gelişiminde tartışılmaz önemi olan hayvansal gıdalar üzerindeki yanlış algıları ortadan kaldırmak ve bilgi kirliliğiyle mücadele etmek için neler yapılabilir?

DR. ERSİN DİLBER

Güvenilir Gıda mobil uygulamamızda da bu bilgi kirliliğine karşı bölümler var. Bakanlığımızın güvenilir gıda. tarim.gov.tr adresinden sürekli yayın yapıyoruz. Ancak bu mücadelede sadece bize değil, sizlere de ihtiyaç var; süreci dışarıya sizler anlatacaksınız. Burada gazeteci arkadaşlarım

da var. Ben kamu tarafı olduğum için insanlar beni dinlemeyebiliyor. Benzer şekilde toplum, tıp doktorlarını dinlerken buradaki hocalarımız gibi kendi alanında kıymetli hocalarımızı ne yazık ki dinlemiyor. Dolayısıyla bakanlığımızın iletişim birimleriyle bir strateji yürütüyoruz ama bunun tek başına yetmediği görülüyor. Bu mücadeleyi hep birlikte yürüteceğiz, herkesle birlikte çalışmaya hazırız.

SORU:

Son soruyu iletiyorum. Müslüm Doğru Bey sormuş: "Gıdada taklit ve tağşişle mücadelede maalesef yeterli etki yaratılamıyor. Bilhassa süt ve süt ürünlerindeki tağşiş, büyük bir gıda güvenliği endişesi yaratıyor. Bu ürünleri satana da ceza verilmesi yönünde bir çalışma var mı?"

DR. ERSİN DİLBER

Yaptığımız denetimlerin tamamı sonucunda taklit ve tağşiş listelerini yayımlıyoruz. İddia ediyorum; son dönemde süt ürünleri sektörüne sağladığımız fayda belki geçmişteki 12 yılda sağlanmamıştır. Çünkü geçmiş 12 yılda toplam 5.000 parti ürün açıklanmışken,

biz sadece son 2 yılda 2.500 parti ürünü ifşa ettik.

Geçen hafta Elazığ'daydık; piyasada analog ürünler dolanıyor ve biz üzerlerine gittikçe Anadolu'ya kaçmaya çalışıyorlar. Bu noktada mal tedariki yaptığınız ya da mal verdiğiniz kişilerle birlikte hareket edelim. Sektör, bu haksız kazanç sağlayan ve analog ürün üreten kişileri eledikçe, ifşa ettikçe daha iyi bir noktaya gelecektir.

PANEL 2

SEKTÖRLER İSTİŞARESİ

MODERATÖR : Ülkü Karakuş -TÜRKİYEMBİR Başkanı**PANELİSTLER : Fatma Can Sağlık** - SETBİR Başkanı**Naci Kaplan** - BESD-BİR Başkanı**İbrahim Afyon** - YUMBİR Başkanı**Halis Kaya** - Ticaret Bak. İhracat Gen. Md. Tarım Daire Başkanı**Ahmet Güldal** - TMO Genel Müdürü**ÜLKÜ KARAKUŞ**

Saygıdeğer misafirlerimiz, hoş geldiniz.

Bu vesileyle, bir saatlik zaman zarfında “Sektörler İstişaresi” başlığı altında bir araya geldik. Bakanlığımızın en önemli birimlerinden biri olan Toprak Mahsulleri Ofisimizin Genel Müdürü katılımıyla bizleri şereflendirdi. Ayrıca et, süt, yumurta ve tavuk sektörlerimizin temsilcileri ile bu işe yön veren İhracat Genel Müdürlüğümüzün değerli daire başkanı da bizimle birlikte. Müsaade ederseniz ben hemen sırasıyla sözü devredeceğim.

Panelistlerden, düne ait istatistiksel rakamlardan ziyade; “Bugün ve yarın ne yapacağız, ne yapmalıyız? Modern ve sürdürülebilir bir gelecek için nasıl bir yol izlemeliyiz?” sorularının cevaplarını rica ediyorum.

FATMA CAN SAĞLIK

Biz, et ve süt sektörünü temsil eden bir kuruluştuk. Ancak et ve süt sektörü denildiğinde bunu sadece iki başlıkla sınırlamamak gerekir; hayvansal ürünler sektörü bütünüyle çok geniş ve uzun bir değer zincirine sahiptir. Kendi aramızda artık "tedarik zinciri" kavramını pek kullanmıyoruz, gelecekte de böyle olacak. Geleceğe odaklandığımız için ben de rakamlara girmeyeceğim.

Bu değer zincirimizin içerisinde hayvansal üretimde yem, başlı başına özel bir konuma sahip. Bizden önceki katılımcılar istatistiksel rakamları çok güzel özetlediler. Evet, şu ana kadar hayvansal üretim kapasitemizi aslına bakarsanız ciddi oranda artırdık. Ancak esas önemli olan bunu sürdürülebilir kılmak, aynı şekilde devam edebilmek ve tüketiciye her zaman aynı güvenilirlikte ürünler sunabilmektir. Bu kapsamda baktığımızda yem, özellikle sürdürülebilirlik açısından en kritik başlıklardan biri olarak karşımıza çıkıyor. Çünkü et ve süt sektöründeki maliyetlerin yaklaşık üçte ikisini yem oluşturuyor. Bunu diğer katılımcılar da dile getirdi. Şu anda sektörler, üretimden ziyade yem maliyetini yönetmek üzerine odaklanmak zorunda kalıyor.

Yem sektöründe dışa bağımlı olmamız, sektörün sürdürülebilirliği ve üretimin devamlılığı açısından çok ciddi bir kırılma yaratıyor.

Dediğim gibi, şu ana kadar süt ve et sektöründe fena bir üretim rakamı yalamadık. Fakat sadece yemde değil, aynı zamanda hayvan varlığında da dışa bağımlılığımız devam ediyor. Bu durum bizi daha da kırılma hale getirirken, geleceğe yönelik birtakım endişeleri de beraberinde getiriyor. Üretim yapıyoruz ama bu üretimin ne kadar verimli olduğu büyük bir soru işareti. Dolayısıyla önümüzdeki dönemde odaklanmamız gereken esas unsur üretimde verimlilik. Bunun için de yem maliyetleri ve yemin sürdürülebilir üretimi birinci derecede öncelik taşıyor. Aslına bakarsanız, yemi daha verimli nasıl üretebileceğimizden ziyade, yemi daha verimli nasıl kullanabileceğimizi ve hayvanların bu yemden yararlanma kapasitesini nasıl artırabileceğimizi tartışmalıyız; temel noktalardan biri budur. Sektörde de bu konu özellikle ön plana çıkmaya devam ediyor.

Verimliliği çok daha iyi bir noktaya getirebilmek ve üretimi sürdürülebilir kılmak adına ölçüklerimizi mutlak surette büyütmemiz gerekiyor. Günümüzde her şeyin veriyle yönetildiğini görüyoruz; fakat bizim verilerimizde bir takım sıkıntılar var. İnşallah tarım sayımı sonrasında daha net rakamlarla konuşabiliyor olacağız. Hayvansal üretim açısından kritik nokta; hangi hayvan türünden ne kadar verim aldığımız, onları nasıl beslediğimiz ve bu süreçten gerçekten ne elde ettiğimizdir. Kendi aramızda tartıştığımız bu sorular, sektörümüzün gelecekteki temel mihenk taşları olacaktır.

İhracat konusuna gelirse; kırmızı ette ihracatla ilgili kronik problemlerimiz var. Birincisi, arz yetersizliğinden kaynaklanan bir sıkıntımız mevcut. İkincisi ise hayvan hastalıkları nedeniyle kırmızı et ve ürünlerinin ihracatında engellerle karşılaşabiliyoruz. Süt sektöründe ise istikrarsızlık problemi yaşıyoruz; bir ihracat bağlantısı kuruyorsunuz ancak bir günde gelen bir yasakla ihracatınız tamamen durabiliyor. Ya da ihracata

yönelik üretim yaptığınızda, dahilde işleme rejimi gibi konularda aniden ithalat yasağıyla karşılaşabiliyorsunuz. Bu durum sanayiciyi hem üretim hem de ticari ilişkiler açısından ciddi biçimde zorluyor. Çünkü bir ticari ilişkiyi veya ihracat bağlantısını kurmak bazen yıllarınızı alıyor ama bu emek bir gecede silinip süpürülebiliyor. Dolayısıyla bu alanda mutlaka bir istikrar öngörüyor olmamız lazım.

Kırmızı ette potansiyelimiz daha az olmakla birlikte, süt sektöründe daha iyi bir ihracat potansiyeline sahibiz. Burada kritik olan iki temel unsur standartlara uyum ve maliyet yapısının iyileştirilmesidir. Konuşmamın sonunda da buna değineceğim. Yurt dışındaki diğer şirketlerle ve sektörlerle rekabet edebilmemiz için bunları mutlak surette sağlamak durumundayız. Rekabet şansımız büyük ölçüde buna bağlı. Günümüz itibarıyla sektörümüzün genel çerçevesi bu şekilde. Bizim asıl sorunumuz daha verimli üretim yapabilmektir. Ölçekler küçük olsa ve bazı işletmelerde verimlilik sağlamakta zorlansak da, ciddi anlamda iyi verilere ulaşabilen işletmelerimiz de var. Ancak bu durum genel olarak sürdürülebilir değil; üretimi daha verimli ve daha kaliteli hale getirmeliyiz. Bunun için elimizde olanaklar mevcut. Şu ana kadar Tarım ve Orman Bakanlığımızın destekleri ve yatırım teşvikleri çerçevesinde epeyce ilerleme kaydettik.

Ancak yatırım ortamındaki belirsizlikler geleceği öngörmeyi zorlaştırıyor. Bugün bir hayvancılık yatırımı yapmaya çalışsanız, örneğin bir besi veya süt çiftliği kuracak olsanız, nereden bakarsanız iki yıllık finansmanı kendiniz karşılamak zorundasınız. Çünkü o çiftliğin faaliyete geçip gelir üretmesi en az birkaç yıl alıyor. Bu finansman zorlukları elbette sektörü baskılıyor. Yine de hep birlikte şu ana kadar elde ettiğimiz başarıyı önümüzdeki dönemde de sürdürrebileceğimize inanıyorum.

Türkiye'de et ve süt sektörlerinde üretimin istikrarı için verimlilik şart ama rekabet edebilirlik için üretimin nasıl yapıldığı çok önemli. Sürdürülebilirlik, iklim değişikliği, biyoçeşitlilik kaybı

riskleri gibi faktörler bizleri belirli üretim şekillerine doğru yönlendiriyor. Yani değer zincirinde en önemli halkalardan biri yem sektörüdür. Müşterilerimiz gelip tedarikimizi kimden ve nereden aldığımızı soruyor, bizler de yem sanayiine soruyoruz, onlar da tedarikçilerine soruyor. İzlenebilirliğin zorunlu olduğu bir süreç içindeyiz dolayısıyla sektörler olarak yem sektörüyle birlikte çalışıp birbirimize hesap sorduğumuz bir döneme gireceğiz.

NACİ KAPLAN

Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçılar Birliği olarak sektörüm adına verileri paylaşmak isterim: Geçtiğimiz yıl, yani 2025 yılında, bir önceki yıla oranla yüzde 11,8 gibi bir büyüme kaydederek yaklaşık 2 milyon 870 bin ton beyaz et üretimi gerçekleştirdik. Geçen yıl Ticaret Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığı yetkililerinin katılımıyla Ticaret Bakanlığı'nda düzenlenen bir toplantıya katılmıştım. Orada Makarnacılar Derneği Başkanı 2,5 milyon ton makarna ürettiklerini söylediğinde, 2 milyon 870 bin ton beyaz et üreten bir sektörün temsilcisi olarak gurur duymuştum. Çünkü makarnayla kıyasladığınızda, beyaz et sektörü çok büyük özveri ve emek isteyen, biyolojik döngüyle ve ebeveyn organizasyonu ile üretim yapan bir sektördür. Bakıldığında emeği yoğun, riskleri yüksek bir alan. Ancak bilimi merkeze alan sektörümüz, yıllardır kendini bütün yeniliklere adapte ederek tam entegrasyon modeliyle bu başarıyı elde etmiştir.

Tabii bu süreçte bakanlıklarımızın desteğini de her zaman arkamızda hissettik. TMO Genel Müdürümüz Ahmet Bey'e çok teşekkür ediyoruz; ham maddeye ihtiyaç duyduğumuz her an sektörümüzü desteklemiştir. Son olarak geçen hafta sektöre açılan toplam 3 milyon tonluk kontenjan dahilindeki %5 gümrük vergili mısır ithalatı izni de son dönemde yaşadığımız sorunlara çare olmuştur.

Bildiğiniz gibi 2024 yılında kırmızı et fiyatlarının çok yükselmesi münasebetiyle, son 3-4 yıldır beyaz ete yönelik

yoğun bir talep oluştu. 2024 yılının Ramazan Bayramı döneminde, bayram tatili nedeniyle sektörde üç gün boyunca üretim yapılamadı. Bayramdan sonra rafları yeniden doldurma sürecindeyken piyasada spekülasyon bir şekilde "beyaz ette kıtlık var" dedikodusu yayıldı ve bunun üzerine 2024 yılında ihracatımıza kısıtlama getirildi. Biz o yıl da Türkiye beyaz et sanayicileri olarak 2 milyon 580 bin ton üretim yapmıştık. 2022 yılında 705 bin ton ihracat yapmış olan sektörümüz, yatırımlarını sürekli kendi kendine yeterliliğin de üzerinde bir büyüme hedefiyle planlamaktaydı. İç piyasada tüketilmeyen mevsimsel ürünleri, başta en büyük pazarımız Irak olmak üzere 90'ın üzerinde ülkeye ihraç eden bir pozisyondaydık. Ancak 2024 yılındaki bu ihracat kısıtlaması nedeniyle sektörümüz dış pazarda maalesef ivme kaybetti.

2025 yılına geldiğimizde ise yıllık bazda %11,8'lik bir büyüme gerçekleştirerek üretimi 300 bin ton artırdık. Fakat bir önceki yıl gelen kısıtlamalardan dolayı ihracatta istediğimiz ivmeyi yakalayamayınca, içeride oluşan arz fazlası ürünü zararına satmak durumunda kaldık. Buna rağmen büyüme hevesimizden taviz vermeyerek, yoğun rekabet ortamında iç piyasada tavuğun kilosunu 50-55 liraya kadar düşürerek sattık. Ne yazık ki, 2026 yılında ihracatımıza yeniden bir sınırlama getirildi. Bugün yaklaşık 150 bin üreticisi bulunan ve sözleşmeli üretim modeliyle bu üreticilerine sürekli gelir sağlamayı başarmış bir yapıdan bahsediyoruz. Şu an sektör olarak önümüzdeki en büyük darboğaz yetiştirici kümeslerimizin eksikliğidir. Mevcut kapasitemizle 2 mil-

yon 870 bin ton üretim yapmış olsak da; damızlık tesisleri, kuluçkahaneleri, yem fabrikaları ve kesimhaneleriyle aslında 4,5 milyon ton üretim yapabilecek hazır bir altyapıya sahibiz. Büyümenin önündeki tek engel yetiştirici kümelerinin yetersizliğidir. Eğer bu alanda IPARD ve kamu desteği sağlanarak çiftlik yatırımları teşvik edilirse, yıllık 4,5 milyon ton üretim kapasitesine rahatlıkla ulaşabiliriz.

2020 yılından bu yana kişi başı yıllık beyaz et tüketimimiz sürekli artarak en son 28,5 kilogram seviyesine ulaştı. Ancak üretim rakamlarımızın sürdürülebilir olması için istikrarlı bir ihracat düzenine ihtiyacımız var. Aksi takdirde bu üretimin sektöre uğrayacağı endişesini taşıyorum. Sektörümüz kendi kendine yeterliliği ilke edinmiş ve mevsimsel ürünlerini pazarlamak adına dünya genelinde 90'dan fazla ülkeye açılmıştır. Bu tür kararlar alınırken süreçlerin iyi analiz edilmesini ve bu dinamiklerin dikkate alınmasını umuyoruz. Sürdürülebilirliğimiz açısından, özellikle ihracat sınırlamaları gibi konularda kamunun sektörle birlikte hareket etmesini temenni ediyoruz.

Dünyada toplam üretilen et miktarının 365 milyon ton olduğu bunun %40'lık dilimine tekabül eden 146 milyon tonluk kısmının kanatlı eti olduğu, önümüzdeki 10 yıllık süreçte bunun et oranının %62'sini kanatlı eti olacağı ve bu gelişimin üst ve orta seviyedeki ülkelerde olacağı OECD ve FAO'nun yayınladığı tarım raporunda belirtilmektedir. Umarım biz de dünyadaki gelişmelerden payını alabilen bir ülke olarak üretimimize devam ederiz. Dünya beyaz et ticaretinin üçte birlik kısmının yapıldığı bir coğrafyadayız. Jeopolitik olarak bizim bu pazarlara daha hakim ve rekabetçi olabilme imkanımız varsa ihracatımızın sektöre uğramasını diliyoruz. Biz sürekli bilimi merkeze alarak kendini geliştiren ve dünyaya entegre olarak üretim modellerini güncelleyen bir sektöüz.

ÜLKÜ KARAKUŞ

Mevcut altyapınızla 4,5 milyon tonluk bir kapasiteye sahip olduğunuzu, sektörün yaklaşık %66 kapasiteyle ça-

lıştığını söylüyorsunuz. Yani “mevcut üretimi %30 daha artırma altyapımız hazır” diyorsunuz.

Ayrıca beyaz et sektörü, sözleşmeli üretim modelini Türkiye’de sessiz sedasız hayata geçirmiş bir sektördür. Gerçek sözleşmeli üretimin ne olduğunu görmek isteyenler broyler sektörüne bakmalıdır; bu sistem adı konmamış mükemmel bir sözleşmeli üretim modelidir. Ben de yaklaşık 42 yıldır bu sektörün içerisindeyim; sermayeyi tabana yayma ve çiftçiyle buluşma noktasında bu model sektörün anahtarı olmuştur.

2024 yılından itibaren pandeminin etkileriyle de karşılaştık ancak o süreç artık geride kaldı. Sabah da belirttiğim gibi, fırsat şimşek gibidir, gelir ve geçer. Şu anda Türkiye’deki hayvansal üretim işletmelerimizin, coğrafi konumumuz sebebiyle ihracatta altın tepside sunulmuş jeostratejik bir bölgesel avantajı var. Bunu bir an önce değerlendirmemiz gerektiği kanaatindeyim.

İBRAHİM AFYON

Bizim ihracat odaklı büyümemiz 2005’li yıllarda başladı. Kendimize yetecek üretimi sağladıktan sonra ihracatla birlikte yeterlilik oranımız %136’lara kadar yükseldi. Bu, iç piyasa ihtiyacımızın %36’sı kadar fazlamız olduğu anlamına geliyordu. 2024 yılındaki küresel krizle birlikte kapasitelerimizde azalmalar yaşandı ve yeterlilik oranımız %115’e geriledi; yani yine de %15 fazlamız vardı. Biz “dünya ihracatına yeteriz, halkımızı da mağdur etmeyiz” anlayışıyla hareket ederken, piyasada “dünyada kıtlık var, bütün yumurtalar ihracata gidecek” şeklinde asılsız bir algı oluştu. Devletimiz de haklı olarak fiyatları baskılamak adına bir kısıtlamaya gitti. Sektörümüzün fiyat dengesi tamamen arz, talep ve algı üzerinden belirlenir. Bu algıyı yönetemediğimiz dönemlerde fiyatlar kontrolsüz şekilde dalgalanabiliyor. Tüketicimizin haklarını korumak adına devletimizle birlikte bir dizi ortak çalışma yürüttük. Ancak bu süreçte ihracat kısıtlamalarından ötürü üretici tarafı biraz mağdur oldu. Biz dünya ikinciliğine kadar yükselmiş bir sektörken, son yıllarda beşinciliğe kadar geriledik. Buna rağmen 200 bin tonluk ihracatımızla yıllık 400 milyon doların üzerinde gelir elde ettik; beklememiz 500 milyon dolardı ancak yılı 463 milyon dolarla kapattık. Hayvan kapasitemiz normalde 136 milyon kurulu kapasiteye, hayvan varlığımız ise

125 milyona kadar çıkmıştı. Bahsettiğim kriz döneminde 85 milyona kadar gerilediysek de devletimize verdiğimiz söz doğrultusunda şu anda 115 milyon adet hayvan varlığına ulaştık. Bu 115 milyon hayvanın tüketimini hayvan başı günlük 110 gramdan hesaplasak; günlük 13 bin ton, aylık 400 bin ton ve yıllık bazda yaklaşık 4,5 milyon ton yeme ihtiyacımız var. Bu yemin kaba bir hesaplama %60'ı, yani günlük 8 bin 300 tonu mısıra dayanıyor. Dolayısıyla bizim en önemli ham maddemiz mısırdır.

Sektörün dara düştüğü dönemlerde verdikleri desteklerden ötürü Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürümüz Ahmet Güldal'ın şahsında kurumuna teşekkür ederim. Kriz anlarında yaptıkları altın dokunuşlarla bizleri daha büyük sıkıntılardan kordular.

Bu seneki yağışlar sayesinde mısır rekoltesinin yüksek olacağını öngörüyoruz; böylece dışa bağımlılığımız biraz daha azalacaktır. Diğer yem ham maddelerimiz dövize endeksli ve dışa bağımlı olduğu için bu alanda zorlanıyoruz; bunları yerli üretimle ikame edebilmek adına elimizden geleni yapıyoruz. İhracatımızın daha da geliştirilmesi ve döviz girdisi sağlanması için Ticaret Bakanlığımızdan destek bekliyoruz. Bu sancılı süreçte yanımızda oldukları için tekrar teşekkür ederiz.

Ulusal ve uluslararası arenadaki varlığımız açısından "Merkez Türkiye" sloganını çok benimsiyoruz. Dünyada ne zaman tedarik zinciri daralsa, ülkeler yumurta talebi için anında Türkiye'nin kapısını çalıyor; bununla övünebiliriz. Ancak bu üretim bandını modernize edebilmek adına bazı ihtiyaçlarımız var. Devlet destekli ve tarımsal destekli yatırımların son yıllarda daha aktif hale gelmesi memnuniyet verici. Yapısal sorunlarımızın yanında Bakanlık onaylı kitlesel fonlama sistemleri gibi çözüm önerilerimiz de mevcut. Örgütsel olarak birlikte hareket etmenin gücünü hissetmemiz gerekiyor. Sektörümüz yapısı gereği bireysel hareket etmeye müsait olduğundan ve ortak eylemlerden çok çabuk etkilendiğinden bazı riskler barındırıyor. Bu riskleri bertaraf

etmek adına birlik çatısı altında ortak kararlar almalıyız. Çünkü bir üretici ne düşünüyorsa, sistemdeki tüm üreticiler de aynı şeyi düşünüyor. Eş zamanlı refleksler bazen piyasada risk yaratabiliyor, bu yüzden hareketlerimize dikkat etmeliyiz.

Çözüm önerilerimizi kısa sürede anlatmak zor; ancak genç nesillerin yumurta tüketimini artırmamız gerektiğine inanıyorum. Önceki panelde de bahsedildiği gibi, halkımızın yumurtaya olan ilgisi çok kıymetli. Gelişmiş ülkelerde 300'ün üzerinde olan kişi başı yıllık yumurta tüketimini, ülkemizde de mevcut 220 adet seviyesinden yukarı taşımalıyız.

Geleceğin temelini bugünden sağlam atmazsak kozmopolit ve kırılgan bir yapıyla karşı karşıya kalırız. Dünya liginde gördüğümüz gibi dış ülkelerde çok büyük ölçekli ve toplu üretim yapan işletmeler var. Bizde ise yatay büyüme modeli hakim olduğundan, küçük ölçekli işletmeler çok geniş bir coğrafyaya yayılmış durumda. Bu durum, açık alanlara yakınlık sebebiyle kuş gribi gibi biyogüvenlik risklerini beraberinde getiriyor. Stratejik ve yapısal değişiklik önerilerimize dilerseniz ikinci turda detaylıca değineyim.

ÜLKÜ KARAKUŞ

İbrahim Bey, kuş gribi süreçlerine, 136 milyondan 120 milyonlara esneyen hayvan varlığına ve ihracat potansiyeline değindi. Geçmiş rakamlardan hatırladığım kadariyle yumurta sektörünün 1 milyar dolara yakın bir ihracat potansiyeli bulunuyor. Her ne kadar konjonktürel olarak 400 milyon dolarlara gerilemiş olsa da, yumurta sektörü sabit yatırımları çok yüksek ve yönetimi son derece meşakkatli bir alandır. Başkanımız tarımsal desteklerin yönlendirici olması gerektiğini ve yapısal altyapı yatırımlarına öncelik verilmesi taleb etti.

Şimdi sözü Ticaret Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü Tarım Daire Başkanımız Halis Kaya'ya vermek istiyorum. Ben dahilde işleme rejiminin ilk uygulamaya konulduğu yıllarda da Ticaret Bakanlığımızın çalışmalarını yakından

takip etmişim. Bu rejim, tarımsal ürünlerimizin ihracatında çok önemli bir rol oynamış ve birçok sektörün önünü açmıştır; dolayısıyla hala bizim için çok kıymetlidir. İhracatı kolaylaştırıcı çalışmaların devam edeceği umuduyla; Halis Bey'den İhracat Genel Müdürlüğümüzün geleceğe yönelik vizyonunu ve sektörün ihracat potansiyeline dair görüşlerini dinleyelim.

HALİS KAYA

Dünya ekonomisinin büyüme hızının yavaşladığı, dış ticarete belirsizliklerin arttığı, korumacılık eğilimleri ile ticari gerilimlerin ön plana çıktığı, küresel çapta ticaret savaşlarının ve sıcak çatışmaların yaşandığı zor bir dönemden geçiyoruz. Böylesi bir küresel görünüm içinde dış ticaretin ve ihracatın önemi daha da artmaktadır. Türkiye ekonomisi ise bütün bu zorluklara rağmen üretim, yatırım, istihdam ve ihracat ekseninde yoluna kararlılıkla devam etmektedir. Uygulanan politikalar sayesinde ekonomimiz büyümesini sürdürürken, ihracatımız da bu perfor-

mansa güçlü bir destek vermektedir. Nitekim 2025 yılında ihracatımız bir önceki yıla göre %4,5 oranında artarak 273,4 miktar bazında milyar dolar seviyesine yükselmiştir. Bu tablo, Türkiye'nin küresel ekonomide yaşanan zorluklara rağmen üretmeye, rekabet etmeye ve dış pazarlarda varlığını güçlendirmeye devam ettiğini göstermektedir.

Tarım sektörü de bu büyük ihracat hikayesinin en güçlü temellerinden birini oluşturmaktadır. 2002 yılında 3,7 milyar dolar olan tarımsal ürün ihracatımız, geçtiğimiz yıl, yani 2025 yılında 32,6 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. İçinde bulunduğumuz yılın ilk üç ayında da bu artış eğilimi devam etmektedir.

Değerli misafirler, ihracatta yakalanan bu ivme bir tesadüf değildir. Bunun arkasında güçlü bir irade, net bir vizyon ve ihracatçılarımızın kararlı duruşu yatmaktadır. Öncelikli olarak, ihracatımızın sürdürülebilirliği ve artırılması için bakanlık olarak aldığımız tedbirlerden bahsetmek istiyorum. Her şeyden önce ihracatçılarımızın ham maddeye dünya fiyatlarından ulaşabilmelerini sağlamaya öncelik vermekteyiz. Bunun için dahilde işleme rejimini (DİR) en etkin şekilde kullanıyoruz. Tarımsal ürün ihracatımızın yaklaşık yüzde 45'i dahilde işleme rejimi çerçevesinde yapılmaktadır.

Buna ek olarak bakanlık olarak biz; pazara giriş çalışmalarından UR-GE projelerine, Turquality programından ticaret heyetlerine kadar geniş bir alanda ihracatımızın artırılması için destekler sağlıyoruz. Amacımız, ihracatçılarımızın yalnızca yeni pazarlara girmesi değil, o pazarlarda kalıcı ve güçlü bir konuma ulaşmasını sağlamaktır. Bu çerçevede 2025 yılında ihracatımızın artırılması için 33 milyar TL destek sağlamış bulunuyoruz; 2026 yılında ise bu miktarın 45 milyar TL'ye yükselleceğini öngörüyoruz. Tarım sektörü, bu desteklere en çok ilgi gösteren sektörlerden bir tanesidir.

Bu kapsamda, henüz ihracata başlamayan ya da ihracat kapasitesi düşük

olan firmalarımızı belirli sektörlerde bir araya getirmeyi amaçlayan Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesi (UR-GE) projesi kapsamında 20 aktif projemiz bulunmakta ve 478 firmamız bu destekten faydalanmaktadır. Benzer şekilde, daha ileri aşamada üretim yapan, büyük pazarlara daha güçlü bir şekilde giren firmalarımızın yurt dışı pazarlarda tutunabilmesi için Turquality tanıtım programını uyguluyoruz. Bu programda destekler daha farklı alanlarda, daha geniş kapsamlarda ve daha üst limitlerde sağlanıyor. Tarım ürünleri ve gıda sektöründe toplam 21 firmamız ve 26 markamız bu desteklerden faydalanmaktadır.

Aynı şekilde, tarım ürünleri ihracatımızın artırılması için ihracatçı birlikleri, meslek kuruluşları ve ticaret odaları tarafından hedef ülkelere yönelik çeşitli ticaret heyetleri organize edilmektedir. Geçtiğimiz yıl 20 kadar ticaret ve alım heyeti gerçekleştirmiş bulunuyoruz. İnşallah bu yıl ve önümüzdeki yıl, bu sektörde de heyetlerimizi birlikte planlar ve hedef ülkelerde gerçekleştiririz. Yine aynı şekilde sektörel tanıtım faaliyetlerine büyük önem veriyoruz. Eskiden sektör bazında faaliyet gösteren tanıtım grupları vardı; onların yerine son 4 yıldır belirli sektörlerdeki ürünlerimizin yurt dışındaki hedef ülkelere tanıtılması için doğrudan projeler yürütüyoruz. Burada destek unsurları çok geniş, destek limitleri ise oldukça yüksektir. Bu kapsamda, örneğin Ege İhracatçı Birliklerimizin yürüttüğü "Turkish Tastes" başlıklı projemiz, hedef pazar olarak belirlediğimiz Amerika'da çok başarılı çalışmalar gerçekleştiriyor. Aynı şekilde Türk somunu, bulgur ve şekerleme ürünleri gibi çeşitli sektörlerde yürüttüğümüz 13 Turquality projemiz bulunuyor.

Değerli katılımcılar, pazara giriş çalışmaları kapsamında bakanlıklar ve kurumlar arasındaki eş güdüme çok güzel bir örnek oluşturacak projeyi de sizlerle paylaşmak istiyorum: "Gıda Alanında Teknik Engellerin Kaldırılması" ismini verdiğimiz bu projeye, Tarım ve Orman Bakanlığımız ile birlikte, ihracatçılarımızın öncelikleri doğrultusunda bir çalışma yürüttük. Çeşitli ülkelerin uyguladığı ve zaman zaman

ihracatımız için bir engel haline gelebilen bitki ve hayvan sağlığı önlemlerini mercek altına aldık. Bu tedbirlerle hangi ülkelerde karşılaşıldığını TİM aracılığıyla ihracatçılarımıza sorduk. Oradan aldığımız geri bildirimler çerçevesinde kendi analizlerimizi yaptık; hedef ülkenin birim ithal fiyatı ile bizim ürünlerimizin birim ihracat fiyatlarını karşılaştırdık. Rekabetçi olduğumuzu gördüğümüz pazarlarda, Tarım ve Orman Bakanlığımız ile birlikte bu engellerin ve eksikliklerin giderilmesi için ortak çalışmalar yürüttük. Bakanlığımız bu ülkelere ağırlık verdi ve nitekim Filipinler, Kanada, Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu'nda belirli sektörlerde pazarların açılmasını sağlamış olduk.

Yem sektörümüz, yalnızca hayvancılık ve gıda zincirinin bir halkası değil; aynı zamanda tarımsal üretimin sürdürülebilirliği, rekabet gücü ve ihracat performansı bakımından stratejik bir alandır. Bugün artık yem sanayisini sadece üretim kapasitesiyle değil; dış ticaret gücü, pazar çeşitliliği ve katma değer oluşturma kabiliyetleriyle birlikte değerlendirmek gerekir. Bu kapsamda, son yıllarda yem ihracatımızın 650-700 bin ton civarında yatay bir seyir izlediğini görmekteyiz; bu da yaklaşık 500 milyon dolarlık bir ihracat hacmine tekabül ediyor. Bu başlık altında, evcil hayvan (kedi-köpek) mamaları alanının son yıllarda dikkat çekici bir şekilde hızla büyüdüğünü görüyoruz. Geçen yıl bu alandaki ihracatımızın miktar ve değer olarak %7,5-8 civarında arttığını gözlemledik.

Yem ihracatımızın ana pazarlarına baktığımızda Suriye, Irak gibi yakın coğrafyalar ön plana çıkıyor. Belki sabahki panelde de dile getirildiği gibi, Afrika bizim için pazar çeşitliliğini sağlayacak çok önemli bir hedef alan olarak görülebilir. Yem sektöründeki toplam ihracatımızın neredeyse yarısı (%47'si) dahilde işleme rejimi kapsamında gerçekleştirilmektedir. Yumurta ihracatımızın %80'i, beyaz et ürünleri ihracatımızın da yaklaşık %70'i yine dahilde işleme rejimi kapsamında yürütülüyor. Dolayısıyla bu sistem sektör açısından hayati bir önem taşımakta-

dır. Süreci Toprak Mahsulleri Ofisimiz ve Tarım ve Orman Bakanlığımızla koordineli bir şekilde yürütüyoruz; hem yurt içindeki üretimin devamlılığına hem de sanayicimizin ihtiyacı olan ham maddeye dünya fiyatlarından erişebilmesine birlikte dikkat ediyor, süreci yakından takip ediyoruz.

Değerli katılımcılar, ihracatla ilgili alınan tedbirler konusunda, muhtemelen sorularda da geleceği için birkaç şey söylemek isterim. Yakın zamanda kanatlı eti sektöründe bazı tedbirler aldık ve belirli ürünlerin ihracatıyla ilgili kontrollü bir döneme geçilmiş oldu. Gerçi Şubat ve Mart aylarının verilerine baktığımızda, toplamda 40 bin ton civarında kanatlı eti ve ürünleri ihracatı yapıldığını görüyoruz, yani ihracat için ciddi bir alan bırakılmış durumda.

Ancak konuya şu açıdan bakmak gerekir: Son yıllarda tüm dünyada arz güvenliği öncelikli bir unsur olarak ön plana çıktı. Aslında bu, yaklaşık 10-15 yıl öncesinden öngördüğümüz bir durumdu. Dünyada gıda ürünlerine yönelik çok hızlı bir talep artışı var ve bu sadece pandemiyle açıklanabilecek bir durum değil. Özellikle Uzak Asya ülkelerinin hızla zenginleşmesiyle, alım gücü yüksek çok ciddi bir nüfus ortaya çıktı; Çin ve Endonezya buna çok net birer örnektir. Son yıllarda Hindistan, Güney Kore ve Amerika dahil tüm dünyada gıda ürünlerine yönelik çok büyük bir talep artışıyla karşılaştık. Örneğin, konumuzla doğrudan ilgili olmasa da çarpıcı bir veri olması açısından paylaşayım: Çin, 2005 yılında sadece 7 bin ton peynir ithal ederken, 2025 yılında bu rakam 200 bin tona yükselmiştir. Dolayısıyla, Avrupa ve diğer gelişmiş ülkelerdeki tüketim düzeyi aşağı yukarı aynı kalırken, Uzak Asya ülkelerinde beklenmedik bir tüketim artışı yaşandı. Bu durum dünyadaki gıda arzına erişimi ve küresel gıda enflasyonunu derinden etkiledi.

Şu an içinde bulunduğumuz dönemde ekonomimizin en çok öncelik verdiği konu dezenflasyon sürecidir. Ekonomi politikalarının temelinde enflasyonla mücadele yatıyor. Dolayısıyla zaman zaman sadece bu sektör için değil,

başka ürün ve alanlarda da hem arz güvenliğinin sağlanması, hem vatandaşlarımızın gıdaya uygun fiyatla erişimi, hem de iç piyasadaki fiyat istikrarının korunması amacıyla bazı tedbirlerin alınması kaçınılmaz hale geliyor. Aksi takdirde, özellikle kanatlı ve yumurta sektörleri, su ürünleri sektörüyle birlikte bizim göz bebeğimiz konumundadır.

Az önce belirtildiği gibi, 2004-2005 yıllarına baktığınız zaman yumurta, kanatlı eti ve balık ihracatımızın toplamı sadece 100 milyon dolar civarındaydı Sayın Başkan. Ancak özellikle dahilde işleme rejimi kapsamında cesur adımlar atılarak bu noktalara gelindi. Kurumlar arasındaki görüş ayrılıklarını ve o dönemki tatlı mücadeleleri bir kenara bırakırsak, aradan geçen zaman içerisinde firmalarımıza büyük bir kolaylık sağlanmış oldu. Bugün sadece su ürünleri sektörümüz tek başına 2 milyar doları aşan bir ihracat hacmine ulaştı. Dediğim gibi, ihracatla ilgili alınan dönemsel tedbirlere bu geniş pencereden bakmak gerekir; dünyadaki gıdaya olan şaşırtıcı talep artışı, küresel gıda enflasyonu ve ülkemizde yürütülen dezenflasyon odaklı ekonomi politikalarını bir bütün olarak değerlendirmek durumundayız. Çok teşekkür ederim.

ÜLKÜ KARAKUŞ

Korumacılık eğilimlerinin arttığını, 2008 ekonomik krizinde aslında yeni bir dünyanın kurulduğunu belirttiniz. 2008 krizinden sonra şahsi ajandama not ettiğim bir cümleyi bu vesileyle dostlarımla paylaşayım: “2008’deki ekonomik krizin ana nedeni, sıkışan merkez kapitalizminin kendisine yeni üretim ve tüketim sahaları açma çalışmasıdır.” Korumacılık eğilimleri de bu sürecin bir parçası olarak devam ediyor ve önümüzdeki dönemde de sürecektek gibi görünüyor.

Orta Vadeli Program’da yer alan yatırım, üretim, istihdam ve ihracat şeklindeki dörtlü sacayağının ilk üç ayağını başarıyla gerçekleştirdik; yatırım tamam, üretim tamam, istihdam tamam. İhracat noktasında ise ilgili bakanlıklarımızın sektörün önünü açacak adımlarına ihtiyaç olduğu kanaatindeyim.

Enflasyonla mücadele konusunu ise panelin finalindeki ikişer dakikalık kapanış konuşmalarında gündeme getirelim efendim.

Evet, şimdi sıra Toprak Mahsulleri Ofisimizin çok saygıdeğer Genel Müdürü Ahmet Güldal Bey’de. Efendim, 2026-2027 sezonuna dair geçen yıla oranla daha olumlu öngörüler var. Bu çerçevede, hububat başta olmak üzere sektörel olarak hem bizim yükümüzü alıyorsunuz hem de ithalat-ihracat dengesinde yönlendirici uygulamalara imza atıyorsunuz. 2026-2027 dönemiyle ilgili sektörümüze neler söylersiniz Sayın Genel Müdürüm?

AHMET GÜLDAL

Öncelikle “Ne yaşadık?” sorusuna odaklanmak lazım. Burada, 2025-2026 döneminde herkes bir şeyler tecrübe etti; devlet de kamu tarafında bir takım tedbirleri alırken kolay olmayan süreçlerden geçti, ciddi maliyetler üstlendi. Neler yaşadığımızı bir kez daha hatırlatmakta yarar var. Önceki konuşmacılar da zaman zaman bahsettiler, bazı rakamlar tekrar gibi görünebilir ama durumun net anlaşılması için bilinmesi gerekiyor. O rakamların karşılığında kurum olarak ne yaptığımızı, nasıl aksiyon aldığımızı anlatmam lazım. Biz her zaman, her platformda uzun uzadıya konuşmıyoruz; kısa ve net konuşmaya çalışarak amacımızın ne olduğunu hissettirmeyi hedefliyoruz.

2025-2026 yılı, malumunuz büyük riskler ve olumsuz öngörülerle başladı, o şekilde de devam etti. Tarımsal ürünlerde ciddi rekolte kayıplarımız oldu ve bu kayıpların getirdiği yükün en önemli kısmını kamu olarak devlet üstlendi. Elbette sektör de bu süreci hissetti ancak devletin fedakarlıkları ve kamunun yaptığı katkılar sonucunda ülkemizde herhangi bir arz eksikliği ya da krizi meydana gelmedi. Türkiye’deki hububat üretiminin yaklaşık üçte birini kontrol eden bir Toprak Mahsulleri Ofisi var. Geçen sene kuraklığın etkilerinden dolayı, neredeyse toplam üretimin yarısı kadar bir ürün miktarı devlet eliyle

stoklandı, alındı, satıldı ve piyasaya arz edildi. Bunlar gerçekleştirilirken de ekonomi yönetimi başta olmak üzere tüm paydaşlar ciddi fedakarlıklar yaptı, büyük katkılar sundu. Biz de kurum olarak bunları sizlere en makul şekilde yansıtmaya çalıştık.

Geçen yıl buğdayda %14, arpada ise %26’nın üzerinde bir azalış yaşadık. Mısırdaki bir miktar artış olsa da mısırdaki zaten yapısal bir arz açığımız söz konusuydu. Örneğin arpada rekolte kaybının %25’in üzerinde olduğunu, hatta daha da fazla gerçekleştiğini düşünüyoruz; ancak resmi rakam %25-26 civarında açıklandığı için bunu referans alıyoruz. Biz, Türkiye’de hasat dönemi henüz bitmeden dış alım (ithalat) politikalarını devreye sokarak, 2025-2026 döneminde arpa tedarikinde hiçbir sektörümüze mağduriyet yaşatmadık. Bunun altını özellikle çizmek gerekir; yani arz güvenliğini sürekli teminat altında tuttuk.

Yine buğday ve arpada gümrük vergilerini %30 oranında tutarak, en azından iç piyasadaki üreticimizin elindeki ürünün değerini korumasını sağladık. Çünkü yurt dışı piyasası ile iç piyasa arasındaki makas çok fazlaydı; bizim önceliğimiz her zaman kendi üreticimizi korumaktır, bunu da başarıyla yaptık. Ardından elimizdeki buğday stoklarını satışa açarak regülasyon gö-

revimizi yerine getirdik. Rekolte kayıplarının kesinleşmeye başladığı tarihten itibaren dış alım politikamızı da tereddütsüz devreye aldık; “kim ne der” diye düşünmeden planlamalarımızı yaptık. Geçen sene Haziran ayından itibaren önümüzdeki tabloyu doğru yorumlayarak; değerli çalışma arkadaşlarımızla, sektör mensuplarıyla, bu işin uzmanlarıyla ve kıymetli hocalarımızla, yani bu konuda fikri olan her kesimle istişare ederek bir yol haritası belirledik. Planlarımız %100’e yakın bir gerçekleşme oranına yaklaştı ve böylece 2026 yılının Mayıs ayına kadar kazasız belasız geldik.

Tabii burada, içinde bulunduğumuz kongrenin ev sahibi olan yem sanayicilerine çok özel bir önem verdiğimiz ifade etmek istiyorum. Özellikle yem ham maddelerinin önemli bir kısmı Toprak Mahsulleri Ofisi’nin görev alanındaki ürünlerden oluşuyor; yani arpa ve mısır. Biz arpadaki arz açığını, yaklaşık 1 milyon 250 bin tonluk bir arpa tedariki ve elimizdeki güçlü stokla yönettik. Bugüne kadar aylık bazda satışa sunduğumuz arpanın yaklaşık %50’sini doğrudan yem sanayicilerine tahsis ettik. Geri kalan kısmını ise doğrudan besicilerimize, yetiştiricilerimize birebir, yerinde ulaştırmaya çalıştık. Mısırdaki her zaman bir arz açığımız olduğunu biliyoruz; bunda da elimizdeki stok miktarını şubat ayından itibaren satışa açtık. Bu süreçte 630 bin ton mısır ithal ederek, başta kanatlı sektörü olmak üzere yem sanayisinin ihtiyaçlarına sunduk.

Sıkça vurgulandığı üzere, yeni hasat döneminin yaklaşmasıyla birlikte artık mısır tedarikinin bizim üzerimizden değil, doğrudan sektörün kendisi tarafından yapılmasının daha doğru olacağına kanaat getirdik. Bu doğrultuda, 20 Nisan - 31 Temmuz tarihleri arasında %5 gümrük vergisiyle, maksimum 3 milyon tonu aşmayacak şekilde bir ithalat düzenlemesi Ticaret Bakanlığımızın kararıyla yayımlandı. Bu vesileyle, Ticaret Bakanlığımıza yürüttüğümüz istişarelerdeki destekleri ve hızlı reflekslerinden dolayı teşekkür ederim; Halis Bey’e de buradan şükranlarımı iletiyorum. Mısırla ilgili

bu tarihler, miktarsal kotalar ve vergi oranları; Tarım ve Orman Bakanlığı ile Ticaret Bakanlığı arasında çok ince, ayrıntılı ve detaylı hesaplamalar neticesinde müzakere edilerek belirlenmiştir. Dolayısıyla mümkün olan en doğru ve dengeli rakamları uyguladığımızı değerlendiriyoruz.

Ekim ayından itibaren aylık ortalama 2,5 milyon ton ürün satışını piyasaya açtık. Toprak Mahsulleri Ofisi tarihinde daha önce örneğine az rastlanır büyüklükte operasyonları bu yıl gerçekleştirdik. 2023 yılında o döneme kadarki en yüksek rekoru almıştık; ancak 2025-2026 satış döneminde de aylık 2,5 milyon tonun üzerinde buğday, arpa ve mısır satışı gerçekleştirdik. Un, yem ve makarna sanayicilerimiz ile üretici ve besicilerimize ihtiyaç duydukları, hatta talep edebilecekleri miktarın da üzerinde ürünü piyasaya arz ettik. Böylece piyasada bir bolluk hissi oluşturarak, "Türkiye'de bir arz eksikliği yoktur" mesajını çok şükür net bir şekilde verdik. Aylık ihtiyacın %100'ünden fazlasını satışa sunduğumuz aylar oldu. Besici, yetiştirici ve yem fabrikalarına yönelik yaptığımız satışlarda, ülkemizin aylık arpa kullanımının ortalama %50-60'ını, bazen de %70'ini karşılayacak miktarda ürünü piyasaya sunduk.

Tabii ki burada şu durumla karşılaşmış olabilir: Bazı paydaşlarımız bölgesel bazda aldıkları miktarın oransal olarak düşük kaldığını belirtebilir. Sektörün yoğun olduğu bölgelerde, aynı noktalara aşırı talep yığılması yaşandığı için tahsis oranları bazı yerlerde düşerken, daha sakin bölgelerde talepler rahatlıkla karşılanmıştır. Ancak özellikle küçükbaş hayvan yetiştiricilerimiz ve besicilerimiz için son yıllarda doğrudan makul fiyatlarla arpa tedarik edip kendilerine teslim etmeye başladık. Bu uygulama, yetiştiricilerimizin doğrudan yem maliyetlerini düşürmeye yardımcı olduğu gibi, piyasadaki aldıkları arpa fiyatlarının da frenlenmesini, dengelemesini ve piyasanın istikrarlı gitmesini sağladı. Bunun da altını çizmekte yarar görüyorum. Sektörden, "Bu ham maddeyi doğrudan bize, yani yem sanayisine verin, biz yem yapıp onlara satalım" şeklinde teknik ve haklı gerekçelere dayanan öneriler gelebilir; ancak piyasa istikrarı ve dengesi açısından doğrudan üreticiye satış yapmanın çok büyük faydasını gördük.

Her yıl büyüyen kanatlı sektörümüzü de ayrıca tebrik etmek istiyorum. Şubat ayından itibaren mısır satışlarına başladık; önce kendi stoklarımızı, ardından ithal ettiğimiz mısırları satışa açarak aylık tüketimlerinin %45'ini kendilerine teslim ettik ve bu teslimat-

lar halen devam ediyor. Yine yem sanayisine, elimizde bulunan düşük vasıflı ekmeklik ve makarnalık buğdayları satışa açtık. Bu satışları da değişik ve cazip metotlarla gerçekleştirdik. Konuşmamın başında devletin katlandığı maliyetlerden bahsetmiştim; az tercih edilen stoklarımızın bulunduğu lokasyonlar için vadeli satışlar açtık, kredi kartına üç taksit imkânı sunduk, fiyatlarda indirimler uygulayarak önceki yıllardan kalan bu stokları çok büyük ölçüde yem sanayicilerimizin de katkısıyla ekonomimize kazandırdık. Bunun için sizlere de çok teşekkür ediyorum. 1 Ekim'den itibaren başladığımız bu piyasa satış fiyatlarını 31 Mart tarihine kadar sabit tuttuk. Bu da devlete ayrı bir maliyet yükledi; bu işi en iyi bilenler sizlersiniz. 6 ay boyunca hiçbir fiyat güncellemesi yapmadan piyasayı reğüle etmeye çalıştık ve çok şükür hem sizlerin iş birliği hem de piyasaya arz ettiğimiz ürünlerin etkisiyle, ham madde kaynaklı bir fiyat artışına sebebiyet vermedik. Ekonomi yönetimi de bu süreci yakından takip etti. Nisan ayına geldiğimizde, yani yeni hasat dönemine yaklaşık iki ay kala, ürünlerimizin fiyatlarında bir güncelleme yaparak yeni hasat dönemine kademeli bir fiyat geçişi öngörüsünü gerçekleştirmeye çalıştık.

Ayrıca bu sene TMO tarihinde ilk kez,

TÜRİB (Türkiye Ürün ve İhtisas Borsası) üzerinden, doğrudan tahtadan mı-sır satışı yaptık. Bu, sektör tarafından pek beklenmeyen bir adımdı; bizim için de bir demonstrasyon ve ders çıkaracağımız bir deneyim oldu. Ancak bu yöntemin oldukça efektif olduğunu biliyoruz ve görüyoruz; sektörün de zamanla bu sisteme alışacağını değerlendiriyorum. Biz de sektörün çekince gösterdiği hususları dikkate alarak, önümüzdeki dönemde TÜRİB üzerinden daha kontrollü ve efektif bir serbest satış yöntemi uygulamaya hazırlanıyoruz.

Değerli arkadaşlar, 2025-2026 yılı sonunda şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Türkiye’de hububat sektörünün en önemli devlet mekanizması kurumu-muzdur. Stoklu ilerlemenin faydasını 2022 yılından beri çok net görüyoruz. Elimizde ürün ve stok bulunmadığı dönemlerde, yakın coğrafyamızdaki Ukrayna ve Rusya gibi en büyük üretici ülkelerde dahi fiyatların ton başına en az 50-60 dolar daha yukarıdan seyrettiğini biliyoruz. Toprak Mahsulleri Ofisi başta olmak üzere, Türkiye’de devletin ve sektörün elinde bir miktar stok olduğunun bilinmesi, yurt dışı piyasalarında fiyatların stabil seyretmesini sağlıyor; bunu net bir şekilde gözlemliyoruz. Halbuki bizim üretimimiz toplamda ortalama 20-22 milyon ton buğday, 7-8 milyon ton arpa iken; Rusya ve Ukrayna toplamda 90-100 milyon tonların üzerinde üretim yapıyor. Buna rağmen bizim stoklarımız yakın coğrafyadaki fiyat istikrarına ciddi katkı sunuyor.

Türkiye’nin jeopolitik konumu itibarıyla de bu durumun çok önemli olduğunu değerlendiriyoruz; çünkü tüm ticaret Karadeniz ve Akdeniz üzerinden, önümüzden geçiyor. Dolayısıyla bu stratejik gücün hem ülkemiz piyasalarının istikrarına hem de dünya fiyat oluşumuna olumlu yansıdığını belirtmek isterim. Bu çerçevede, yaklaşık 6 milyon ton civarında güçlü bir stokla 2026 yılı hasat dönemine giriyoruz.

Sayın Bakanımız sabahleyin bahsetti, sonrasında konuşmacılar da ifade ettiler. Son bir aydır, özellikle Rama-

zan Bayramı’ndan sonra Konya’da Ulusal Hububat Konseyi’nin kongresi yapıldı. Orada da sıklıkla dile getirildi. Sektörün de yakından bildiği, ilgilenen herkesin üzerine yazıp çizdiği üzere; 2026-2027 yılının çok bereketli geçeceği yönünde ortak bir değerlendirme var. İnşallah öyle olur.

Ürün ambara girmeden biz ziraat mühendisleri olarak, bu ekolün insanları olarak çok emin konuşamayız. Ancak şu ana kadar giden görüntüde sadece hububatta değil; meyvede, sebze, bağda ve fındıkta, yani tüm tarımsal üretim kollarında bereketli bir sezon geliyor. İnşallah sonuna kadar da böyle gider. Bizim de kurum olarak buna göre hazırlanmamız ve bunun büyük bir şans olduğunu bilmemiz lazım.

Tabii bu bereket durup dururken olmadı. Türkiye, geçen senenin iki katı, uzun yıllar ortalamasının da aşağı-yukarı %25 üzerinde bir yağış aldı. “Su yılı” dediğimiz Ekim ayından bugüne kadar olan son altı aylık yağış rejimi, son 38 yılın en yüksek seviyesine ulaştı. Zaten haberlerde de zaman zaman bunu görüyoruz. Son yılların kuraklığının aksine, şükür bu sene böyle güçlü bir yağış rejimiyle karşılaştık.

Kurum olarak aylık yayınladığımız fenolojik (bitki gelişim evreleri) değerlendirme raporlarında; bölge bölge, il il durumun ne olduğunu çok ayrıntılı şekilde yansıtıyor ve anlatıyoruz. Ancak özetlemek gerekirse, bitkilerin verim potansiyeli ciddi şekilde arttı; yani verimlilik yükselecek gibi görünüyor. Şu ana kadarki görüntüye baktığımızda, hububatta kardeşlenme ve sapa kalkma dönemlerinin başarıyla tamamlandığını görüyoruz. Genellikle tarımsal mücadele ve gübreleme faaliyetlerinin de sahada etkin bir şekilde devam ettiğini memnuniyetle müşahade ediyoruz.

Yalnızca, yağış rejiminin aralıksız devam ettiği bölgelerde yabancı ot mücadelesine çok dikkat edilmesi gerekiyor. Ayrıca bu yoğun yağışlar nedeniyle zirai mücadelede, özellikle pas hastalığına karşı bir risk oluştuğunu da gözlemliyoruz. Bu durum bize gösteri-

yor ki; evet, bu yıl verim yüksek olacak ama bazı lokal bölgelerde kalite düşük kalabilecek. Bunu şimdiden söylemek mümkün.

Eğer bu şartlar böyle devam eder ve her şey yolunda giderse; yani bundan sonraki süreçte bitki ekolojisinin istediği şartlar optimum (en uygun) seviyede seyrederse, Türkiye genelinde ortalamanın üzerinde bir verim alacağımızı öngörüyoruz. Tabii şu aşamada net bir rekolte rakamı telaffuz etmek istemiyoruz; kendi içimizde tahmin ediyoruz ama bunu erkenden dillendirmeyi doğru bulmuyoruz. Yine de net bir şekilde söylemek mümkündür ki, son yılların en yüksek rekoltelerinden bir tanesiyle karşı karşıya olacağız.

Aslında dünyada da bizimkine benzer bir durum söz konusu. Bazı ürünlerde %3'lük, %5'lik ufak düşüşler olsa da bu durum küresel piyasalarda çok belirleyici değil. Çünkü dünyada devreden stok miktarları önemli ölçüde yüksektir. Dolayısıyla hem dünyada hem de Türkiye’de önümüzdeki dönemde herhangi bir arz eksikliği inşallah söz konusu olmayacak.

Burada son olarak şunu ifade etmek istiyorum: Bizim için üretici her zaman önceliklidir ve çok önemlidir; ancak biz üreticiyi sadece tarlada buğdayı eken, biçen ve satan kişiden ibaret görmüyoruz. Bugün bu salonda bulunan yumurta üreticisi, beyaz et üreticisi, yem sanayicisi, un ve makarna sanayicisi... Bunların hepsi devlet olarak, kurum olarak bizim birer partnerimiz, stratejik muhatabımızdır. Bizler TMO olarak hem tarladaki çiftçimiz hem de siz kıymetli sanayicilerimiz için aynı kararlılıkla gayret etmeye devam ediyoruz. Geçmiş yıllarda olduğu gibi daha da fazla sizlere katkı sunmaya devam edeceğiz. Ama bu süreci yönetirken devletin belli amaçları ve bazı görevlerimiz var, bu görevimizin de ülkemizin ekonomik istikrarına katkı sağlamak olduğunun unutulmaması gerektiğini vurgulamak istiyorum.

HALİS KAYA

Tekrar vurgulamak istiyorum uluslararası ticarette çok alt üst oluşların yaşandığı zor bir dönemden geçiyoruz. Önceden DTÖ, Avrupa Birliği gibi oluşumların etkisiyle belirlenen uluslararası ticaret kurallarının bir yandan geri planda kaldığı bir dönemdeyiz. Bizim önceliğimiz her zaman ihracattır. Bu yeni ticaret ortamı bize aynı zamanda yeni fırsatlar da sunuyor. Özellikle Uzak Asya ve Orta Doğudan büyük bir talep artışı var ve bizim de coğrafi konumumuzu dikkate aldığımızda bu da ihracatımız için büyük fırsatlar yaratıyor. Gelecekte bu ülkelere yoğunlaşmamız gerektiğini düşünüyorum. Hem bu karmaşık ticaret ortamında hem de ekonomi yönetiminin gereği olan dezenflasyonla mücadele ortamında bazen geçici dönemlerde alınan tedbirler olabilir ama bu bizim uzun dönemli perspektifimizde önemli bir değişiklik yaratmayacaktır. Biz her zaman fırsatların peşinde koşacağız.

ÜLKÜ KARAKUŞ

Malum 2026 ayının ilk 2 ayında neredeyse 1 yıllık enflasyon hedefini bulduk gıda enflasyonunda. Merkez Bankasının enflasyon hedefi %16 iken ilk 2 aydaki gıda enflasyonu %14'ü buldu.

Merkez Bankası daha sonra %16'yı 18'e revize etti ama şu an görünen yıl sonuna kadar %30 civarında sektör olarak %30 civarında bir enflasyon görüyoruz. Enflasyon hedeflemesinin yanında %30 fiyat artışı diğer sektörlerden bakıldığında yüksek bir artış gibi görünüyor ve bu durum sektörlerimizin mağduriyetine sebep oluyor. Biliyorum ki şu anda dünyada en ucuz tavuk ve yumurta fiyatı Türkiye'dedir. Buna rağmen bu sektörlerle ilgili ihracatta bazı kısıtlamaların uygulanmasını sektörün geleceği açısından biraz tehlikeli buluyorum. Sektörlerimiz enflasyona karşı elimizden geldiğince görevimizi yerine getiriyoruz.

Sektörümüzün üzerindeki olumsuz algıyı kırmak için sağlık çalışanlarıyla iletişimi geliştirme zorunluluğumuz var ve kamu eliyle ortak bir proje geliştirilmesi faydalı olacaktır.

**SIRADAN BİR
EMTİA DEĞİL**

**DEĞERLİ BİR
EMTİA**

Yem performansı söz konusu olduğunda, tüm soya fasulyeleri aynı değildir. ABD soya fasulyesi (U.S. Soy), tutarlı besin profili, esansiyel amino asitlerde daha yüksek sindirilebilirlik ve güvenilir bir tedarik zinciri sunarak rasyonlarınızı optimize etmenize ve hayvan performansını artırmanıza yardımcı olur. U.S. Soy ile performans ve sürdürülebilirlik arasında seçim yapmak zorunda değilsiniz. Her ikisini de, doğrulanmış uygulamalar ve ölçülebilir etkilerle birlikte elde edersiniz. İşletmenizi besleyen nedir?

**ABD SOYA FASULYESİNİN (U.S. SOY)
HAYVAN BESLEMEDE NEDEN ALTIN
STANDART OLDUĞUNU KEŞFEDİN**

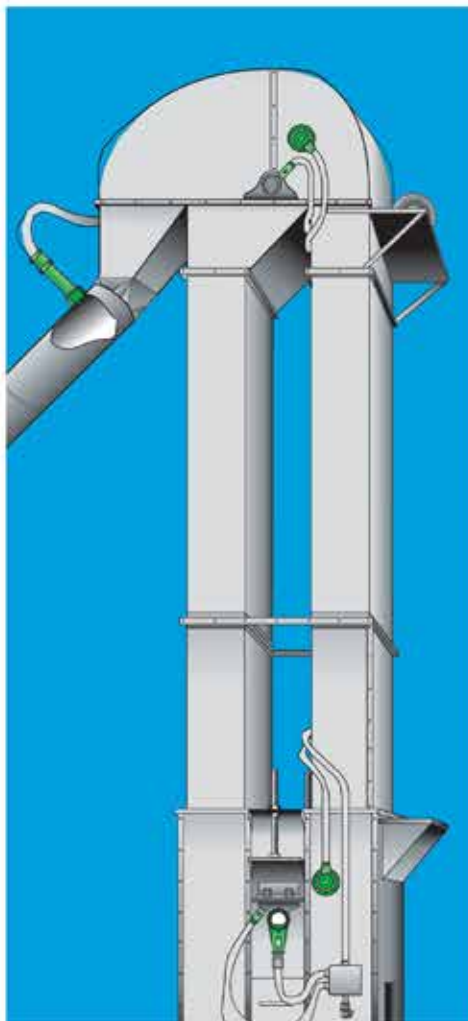
BM Baker

ELECTRONIC COMPONENTS & MONITORING SYSTEMS

4B GROUP

**BM Online Supply Chain
Platform: www.bmbaker.eu**

**go4b@bakermagnetics.com.tr
+90 312 441 68 01**

**A Worldwide Manufacturer of
High Quality, Technologically
Advanced Material Handling &
Electronic Components**

BETTER BY DESIGN

BM Baker

SINCE 1881

U. Union Special
INDUSTRIAL SEWING EQUIPMENT

REPRESENTATION FOR:

Azerbaijan
Georgia
Kazakhstan
Turkey
Turkmenistan
Uzbekistan

Column
20600HEBC

Bag Closing Machine
BC111UA12-1M

Crepe-tape
Pull-off Device
29950F

Bag
Feed-in Device
F829910A

Ball-type Conveyor
91605GF2.50AH

Conveyor Control with
Foot Switch 29926CM

BAG CLOSING SYSTEMS & BAG MAKING
SEAMING - CONVERSION MACHINES

NEW BC200 SERIES 56100 BAG SEAMING

NEW 80800 SERIES 2200 HEAVY DUTY PORTABLE

Protection Against Rust

GENUINE SPARE PARTS & NEEDLES

www.unionspecialturkey.com
unionspecialbags@bakermagnetics.com.tr

WORLDWIDE EXPRESS DELIVERY TURKEY
Türkiye Temsilcisi & Distribütör

BM Baker Magnetik

Willy Brandt Sok. No: 16/1 Cinnah 06690 Çankaya-Ankara, Turkey
Tel: +90 312 441 68 01 - 441 68 83 Fax: +90 312 441 61 65

www.bakermagnetics.com
www.bakermagnetics.com.tr

BM Online Supply Chain Platform: www.bmbaker.eu

TURN-KEY PROJECTS

The Member of Baker GROUP since 1964

Temsilciliklerimiz & Hizmetlerimiz

- Tahıl Kurutucu/an & Temizleyicileri
- Tahıl Depolama, Çelik Silolar ve Aktarma Ekipmanları
- Elevatör & Konveyör Ekipmanları ve Emniyet Sistemleri, Elevatör Kovaları
- Tahıl ısı Kontrol Sistemleri
- Torbalama & Paketleme Teknolojileri
- Pelet Presleri, Disk ve Rulolar
- Mıknatıslar, Ayırma (Sorting) Sistemleri
- Geri Dönüşüm ve Çevre Teknolojileri

CHIEF

SCAFCO

la meccanica

ROLFES

ROLFES

ROLFES

ROLFES

ROLFES

BY WÜRGER

REDWAVE

STATEC BINDER

Guttridge

Sürdürülebilir üretimin güçlü ve güvenilir kaynağı.

Güvenli gıda ve sürdürülebilir hayvancılık için
gıda zincirinin her aşamasında değer yaratan üretim anlayışımızla
sektörün yanında olmaya devam ediyoruz.

BUNGE

ALTINBİLEK®

ANAHTAR TESLİM
PROJELER İÇİN
GÜVENİLİR
ORTAĞINIZ

www.abms.com.tr
abms@abms.com.tr

FOSS

Yem Sektörünün Yıldızı

Türkiye’de üretilen yemlerin %85’inin kimyasal analizlerinin bu cihazlarla yapıldığını biliyor muydunuz?

Kjeltec 9

NIRS DS3

Profoss Online

TEKAFOS

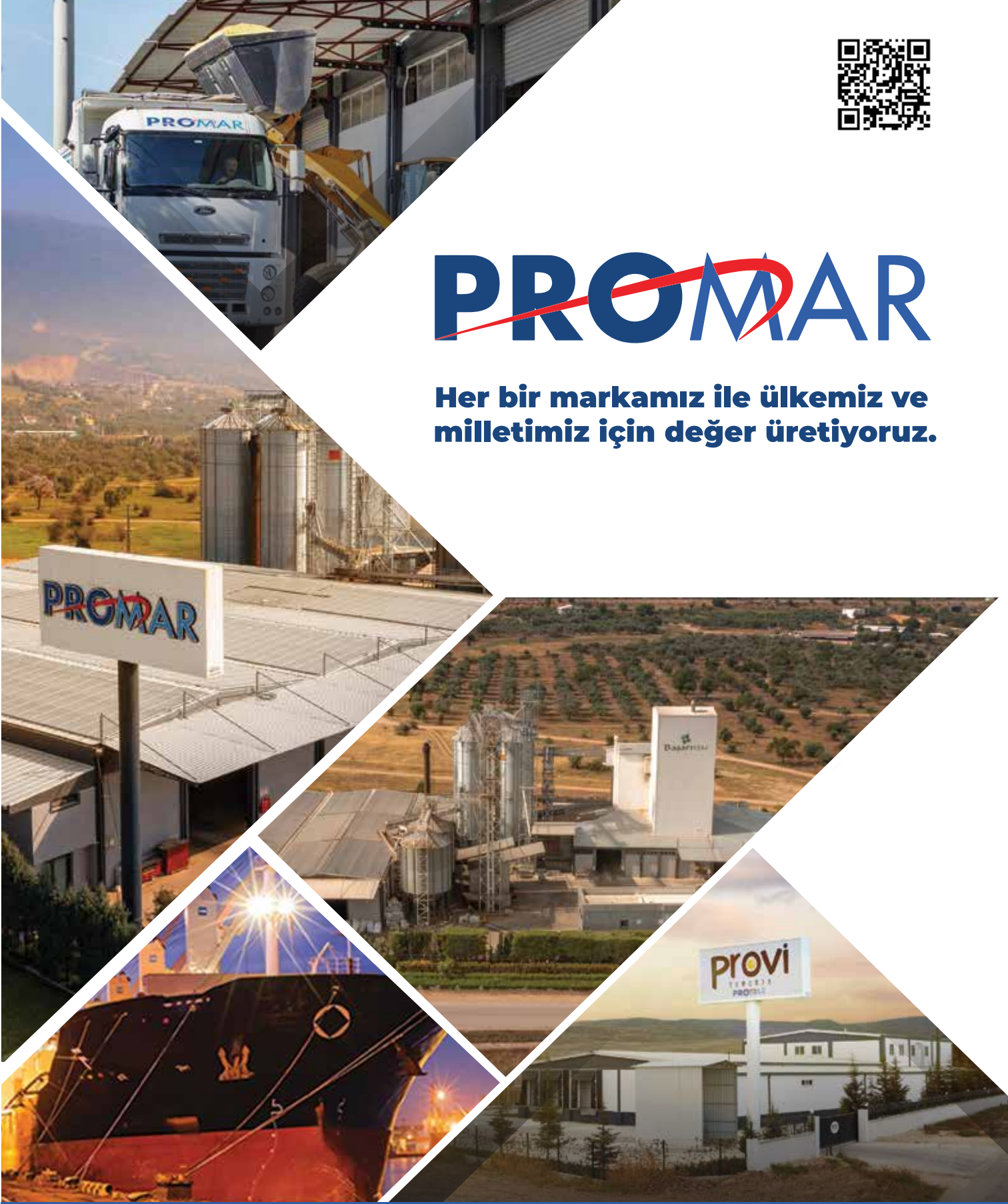
TEKNOLOJİK SİSTEMLER

☎ 0216 345 0630 ✉ info@tekafos.com.tr 🌐 tekafos.com.tr

PROMAR

Her bir markamız ile ülkemiz ve milletimiz için değer üretiyoruz.

www.promargida.com   [promargida](https://www.promargida.com)

PROMAR
GIDA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

PROMAR
TARIMSAL ÜRÜNLER DİŞ TİCARET VE SAN. A.Ş.

BasarıYem

provi
www.proviyemurta.com.tr

**AFYON
ENERJİ
& GÜÇ**

OPSIS SoxROC Yağ Tayin Cihazı

Full Otomatik, Network Kontrol

İlk ve Tek ATEX Güvenlik Sertifikası

21.yıl

SAS

Standart Analitik Sistemler Ltd. Şti
Tel: 0 (216) 340 58 20 www.sasltd.com.tr

ADM Türkiye

34 Yılı Aşkın Süredir Türkiye’de Değer Yaratıyoruz

ADM Türkiye, gıda, içecek, yem, ambalaj ve inşaat dahil olmak üzere birçok farklı pazar ve sektöre hizmet vermektedir.

ADM, Türkiye’de gıda ve içecek, yem, kağıt, ambalaj ve inşaat dahil olmak üzere birçok sektöre ve pazara hizmet vermekte, aynı zamanda yerel tarıma önemli bir katkıda bulunmaktadır. ADM, Adana’da iki işleme tesisi ve İstanbul’da iki ofis işletmekte, hem yerel hem de uluslararası müşterilere hizmet vermekte ve küresel pazarlama hizmetleri sağlamaktadır. Adana’da bulunan ADM varlıkları arasında ülkenin en büyük mısır rafinerilerinden birinin yanı sıra Orta Doğu’daki yiyecek ve içecek müşterilerine aroma sistemleri ve bileşikleri, konsantre ve gıda hizmeti sunan bir bileşik tesisi de bulunmaktadır.

ADM Türkiye Birimleri

**ADM Besin ve
Tarım A.Ş.**
Karbonhidrat
Çözümleri
Mısır işleme

**ADM Besin
İstanbul, Küresel
Ticaret**
Tarımsal Emtia Ticareti
Yem Hammaddeleri

**ADM Wild Gıda
Ltd. Şti.**
Gıda ve
içecek
Çözümleri

Değerlerimiz

Sürdürülebilirlik

Güvenlik Kültürü

Yerel ve Küresel Uzmanlık

aves

Türkiye'nin En Yüksek

KIRMA KAPASİTELİ TAM ENTEGRE
YAĞLI TOHUM İŞLEME TESİSİ AVES'TEN SEKTÖRDE ÇIĞIR AÇAN YATIRIM:
SOYA PROTEİN KONSANTRESİ (SPC)

- ✓ %65'e varan protein oranı
- ✓ Daha düşük yem maliyeti
- ✓ Yüksek sindirilebilirlik
- ✓ Yerli üretim güvencesi
- ✓ Stabil rasyon, yüksek verim

SPC Üretim
Kapasitesi Yıllık
100 BİN TON

SPC Bitmiş Ürün
Depo Kapasitesi
3 BİN TON

ADM Besin Ve Tarım A.Ş.

Adana Üretim Tesisi

Türkiye'nin en büyük mısır işleme tesislerinden biri olarak ADM Besin, gıda, içecek, yem ve endüstriyel sektörlere yüksek kaliteli çözümler sunmaktadır.

Ürün Grupları

Niştastalar

Mısır Şurupları

Kristal Fruktoz

Endüstriyel
Niştastalar

Mısır Özleri

Yem Ürünleri

Mısır Tarlası

Fabrika

Geniş Yurtiçi ve
Yurtdışı Dağıtım Ağı

Güçlü Yanlarımız

Tim İlk 1000 İhracatçısı

Iso İlk 500 Sıralamasında

GDO'suz Mısır İşleme

Yerli Tarıma Destek

ISCC Plus ve Uluslararası
Tüm Kalite Sertifikasyonları

Dünya lideri

QR KODU TARATIN
www.cpyem.com.tr

0850 722 72 27

www.cpyem.com.tr

/cpyemofficial

ADM Besin Ve Tarım A.Ş.

İstanbul Küresel Ticaret Ofisi

Türkiye Yem Sektörünün Küresel Tedarik Gücü

2019 yılında İstanbul'da kurulan ADM Besin İstanbul Küresel Ticaret Ofisi, Türkiye'nin yem sektörünü ADM'nin dünya çapındaki tedarik ağıyla buluşturmak amacıyla faaliyetlerine başlamıştır. Küresel kaynaklara erişim ile yerel pazar uzmanlığını bir araya getiren ofis, tahıllar, yem hammaddeleri, yağlı tohumlar, yan ürünler ve bakliyatların ithalatı ve ticaretini yürütmektedir. ADM'nin küresel ticaret deneyimi ve güçlü lojistik altyapısından faydalanan ekip, değişen piyasa koşullarına hızlı uyum sağlayarak müşterilerine güvenilir, sürdürülebilir ve rekabetçi tedarik çözümleri sunmaktadır.

Faaliyet Alanlarımız

Tahıllar

Yem
Hammaddeleri

Yağlı
Tohumlar

Mısır Yan
Ürünleri

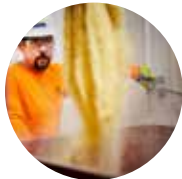

Baklagiller

Değerlerimiz

Güvenilir
Tedarik

Kesintisiz
Ürün Akışı

Küresel Ticaret
Uzmanlığı

Uzun Vadeli İş
Ortaklığı

ADM Küresel Ağı

Küresel kaynak erişimi

Risk yönetimi uzmanlığı

Pazar bilgisi

Ticari destek

Lojistik çözümler

Butirex® C4

Kimyasal korumalı sodyum bütirat içeren gelişmiş bağırsak sağlığı desteği.

Bağırsak mukozasının yenilenmesini destekler. Anti-enflamatuvar yanıtı ve doğal bağışıklığı teşvik eder. Yararlı bağırsak mikrobiyota dengesini geliştirir. Genel üretim performansını artırır.

**Bağırsak Sağlığını Geri Kazandırır.
Performansı Yükseltir.**

info@yemvit.com.tr

www.yemvit.com.tr

 Yem-Vit
CCPA

GÜÇLÜ ALTYAPI GÜÇLÜ GELECEK

40 yıllık tecrübemiz, güçlü lojistik ağıımız ve modern altyapımızla tarım ve sanayi ürünlerini güvenle dünyaya ulaştırıyoruz. Üretimden depolamaya, liman operasyonlarından küresel tedarik süreçlerine kadar her aşamada sürdürülebilir, güvenilir ve istikrarlı çözümler sunarak geleceğe değer katıyoruz.

ersergrup
www.ersergrup.com

GNC Ambalaj

kainat
Lisanslı Depoculuk A.Ş.

ALİ CAVUSOĞULLARI
LOJİSTİK TARIM SAN. TİC. A.Ş.

25
NİSAN
2026

1. OTURUM
2. OTURUM
3. OTURUM

1. OTURUM 1. SUNUM

YEM HAMMADDE TİCARETİNDE TRENDLER

MODERATÖR : ÖNDER MATLI – PROYEM/ TÜRKİYEMBİR YÖNETİM KURULU ÜYESİ

KONUŞMACI : REECE H. CANNADY

U.S. Grains & Bioproducts Council Güney Asya Bölge Direktörü

Bugün yem ham maddeleri ticaretindeki trendlerden bahsedeceğim. Küresel piyasalara bir bütün olarak bakacağız; kısa vadede neler olduğunu inceleyecek ve gelecekte, özellikle de sizleri yani Türk yem sektörünü yakından ilgilendiren dikkat edilmesi gereken hususları ele alacağız. Arz-talep dengelerini gözden geçirecek ve Orta Doğu'daki çatışmanın küresel çapta yarattığı dalga etkilerini analiz edeceğiz. Soru-cevap bölümü için şimdiden belirtmek isterim ki; işin siyaseti, savaşın gidişatı ya da ne zaman biteceği konusunda cevaplarım yok, ancak bunun işlerinize ve operasyonlarınıza olan etkilerini kesinlikle konuşabiliriz.

Sonrasında ise dikkatle takip edilmesi gereken temel unsurlara değinmek istiyorum: Gübre krizi, hava koşulları, bu yıl kapıda olan El Niño sistemi ve ABD'deki etanol üretimi. ABD'de yaşanan gelişmeler aslında Türk yem sektörü için oldukça sevindirici haberler barındırıyor. Son olarak da Doğu'dan gelen rekabete bakacağız. Hindistan'da yaşadığım için bu konuyu açmazsam eksik kalmış olurum. Hindistan'ın, Türk yem sektörünün uzun vadede radarında tutması gereken çok büyük bir küresel rakip olduğuna inanıyorum.

Küresel mısır bilançosuna baktığımızda, ABD'nin geçen yıl 432 milyon ton üretim yapmış olduğu öngörülüyor; ihracat kanadında ise 83,9 milyon ton ile devasa bir rekor kırılması bekleniyor. Brezilya'nın üretimi geçen yıla göre yaklaşık %3 düşerken, Arjantin %4 civarında artış gösterdi. Ukrayna ise bir önceki yıla göre %20'lik büyük bir artışla 30 milyon tonluk devasa bir rekolteye ulaştı. Özetle, küresel mısır piyasalarında arz mevcut, ancak talep de öyle. Talebin daha önce hiç görmediğimiz rekor seviyelerde olduğunu görüyoruz.

Burada işaret etmek istediğim en kritik aktör Çin'dir. Çin, tarihsel olarak soya fasulyesinde çok büyük bir ithalatçıdır ve bu durum değişmeyecektir; ancak mısır ve diğer kaba yemlerde de büyük bir alıcıdır. İçinde bulunduğumuz bu pazarlama yılında yaklaşık 8 milyon ton ithalat yapacakları öngörülüyor ki bu, geçmiş yıllara kıyasla ciddi bir düşüş anlamına geliyor.

Peki bu neden yaşanıyor? Çin'in mısır, sorgum, arpa, buğday ve pirinç ithalat verilerine baktığınızda, mısır rakamlarının 2023/24 ile 2024/25 sezonları arasında ciddi şekilde düştüğünü ve henüz 2020'lerin başındaki o tarihi yüksek seviyelere geri dönmediğini görebilirsiniz. Bunun sebebi, Çin hükümetinin ülke içinde yerli mısır üretimini çok güçlü bir şekilde teşvik etmesidir. Tarihsel olarak Çin'de mısır, Dongbei bölgesinde kuzeydoğu bölgesinde yetiştirilir ve burası hâlâ ülkenin mısır kuşağıdır. Ancak hükümet, ülkenin kuzeybatı ve orta-kuzey kesimlerinde de devasa ekimleri teşvik etti. Sonuç olarak Çin, çok kısa bir süre içinde mısır üretimini yaklaşık 50 milyon ton artırmayı başardı. Bu durum Çin'i küresel mısır piyasalarından büyük ölçüde çekti ve Çin dışındaki ülkelerde ciddi miktarda dönem sonu stokunun açığa çıkmasını sağladı.

Bu yüzden küresel mısır piyasalarını analiz ederken genellikle 'Çin hariç dünya' verisine bakarız. Çin büyük bir üretici ve piyasa aktörü olsa da ihracatçı değildir; dolayısıyla onu denklemden çıkardığımızda tabloyu daha

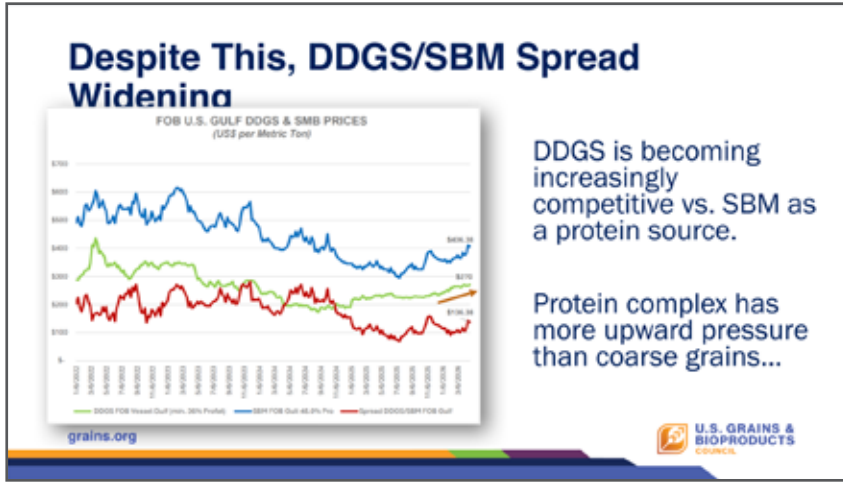
net görürüz. En azından kısa vadede Çin'in küresel mısır piyasalarına büyük bir alıcı olarak dönmesinin pek olası olmadığını not etmek önemlidir. Çin'in kuzeybatı ve orta-kuzey bölgesinde bu ekstra 50 milyon tonluk üretimin bulunması, dünya genelindeki yem üreticileri için fiyatların düşük kalmasında son derece faydalı oldu. Çin'in ABD'den tek seferde 22 milyon ton mısır almasıyla fiyatların 7 dolara fırladığı 2021/22 sezonunu herkes hatırlar. Çin'in mısır fiyatlarını yukarı yönlü tetikleme tehdidi şu an için biraz hafiflemiş görünüyor.

Asıl büyük soru, aynı stratejiyi soya fasulyesi için de uygulayıp uygulamayacakları. Çin'in devlet politikalarını tahmin etmek son derece zordur, bu yüzden kesin bir cevabım yok; ancak bunu henüz yapmadılar ve yerli soya üretimini artırmaya yönelik somut bir politikanın çıktığını da görmedik. Bu nedenle, küresel soya piyasalarının ana yönlendiricisi olmaya devam edecekler.

Türk piyasasını çok yakından ilgilendiren DDGS (Damıtık Kurutulmuş Tahıl ve Çözünürlükleri) konusuna gelirsek; New Orleans çıkışlı nehir mavnalarındaki fiyatlar, tam da Orta Doğu'daki çatışmaların başladığı dönemde yukarı yönlü bir hareket gösterdi. Benzer şekilde, Chicago çıkışlı konteyner fiyatlarında da bir artış gördük. Türk piyasasının son dönemde ciddi miktarda konteyner bazlı DDGS satın aldığını biliyorum, dolayısıyla bu fiyat artışını sizler de yakından hissetmişsinizdir.

Ancak tüm bunlara rağmen, DDGS ile soya küspesi arasındaki fiyat farkı giderek açılıyor. Bu da DDGS'i bir protein kaynağı olarak giderek daha rekabetçi ve cazip hale getiriyor. ABD FOB fiyatlarına baktığımızda hem soya küspesi hem de DDGS fiyatları yükseliyor, fakat aralarındaki fiyat farkı DDGS lehine genişliyor. Şu an tüm emtialar üzerinde yukarı yönlü bir baskı var; ancak bu baskı protein küspesi piyasasında çok daha ağır hissediliyor. Sebebini birazdan açıklayacağım, fakat küresel kaba yem piyasalarındaki yukarı yönlü baskı daha hafif kalırken, soya küspesi ve geleneksel protein

küspeleri bu süreçten çok daha fazla etkileniyor.

Bir katılımcıdan, ABD'de çok fazla etanol üretildiği için DDGS arzının çok iyi olması gerektiği yönünde bir yorum duydum ve bu sabah sunumuma bir grafik ekledim. ABD'deki etanol tesislerinin kar marjlarına baktığımızda şu an durum oldukça sağlıklı; iyi para kazanıyorlar. Ancak girdi maliyetlerini de hesaba katmak zorundayız; ham madde işleme marjı (crush margin) tek başına her şeyi açıklamaz. ABD'deki etanol tesisleri, kârlılık pozitif olduğu sürece ham madde veya talep kısıtlaması yaşamadıkları için genellikle tam kapasite çalışırlar. Dolayısıyla kâr olduğu sürece ürün bulunabilirliği olacaktır, ancak burada asıl bakılması gereken şey çatışmanın başından bu yana yükselen genel emtia fiyatlarıdır. Fiyatlar bir dereceye kadar yükseldi, ancak muhtemelen korkulduğu kadar kötü bir tablo yok. Çatışmanın başlamasından bir gün öncesindeki küresel mısır fiyatları ile bugünü kıyasladığımızda, artışların çoğunun Karadeniz bölgesinde ve biraz da Brezilya'da yoğunlaştığını görüyoruz. Büyük ölçüde ABD ve Arjantin mısır fiyatları oldukça istikrarlı seyretti; konuşulduğu kadar devasa bir sıçrama yaşanmadı. Burada iki şeyi çok net vurgulamak istiyorum: Birincisi, elimizde çok güçlü bir arz olduğu için kapıda bekleyen acil bir tehlike yok; sadece tedarik zincirlerimiz her zamankinden daha fazla gerilmiş durumda. İkincisi ise biz bu filmi daha önce de gördük. Geçmişte, şu an karşı karşıya olduğumuzdan çok daha ekstrem fiyat şoklarını

ve dalgalanmalarını başarıyla atlattık. Bu yüzden emtia piyasaları konusunda sakin olunmasını tavsiye ediyor ve operasyonlarınız adına aşırı endişeye kapılmamanız gerektiğini belirtmek istiyorum.

Küresel soya fiyatlarında 16 Mart'ta çok sert bir düşüş yaşanmıştı. Bunun nedeni, Başkan Trump ile Çin Devlet Başkanı Şi arasında yapılması planlanan görüşmenin ertelenmesiydi. Bu veri bile Çin'in soya piyasasını ne kadar güçlü bir şekilde domine ettiğinin en net göstergesidir. İlginç olan şu ki, mısır ve soya fiyatları belirli bir dereceye kadar birlikte hareket etme eğiliminde olsa da aynı gün mısır piyasasında benzer bir kırılma yaşanmadı. Bu da bize Çin'in küresel mısır piyasasındaki rolünün küçüldüğünü, buna karşın soya piyasadaki mutlak hakimiyetinin ve küresel fiyat oluşumundaki rolünün gücünü koruduğunu gösteriyor.

Soya küspesi fiyatları ise Güney Amerika'daki kuraklık beklentileri, fonların (managed money) piyasaya sermaye sokarak yaptığı teknik alımlar ve dünya genelindeki güçlü talep artışı nedeniyle yükseliyor. Sonuç olarak soya küspesi fiyatları, soya fasulyesinin kendi fiyatından daha hızlı tırmandı. DDGS fiyatlarını yukarı çeken asıl unsur da sadece hafif pahalılaştıran mısır ithalatı değil, doğrudan bu protein küspesi kompleksindeki yukarı yönlü hareketleniştir. Buradaki büyük soru şu: ABD'de önümüzdeki dönemde

beklediğimiz o çok büyük soya rekoru, ilerleyen dönemde bu fiyatları aşağı çekerek protein küspesi piyasasını rahatlatacak mı? Önümüzde yakından takip edilecek bir hava durumu dönemi var; ancak ABD'de soya ekimleri şu an son derece iyi ilerliyor, bu da piyasa adına olumlu bir işarettir.

Küresel soya üretimi, talebe yanıt vererek tırmanmaya devam ediyor; Brezilya en büyük üretici konumundayken onu ABD ve Arjantin takip ediyor. Ancak ABD soya piyasasının dinamiklerini değiştiren çok önemli bir gelişmeden bahsetmem gerekiyor: ABD'de yerli soya işleme (kıırma) kapasitesi, yenilenebilir dizel yasalarının getirdiği zorunluluklar nedeniyle hızla büyüyor. ABD'nin ciddi bir bitkisel yağ talebi var ve bu yağın ülke içinde kalması gerekiyor. Bu durum, geleneksel olarak bir soya fasulyesi (ham dane) ihracatçısı olan ABD'yi hızla bir soya küspesi ihracatçısına dönüştürüyor. Elbette Brezilya ve Arjantin önümüzdeki yıllarda da küresel soya küspesi ihracatının liderleri olmaya devam edecek; ancak ABD'deki bu yapısal dönüşümün etkilerini ihracat verilerinde net bir şekilde görmeye başladık.

İhracat grafiklerine baktığımızda, ham soya fasulyesi ihracatının yavaş yavaş aşağı yönlü bir trende girdiğini, soya küspesi ihracatının ise kademeli olarak yükseldiğini görüyoruz. 2022'den 2025'e kadar olan dönemde ABD'nin soya küspesi ihracatı yaklaşık %50 oranında arttı. Güney Amerika'da El Niño sisteminden kaynaklanan kuraklık beklentisinin soya küspesi fiyatlarını bu kadar sert yükseltmesinin arkasında da bu yatıyor; çünkü dünya küspe tedarikinde hâlâ ağırlıklı olarak o bölgeye bağımlı ve orada yaşanacak bir üretim kaybı fiyat dengelerini doğrudan bozuyor.

Şubat ayındaki ABD Tarımsal Görünüm Forumu verilerine baktığımızda, ekili alan tercihlerinde net bir değişim görüyoruz. Buğday, mısır ve soya fasulyesi gibi ana ürünlerde, önümüzdeki yıl mısırdan soyaya doğru belirgin bir kayma bekliyoruz. Bunun savaşla ya da jeopolitik gerekçelerle hiçbir ilgisi yok; buradaki temel motivasyon, hem iç piyasada hem de uluslararası alanda U.S. soyasına olan muazzam taleptir. Soya ekim alanlarının 81,2 milyon akreden 85 milyon akreye çıkması öngörülürken, mısır alanları yaklaşık 99 milyon akreden 94 milyon akreye geriliyor. Ancak tekrar ediyorum, bu rakamlar sıra dışı değil; geçmişte 21/22'de daha yüksek soya alanları, 2019 ve 2022'de ise daha düşük mısır alanları görmüştük. Dolayısıyla ticari faaliyetleriniz açısından aşırı kaygılanacak bir durum bulunmuyor. Gübre krizi nedeniyle çiftçilerin kitlesel olarak mısırdan vazgeçip soyaya geçeceği yönündeki endişelere de katılmıyorum; çünkü çiftçiler tohum ve diğer girdilerini ekimden çok uzun zaman önce güvence altına alırlar. Gübrenin lojistiğinde ve teslimatında sıkıntılar var, evet; ancak üretim kararları çoktan verilmiş durumda.

Peki, büyük dönem sonu stoklarına rağmen küresel mısır fiyatları neden son 12 ayın en güçlü seviyelerinde seyrediyor? Cevap, 2005 yılında Yenilenebilir Yakıt Standardı'nın yürürlüğe girmesinden bu yana mısır ile ham petrol arasında kurulan güçlü bağda yatıyor. Bu yasa, ABD'deki benzinlerin içine %10 oranında etanol harmanlanmasını zorunlu kılıyor. Dolayısıyla ham petrol fiyatları yükseldiğinde, mısırın yakıt olarak kullanım potansiyeli arttığı için mısır fiyatlarını da peşinden yukarı çekiyor. Şu an dünyada birçok ülkenin enerji maliyetlerini düşürmek ve arz güvenliğini sağlamak adına etanol talebini artırdığını görüyoruz. Hindistan, yaşanan savaşın ardından E20 (benzinde %20 etanol) harmanlama oranını E22 seviyesine çıkarmak üzere. Pakistan şu an etanol harmanlamıyor ancak %5'lik bir zorunluluk getirmeye hazırlanıyor. Filipinler oranı %10'dan %20'ye, Vietnam ise kendi harmanlama oranlarını yukarı çekiyor. Büyük

akaryakıt piyasalarının etanol oranlarını artırmasının iki temel nedeni var: Birincisi, petrol ithalatçısı olan bu ülkeler için etanol ham petrolden daha ucuz; ikincisi ise etanol Hürmüz Boğazı'ndan geçmek zorunda değil. Bu lojistik ve ekonomik avantaj, iki emtiayı birbirleriyle yüksek derecede pozitif korelasyonlu (eş zamanlı hareket eder) hale getiriyor.

Fiyatlar üzerindeki temel aşağı yönlü baskı ise ABD'deki olumlu hava şartlarından gelecektir. Mısır fiyatlarının tam olarak ne yapacağını bilemiyoruz. Ancak masadaki faktörleri iyi tartmanız gerekir: Yukarı yönlü riskler petrol fiyatlarının yüksek kalması ve Güney Amerika'daki olası üretim felaketleri; aşağı yönlü unsurlar ABD'deki iyi hava koşulları ve Çin'in artan yerli üretimidir.

İşin içine fonların (managed money) pozisyonlarını da katmamız gerekiyor. Büyük bankaların ve fonların emtia fiyatları üzerindeki gücünü hepimiz biliyoruz; son iki yılda altın fiyatlarında ne yaptıklarını hep birlikte gördük. Aynı şekilde tarım emtialarında da yapıyorlar. Geçen yılın büyük bölümünde fonlar mısırdan kısa (net short) pozisyondaydı, yani fiyatların düşeceğine dair bir görünüm vardı. Savaş döneminin başlamasıyla birlikte çok hızlı bir şekilde yükseliş beklentisine (net long) geçtiler ve şu an emtia piyasalarında ciddi miktarda mısır için yükseliş beklentisi var. Ancak yine hatırlatmak isterim ki, geç-

mişte bundan çok daha yüksek oranda yükseliş beklentisinin olduğu dönemler de oldu. Temkinli olunması gereken bir dönemdeyiz, evet; ama bu bir kriz tablosu değildir, piyasa bu süreçleri her zaman dengelemeyi başarmıştır.

Soya-dizel ilişkisinde de benzer bir senaryo geçerli. Mısır etanolla nasıl ilişkilirse, soya da dizel fiyatlarıyla öyle ilişkilidir; çünkü soya yağı küresel ölçekte yenilenebilir dizel ve biyodizelin en temel ham maddesidir. Bu güçlü korelasyon Mart 2005'teki yasa ile başladı. Şu an Türkiye'deki dizel fiyatlarının ne kadar yüksek ve maliyetli olduğunu biliyorum; piyasa, Basra Körfezi'ndeki gerilimler çözülene kadar bu seviyelerin yüksek kalmasını bekliyor. Fonların soyadaki pozisyonları da mısıra benziyor: Geçen yılın sonunda nötr bir seviyedeysen, şu an oldukça yüksek bir uzun pozisyona gelmiş durumdalar. Yine de bir rekor seviyesinde değiliz ve zamanla taşlar yerine oturacaktır. Soya küspesinde de tablo aynı; savaştan önce dengeli giden pozisyonlar şu an uzun tarafa kaymış durumda. Uzun vadede bu durum düzelecektir; panik yapmaya gerek yok, alışıksız olmadığı bir alanda değil.

Ancak bitkisel yağlar ve soya yağı için durum tamamen farklı. Fonlar, soya yağında tarihi bir rekor uzun pozisyon (rekor alım) seviyesine ulaşmış durumda. Bu senaryoları da atlatcağımıza inancım tam, fakat bitkisel yağlar söz konusu olduğunda gerçekten ez-

ber bozan, daha önce görülmemiş bir dönemden geçiyoruz. ABD'de soya, palm ya da mısır yağı fark etmeksizin tüm bitkisel yağlara yönelik küresel talep inanılmaz derecede güçlü ve fonların piyasa beklentisi de bu sıklıkla doğrular nitelikte dik bir grafik çiziyor.

Lojistik ve navlun konusuna geçersek; konteyner taşımacılığı bu süreçten ciddi şekilde darbe aldı. Hürmüz Boğazı çevresinde sıkışan konteyner gemileri var; bu durum konteyner arzını kısıtladı ve büyük hatların çoğunda genel oran artışlarına (GRI) yol açtı. Gemilerin rotalarının değişmesi ve elbette yakıt maliyetlerinin fırlaması, konteyner navlun fiyatlarını ciddi şekilde yukarı çekti.

Buna karşılık kuru dökme yük piyasasının o kadar kötü durumda olmadığını söyleyebilirim. Tankerler ve sıvı yük taşımacılığı boğaz krizinden çok büyük darbe almış olsa da kuru dökme yük taşımacılığında durumumuz oldukça iyi. Buradaki en belirgin maliyet artışı sadece yakıt kaynaklıdır; ürün bulunabilirliği devam ediyor ve ticaret akıyor. Baltık Kuru Yük Endeksi'nin (Baltic Dry Index) uzun vadeli grafiğine bakarsanız, Çin'in demir cevheri talebinin tavan yaptığı ve çelik sektörünün uçtuğu 2021/22 dönemindeki o devasa navlun seviyelerinin çok uzağındayız. Kuru dökme yük piyasasında istikrarlı bir seyir hakim. Türkiye'de bugüne kadar lojistikte sadece konteyner tercih eden firmaların, maliyetlerini düşürmek adına yeniden dökme yük opsiyonlarını değerlendirmelerini ve alternatifleri masaya koymalarını kesinlikle öneririm.

Takip etmeniz gereken iki kısa, iki de uzun vadeli trendi özetlemek istiyorum. Kısa vadeli gübre ve hava durumu; uzun vadeli ise ABD'de artacak olan etanol üretimi ve Doğu'da uyuyan bir dev olan Hindistan gerçeğidir.

Küresel gübre fiyatları şu an tam anlamıyla bir kabus. Bu hafta başında Hindistan'da Amerikalı bir üreticiyle birlikteydim; gübrenin parasını aylar öncesinden ödemiş olmasına rağmen ürünün tarlaya zamanında teslim edilemeyeceği konusunda büyük bir endişe taşıyordu. Bu durum kaba yem piyasalarını, yağlı tohumlara kıyasla çok daha fazla etkilemektedir. Şu an ABD'de gübre için fiyat teklifi almak bile son derece zor. Üre/yeni mahsul mısır fiyat oranı tarihsel olarak mevsimsel bazda en yüksek seviyesine ulaşmış durumda; aynı durum DAP ve UAN gübreleri için de geçerli. Buradaki tek teselli, bu aksamalardan çok fazla etkilenmeyen potasyum gübresinin durumunun nispeten daha iyi olmasıdır. Küresel mısır üretimi için asıl büyük soru işareti; çiftçilerin sahada yeterli

gübreye zamanında ulaşip ulaşamayacağı ve günün sonunda kâr edip edemeyeceğidir. Değer zincirindeki herkesin —çiftçiden yem sanayicisine ve son tüketiciye kadar— kârlılığını koruması gerekir; aksi takdirde tedarikçinizi, dolayısıyla ham maddenizi kaybedersiniz. Bu çatışma sürdüğü müddetçe gübre piyasalarındaki tedarik kısıtlamaları ve lojistik aksamalar devam edecektir.

Hava durumu cephesinde ise El Niño sisteminin gerçekleşme olasılığı inanılmaz derecede yüksek; önümüzdeki yaz dönemi için modeller %90'ın üzerinde bir ihtimal gösteriyor. Bu durum bazı bölgelerde çok sıcak ve kurak bir yaz anlamına gelirken, bazı tarım bölgelerinde ise tam tersine çok yağışlı ve bereketli bir sezon demektir. ABD

mısır kuşağı (Corn Belt) bu süreçten olumlu etkilenecek gibi duruyor; nitekim güncel kuraklık haritalarında Doğu Mısır Kuşağı'ndaki kuraklık stresinin dağılmaya başladığını görüyoruz. Ancak Brezilya'nın ikinci mısır mahsulü (safrinha) ve özellikle Brezilya soya fasulyesi üretimi bu sıcak ve kurak havadan çok ciddi darbe alabilir. Soya küspesi fiyatlarının bugün yukarı yönlü hareket etmesinin arkasındaki en büyük makro neden de tam olarak Güney Amerika'da beklenen bu kuraklık riskidir. ABD'deki kuraklığın azalması ise ABD'nin orta ve doğu mısır kuşağındaki ürünlerin Meksika Körfezi ve Büyük Göller üzerinden rahatça Akdeniz pazarına akmasını sağlayacaktır; bu da Mısır, Tunus, Fas ve Türkiye gibi pazarlar için Karadeniz dışı güvenli bir arz alternatifi anlamına geliyor.

Uzun vadeli trendlerde ABD etanol üretimi ön plana çıkıyor. Çevre ve iklim kredileri, uzun bir aradan sonra etanol üretimini üreticiler için yeniden çok cazip hale getirdi. Şu an ABD'deki DDGS üretimi operasyonel verimlilik artışları nedeniyle yatay seyretilse de önümüzdeki iki yıl içinde 1 ila 2 milyar galonluk yeni etanol kapasitesinin devreye girmesini bekliyoruz. Bu da her yıl fazladan 2,5 ila 5 milyon ton DDGS üretilmesi demektir. ABD iç piyasasında büyükbaş hayvan varlığı 1970'lerden bu yana en düşük seviyesinde olduğu için bu ürünün içerideki tüketimi artmayacaktır. Dolayısıyla önümüzdeki dönemde Türk yem sektörü gibi ithalatçı pazarlar için çok daha fazla DDGS arzı boş çıkacaktır.

Son ve en önemli başlığım ise Hindistan. Hindistan, dünyanın dördüncü büyük yem pazarıdır ve ilk on içerisindeki ülkeler arasında yıllık %7 ila %9 ile en hızlı büyüyen yem piyasası konumundadır. Bu büyümenin arkasında devasa nüfus ölçeği, hızla yükselen gelir seviyeleri, artan beslenme bilinci ve şu an için oldukça düşük olan kişi başına hayvansal protein tüketimi yatıyor. Bugün için net bir mısır veya soya küspesi ithalatçısı/ihracatçısı konumunda değiller; ancak bu senaryoyu inceleyen herkesle aynı fikirdeyim ki, kısa ve orta vadede Hindistan dünyanın

en büyük mısır ithalatçısı ve en büyük protein küspesi alıcılarından biri haline gelecektir.

İşte bu durum Türkiye için kritik bir önem taşıyor: Hindistan, GDO konusunda sıfır toleransı olan, tamamen GDO'suz dane yem ve yağlı tohum pazarıdır. Bu katı kural nedeniyle mısır ihtiyaçlarını karşılamak için ilk yönelecekleri yer Karadeniz ve Ukrayna mısırı olacaktır. Şu an bile zaman zaman bu pazardan mal çekiyorlar ancak çok yakında devasa miktarlarla sisteme girecekler. Dahası, önümüzdeki dönemde ABD ile Hindistan arasında imzalanacak ticaret anlaşmasında DDGS için 500 bin tonluk bir kota tanındı; yani Hindistan, tarihinde ilk kez DDGS piyasasına da bir alıcı olarak adım atıyor. ABD Tarımsal Araştırma Servisi (USDA-ERS) verilerine göre, 2050 yılına gelindiğinde Hindistan'ın mısır ithalatı 26 ila 134 milyon ton arasında bir yere oturacak. Bu sahanın içinde yaşayan biri olarak benim şahsi öngörüm, 2050'de Hindistan'ın yıllık 50 milyon tonun, hatta muhtemelen 70 milyon tonun üzerinde mısır ithal edeceğidir. Durumu gözünüzde canlandırabilmeniz için bir kıyaslama yapayım: Bugün dünyanın en büyük mısır ithalatçısı olan Meksika, yılda 27 milyon ton mısır alıyor. Yani önümüzdeki 25 yıl içinde küresel mısır pazarına iki veya üç tane daha 'Meksika ölçeğinde' devasa talep eklenecek ve onların ilk hedefi Karadeniz bölgesi olacak. Fiyat rekabeti inanılmaz sertleşecek ve Hindistan bu parayı ödeyebilecek güçte; nitekim geçen yıl iç piyasada mısırın tonuna 330-340 dolar ödüyorlardı. Ukrayna'dan indirimli mal alma fırsatları olduğunda bunu sonuna kadar kullanacaklardır.

Soya fasulyesi küspesi için de benzer yorumları yapmak mümkündür. Çin, tahmin edilen yüksek hacimli soya küspesi ithalatıyla soya piyasasını yönlendirmeye devam edecektir. Bahsettiğimiz bu diğer aktör ise tıpkı Çin gibi, bütün fasulye ithal etmek yerine ağırlıklı olarak küspe ithal edecektir ve muhtemelen piyasadaki en büyük ikinci oyuncu konumuna gelecektir. Geçmişteki sınırlı ithalat seviyelerinin

den küresel piyasayı hareketlendiren en büyük ikinci güç konumuna yükselmeleri ve inanıyorum ki mısırdaki küresel ithalatın devasa bir payına sahip olacak olmaları, piyasanın kesinlikle çok yakından takip etmesi gereken bir gelişmedir.

Bu sadece bir zaman ve hükümet politikası meselesidir; yem piyasasının Doğu'daki bu uyuyan devi çok yakından izlemesi gerekiyor.

1. OTURUM 2. SUNUM

AB YEM SANAYİSİ GÜNDEMİ

MODERATÖR : ÖNDER MATLI – PROYEM/ TÜRKİYEMİR YÖNETİM KURULU ÜYESİ

KONUŞMACI : PEDRO CORDERO

FEFAC (Avrupa Yem Sanayicileri Federasyonu) Başkanı

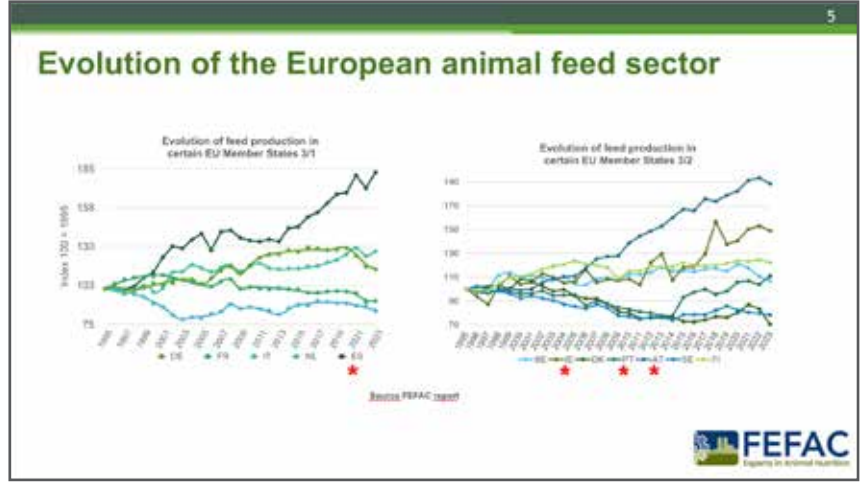
FEFAC'ı çok iyi tanıyorsunuz; 1959 yılında kurulmuş, 27 üye birliğiyle köklü bir geçmişe sahip bir organizasyonuz ve siz de bu birliğin ortak üyelerinden birisiniz. Avrupa karma yem sektörüne dair önemli verilere bakacak olursak; büyük bir pazarız ancak bir ülke değil, bir kıta olduğumuzu da unutmamamız gerekir. Bu durum, beraberinde ciddi bir karmaşa, regülasyon yükü ve daha birçok zorluk getirmektedir. İşte bu yüzden FEFAC, Avrupa genelinde birçok konuyu uyumlu hale getirmeye çalışan oldukça önemli bir aktördür.

Bizim için en önemli rakamlardan biri, bünyemizde 100.000 kişinin çalışıyor olmasıdır. Bu gerçekten çok büyük bir istihdam sayısıdır. Ayrıca Avrupa genelinde küçümsenemeyecek bir sayı olan 3.200 üretim tesisimiz ve 63 milyar avroluk bir ciromuz bulunuyor. Dolayısıyla bu işe hassasiyetle yaklaşmak için yeterince büyük sebebimiz var; üstelik biz sadece yem değil, niyetinde gıda üretiyoruz. Bu, sizin de gurur duymanız gereken bir husustur. Türkiye'ye geldiğimde pazarınızı yönetme şeklinizden gerçekten çok etkilendim.

Avrupa Birliği'ndeki pazar ne durumda? Oldukça istikrarlı görünüyor ancak

bu aslında yanıltıcı bir durumdur. Çünkü rakamlara baktığınızda Avrupa Birliği pazarının yüzde 5,5 oranında büyüdüğünü görürsünüz. Bu durum büyük bir problem olmadığını ve istikrarlı bir pazar olduğunu gösterse de ülkeden ülkeye ve hayvan türlerine göre durum tamamen değişmektedir; yani pazar oldukça konsantre bir yapıdadır.

İspanya, güçlü bir büyüme gösteren ülkelerden biridir; bunun temel sebebi de çok fazla domuz üretimi ve domuz eti üretimi yapıyor oluşudur. Diğer yandan daha küçük ülkeler de büyüyor ve bu büyüme sebepsiz değil. Bu ülkeler, kendi kendilerine yetebilmek adına çok iyi bir iş çıkarıyorlar. Çalkantılı zamanlarda, küçük ülkelerin kendi gıdalarını üretebilmeleri çok önemlidir. İrlanda, Portekiz ve Avusturya bunun en somut örnekleridir. Elbette bizim yaşadığımız zorlukların ve problemlerin aynısını onlar da yaşıyorlar. Ancak bu durum, küçük ülkelerin de verimlilik anlamında çok iyi birer örnek teşkil edebileceğini gösteriyor.

Sektörümüzdeki temel zorluklar ve kırılganlıklar nelerdir? Avrupa ölçeğinde konuşuyoruz ama dünyanın her bölgesinin kendine has zorlukları var. Küresel düzeyde hayvansal protein talebinin arttığı açık bir gerçektir; ancak net olmak gerekirse bu artış Avrupa'da yaşanmıyor. Şu anda sektörde karşı karşıya olduğumuz en büyük sorun, gençlerin geleceğe dair yaşadığı belirsizliktir; hayvancılıkla uğraşan çiftçilerimiz giderek yok oluyor. Son 10 yılda 5,3 milyon çiftlik kapandı.

Çevresel ayak izimizi azaltmamız gerekiyor. Çiftliklerdeki et, yumurta ve süt üretiminden kaynaklanan ayak izinin temel belirleyicisinin yem ve özellikle de kullanılan ham maddeler olduğunun bilincinde olmalıyız. Avrupa Birliği regülasyonlarını size biraz daha detaylandırmaya çalışacağım ancak çok derine inemem; çünkü bu regülasyon-

lar tam bir kâbus ve bunları anlatmak saatlerimi alır. Yaşadığımız en büyük zorluklardan bazıları işte bu düzenlemeler, ticari anlaşmalar ve elbette ham maddelerdeki dışa bağımlılığımızdır. Özellikle amino asit ve vitaminlerde neredeyse %100 dışa bağımlıyız; Avrupa'daki amino asit üretimi yok denecek kadar azdır.

Son birkaç yıldır karşı karşıya kaldığımız ve gelecekte de karşılaşacağımız yeni senaryolarda neler oluyor? Konuşmamın ilk bölümü, 'Avrupa Gündemi' gibi kulağa hoş gelen bir başlık taşıyor. Avrupa'da neler olup bittiğini çok derin detaylara girmeden anlatmaya çalışacağım. Birçok kişi bana 2030 Gündemi'ne ne olduğunu soruyor. 2030 Gündemi hala geçerliliğini koruyor ancak Avrupa Birliği'nde tarım ve gıdaya yönelik yeni bir vizyonla birlikte bazı şeyler değişiyor.

Bu başlığı seçmemin ve bu görsele yer vermemin nedeni, durumun sadece gıda gibi görünmesinden öte, tüm dünyayı kapsıyor olmasıdır. Biz gıda üretiyoruz. Türkiye’de, Avrupa’da veya herhangi bir ülkede milyonlarca hayvanı besliyoruz. Hayvanları besleyerek vatandaşlarımızın her gün ihtiyaç duyduğu gıdayı sağlıyoruz. Avrupa Birliği’nin yaklaşımında hissettiğim en büyük değişim de budur: Artık sadece tarım ve hayvancılıktan değil, doğrudan gıdadan bahsediyoruz. Bu bence çok büyük bir dönüm noktasıdır.

Gerçekten yenilikçi bir tarım-gıda sistemi geliştirmek istiyorlar. Siyasi yönergeleri anlamak bu açıdan önem taşıyor. Diğer bir konu ise bu için cazibesidir; yani gençleri yeniden çiftçi olmaya nasıl teşvik edebiliriz? Bu, Avrupa’da çok ama çok büyük bir sorundur. Bunun yanı sıra, uymak zorunda olduğumuz regülasyonların sayısı ve karşı karşıya kaldığımız sınırlamalar nedeniyle Avrupa’daki üretimin rekabet gücü hala büyük bir risk altındadır. Avrupa Birliği kurallarının yüksek kalite ve kontrol standartları sayesinde Çin’e çok ciddi miktarda domuz eti ihraç ediyoruz; bu bazı pazarlar için bir avantajdır. Ancak birçok durumda, bu regülasyonların getirdiği maliyetler ve yüksek fiyatlar nedeniyle gerçek anlamda erişemediğimiz çok büyük bir pazar da söz konusudur.

Peki, gelecekte ne olacak? Avrupa Komisyonu kesinlikle geleceği planlıyor. Biz bu süreçte bir değer mi yarataca-

ğız yoksa madalyonun diğer tarafında yer alıp tarım-gıda üretiminin değerini baltalayacak mıyız? İşte bu, önümüzdeki 5 ila 10 yıl içinde çözülmesi gerektiğine inandıkları türden bir sorudur. Bu doğrultuda bir ‘Avrupa Tarım ve Gıda Kurulu’ oluşturdular. Bu konuda hem iyi hem de kötü haberlerim var. Kurul 30 kişiden oluşuyor ve yem sektörünü temsilen FEFAC başkanı da bu üyelerden biri. Ancak kurulun yüzde 33’ü Greenpeace gibi STK’lardan, diğer yüzde 33’ü ise gıda bankaları ve sivil toplum temsilcilerinden oluşuyor. Geri kalanların büyük kısmı ise FEFAC dahil olmak üzere gıda sektörünü ve farklı birlikleri temsil eden kişilerden oluşmaktadır. Bu kurul; Avrupa Komisyonu’na ve Tarımdan Sorumlu Yeni Yetkili Bay Hansen’e, bu yeni vizyon doğrultusunda stratejik politikalar geliştirmesinde yardımcı olmak üzere kurulmuş üst düzey bir danışma grubudur.

Temel amaçlardan biri, yeni bir kültürel diyalog ortamı yaratmaktır. Avrupa Komisyonu’nun; çiftçileri, pazarda, çiftliklerde ve hayvansal üretimde her gün ne yaşandığını doğrudan gözlemleyen birlikleri daha fazla dinlemeye başlamasını çok önemli bir değişim olarak görüyorum. Son olarak bu kurul, Avrupa Komisyonu’na ve gelecekteki politika girişimlerine danışmanlık yaparak, zaman zaman maruz kaldığımız birçok beklenmedik olumsuz sonucun (yan etkilerin) önüne geçmeyi hedeflemektedir. Bunun en büyük sebebi

de şudur: Birçok ülkede olduğu gibi Komisyon bünyesindeki farklı genel müdürlüklerin de birbirleriyle fikir alışverişinde bulunması gerekiyor. Tarım Genel Müdürlüğü (DG AGRI), Ticaret Genel Müdürlüğü (DG Trade) ile; Ticaret Genel Müdürlüğü ise Bütçe Genel Müdürlüğü (DG BUDG) ile görüşmelidir. Kurulun temel varlık sebebi budur. Avrupa Tarım ve Gıda Kurulu’nun en önemli beş önceliğine yönelik olarak, FEFAC olarak bazı tavsiyelerimiz var. Sektörlerimizin rekabet gücü bağlamında kurallarda ve düzenlemelerde daha fazla tutarlılığa ihtiyacımız var. Dünyada yalnız değil; pazarımız küresel ve devasa bir pazardır. Avrupa yaşamak için çok güzel bir yer ancak ticaret yapmak ve gıda üretmek zorundayız; bu kritik bir konudur.

Döngüsellik konusuna gelecek olursak, biyoeкономи ile eşit rekabet şartlarını korumamız gerekiyor. Biyoeкономи ve biyoenerji, bir önceki meslektaşımızın da belirttiği gibi burada en önemli konulardan biridir ve giderek daha da kritik hale gelmektedir. Biyoyakıt ve biyoenerji üretimi yem sektörüyle rekabet halindedir; bu nedenle yem ve enerji arasındaki dengeyi çok iyi yönetmeliyiz. Elbette biyokütle akışını da izlemeli ve uyumlu hale getirmeliyiz. Şu an Avrupa’da tam olarak ne kadar biyokütleyle sahip olduğumuzu bilmiyoruz. Üretimin bu kısmının geleceğini görebilmek adına temel performans göstergelerini (KPI) hesaplamalı ve ölçümler yapmalıyız. FEFAC olarak bir ‘Döngüsel Yem Yol Haritası’ hazırlıyoruz ancak bu süreci yönetebilmek için Avrupa Birliği’nden net kurallara ve şeffaf bir çerçeveye ihtiyacımız var.

Dayanıklılık, FEFAC için oldukça önemli bir konudur; stratejik bağımlılıklarımızı azaltmak zorundayız. Yakın zamanda bir çalışma yayınladık, tüm bilgilere web sitemizden ulaşabilirsiniz. Avrupa’da diğer birçok ürüne olan bağımlılık düzeyimiz gerçekten ürkütücü boyutlardadır. Bu durum özellikle jeopolitik krizlerde ve tedarik zinciri kesintilerinde büyük risk yaratmaktadır. Hayvan yeminde kullanılan hayvansal protein ithalatını nasıl azaltabileceğimiz konusuna sunumumun ilerleyen

kısımlarında değineceğim.

İnovasyon başlığında ise dijital araçlar ve Ortak Tarım Politikası (CAP) kapsamındaki eko-şemaların nasıl teşvik edileceği yer alıyor. Bu konuda bir öneride bulunduk ve imzaladık, bu öneri Avrupa Komisyonu tarafından da kabul edildi: Yemler için yeşil etiketleme sistemi. Şu anda Avrupa Birliği'nde gıda sürdürülebilirliği üzerine çok fazla denetlenmeyen 200'den fazla etiket bulunuyor. Bu yüzden yeni bir düzenleme getirmek istiyorlar. Biz de bu durumu öngörerek, Avrupa Komisyonu tarafından onaylanmış bir yem mevzuatı etiketlemesini teşvik ediyoruz.

Hassas besleme, şu an onaylanmış olan Yeni Genomik Teknikler (NGT) incelemesi gibi konular yem katkı maddelerinin düzenlenmesi açısından çok önemlidir. Peki, masada olan ve yürürlüğe giren tüm ticari anlaşmalarda durum ne? Ormansızlaşma yönetmeliği (EUDR) gibi birçok anlaşma ve düzenlemede sadeleştirmeyi garanti altına almak hayati önem taşıyor.

FEFAC'ın son dönemde dahil olduğu bir diğer konu ise oldukça önemli olan 'Avrupa Hayvancılık Stratejisi' üzerine yapılan stratejik tartışmalardır. Yem sektörünün gıda zincirinin tam ortasında yer aldığını unutmamalıyız. Tahılları, soyayı vb. satın alıyor ve çiftçiler için yem üretiyoruz; amacımız budur. Bu amacın nihai hedefi ise dünyayı, yani vatandaşlarımızı doyurmaktır; gıda ürettiğimizi asla unutmamalıyız. Ekibimize yakın zamanda katılan genç Portekizli meslektaşımız Rodrigo Nascimento da dahil olmak üzere bazı arkadaşlarımızla birlikte bu süreçte yer alıyoruz. Her zaman aynı noktaların üzerinde duruyoruz: Dayanıklılık oluşturmak, rekabet gücünü artırmak ve stratejik bağımlılığı azaltmak.

Elbette dekarbonizasyon (karbonsuzlaştırma) da çok önemlidir ve Avrupa perspektifinden bakıldığında her gün gündemde olan bir konudur; bunu belirtmek bizim için son derece önemlidir. Yukarıda bahsettiğim konular ve Avrupa Komisyonu'nun yeni vizyonu doğrultusunda, FEFAC için bir dizi tav-

siye grubu oluşturduk. FEFAC olarak eylem planımız, fikrimizi beyan edebileceğimiz her platformda yer almak ve bu görüşleri gıda zincirindeki diğer ortaklarımızla uyumlu hale getirmektir. Tedarikçilerimizin tamamı birbirleriyle son derece entegre çalışmaktadır. Gıda zincirinin bir sonraki halkası ise Copa-Cogeca'dır (Avrupa Çiftçiler ve Tarım Kooperatifleri Birliği). Komisyon'a gitmeden önce onların görüşlerini duymak ve fikirlerimizi onlarla aynı çizgiye getirmek bizim için çok önemlidir. Aksi takdirde, herkes kendi mesajını vermeye çalışır ve Komisyon karşısında yaratmak istediğimiz o güçlü etki ve sinerji kaybolur. Elbette bu işin; Avrupa'nın stratejik gıda faaliyetlerine, kırsal kalkınmaya ve döngüsel biyoeкономиye olan katkısının kabul görmesini istiyoruz.

Ayrıca hayvancılık ve değer zinciri için uzun vadeli bir yatırım planı talep ediyoruz. Tabii ki çiftliklerin yetkilendirilmesi ve ruhsatlandırılması süreçlerinin sadeleştirilmesini de istiyoruz. Avrupa'da yeni çiftlik ruhsatı alma konusunda ciddi bir sorun yaşıyoruz ve birçok ülkede çiftlikler kapanıyor, bazı durumlarda başka ülkelere taşınıyorlar. Ben, resmi makamların çevresel gerekçelerle yeni çiftlik kurulumuna zaman zaman izin vermediği bir ülkeden geliyorum ve bu durum Avrupa'daki pek çok ülkede çarpıcı bir şekilde yaşanıyor. 'Stokçuluk' (Stratejik Depolama), önümüzdeki birkaç ay ve yıl içinde çok sık duyacağımız bir kelime olacaktır. Bu, geçmişte de var olan stratejik depolamanın güçlendirilmesi anlamına geliyor. Ben gençken, Avrupa'daki tüm ülkelerin kritik yem girdileri için tahıl ve diğer pek çok şeyi depoladığını hatırlıyorum. Tüm girdiler için olmasa da kritik yem bileşenleri için bir güvenlik stoku bulundurmamak oldukça önemlidir. Boğazlarda sorunlar yaşadığımız şu günlerde, yem üretmek için ihtiyaç duyduğumuz bazı malları alamama riskiyle karşı karşıyayız; bu yüzden bu konu son derece hayati bir önem taşıyor.

Yem katkı maddeleri mevzuatını nasıl modernize edebiliriz? Avrupa'daki yem katkı maddeleri mevzuatı çok katıdır.

Bir yem katkısını onaylatmak için dünyadaki diğer ülkelerin ortalamasından iki yıl daha fazla zaman harcıyoruz. Avrupa dışında iki yılda onaylanan bir ürün, Avrupa Birliği'nde beş yılda onaylanıyor; bu bizim için hiç mantıklı bir durum değil. Elbette metan emisyonunu azaltan, sindirilebilirliği artıran ve hayvan sağlığını iyileştirerek hayvan refahına katkıda bulunan katkı maddelerini desteklemeliyiz.

Peki, Avrupa'da yem katkı maddesi üretimini nasıl artırabiliriz? Geçmişte Avrupa'da sahip olduğumuz fabrikaların büyük çoğunluğu yok oldu, üretimi başka ülkelere kaydırdık. Gübre veya diğer girdilere erişimimiz olmadığında, tarımsal üretimde çok büyük zorluklar yaşamadan daha verimli olabilmemiz için Yeni Genomik Teknikler (NGT) yine büyük önem taşıyor. Bahsettiğim döngüsel yem yaklaşımı, yol haritası ve özellikle sürdürülebilir besleme stratejilerine odaklanan basitleştirilmiş eko-şemalar bizim hayvancılık konusundaki temel önerilerimizdir.

Son olarak, Avrupa Komisyonu'nun protein stratejisini açıklamasını bekliyoruz. Bu stratejiyi 2026'nın ikinci çeyreğinde (bu dönemde) bekliyoruz. Aslında bunu neredeyse son 15 yıldır bekliyoruz diyebilirim. Avrupa'da nasıl daha fazla protein üretebileceğimizi ve bugünkü ithalat bağımlılığımızdan kaynaklanan dengesizliği nasıl gideceğimizi netleştirmemiz gerekiyor. Buradaki temel amaç bağımlılığı azaltmaktır; yoksa Brezilya, Arjantin veya Amerika'dan soya almak istemediğimiz için değil. Biz buna mecburuz, ve bu ithalata ihtiyacımız hiçbir zaman bitmeyecek. Avrupa'da ihtiyacımız olan tüm proteini üretmemiz mümkün değil. Bazı ülkelerde yüksek proteinli ürünlerde dışa bağımlılık oranı %90'lara ulaşıyor. Soya ithal etmek zorunda olduğumuz açık bir gerçektir. Asıl soru, Avrupa'da kendi proteinlerimizi üretirken nasıl daha verimli olabileceğimizdir.

KONUŞMACI : ALEXANDER DÖRING

FEFAC Genel Sekreteri

Reece Cannady'nin de az önce belirttiği gibi, jeopolitik ve küresel ticaret söz konusu olduğunda zaman hızla değişiyor.

Tam bir yıl önce, Ticaret Genel Müdürümüz (DG Trade) Bayan Sabine We-yand ile bir toplantı yapmıştık. Kendisinin çok net ve basit bir mesajı vardı: 'Arkadaşlar, son görüşmemizden bu yana dünya değişti. Ticaret hakkında daha önce öğrendiğiniz her şeyi unuttun; güç siyasetinin yön verdiği yeni jeopolitik duruma ve dünya genelinde artan gümrük tarifeleri ile tarife dışı korumacı ticaret engellerine uyum sağlamak zorundayız.'

İşte bu doğrultuda AB, diğer ortaklarla bir dizi serbest ticaret anlaşmasını hızlandırarak ticarette yeni bir eylem planı ortaya koydu. Geçen yıl AB-ABD arasındaki ticaret ihtilaflarına değinilmişti; bu süreç geçen yılın Temmuz ayı sonunda Turnberry Anlaşması'na dönüştü. İki taraf o zamandan beri müzakerelerini sürdürüyor. Şu anda tarife açıklarından kaynaklanan bu ticaret ihtilaflarını çözmenin yollarını arıyorlar. Nitekim eski ABD yönetimi, özellikle tarım-gıda ürünlerinde AB karşısında bir ticaret açığı yaşadıklarından şikayetçiydi. Ancak yem sektörü için durum böyle değil; ABD ve AB arasındaki yem ticareti dengesi yeni bir güç kazandı. ABD'nin AB'ye yapılan yem ihracatında çok ciddi bir ticaret fazlası bulunuyor. Yalnızca geçen yıl, ABD'den AB'ye yapılan mısır ve DDGS (kurutulmuş damıtık tahıl ve çözünür maddeleri) ithalatı %30 artarak 4 milyon tonu aştı. Biz bunu son 20 yıldır görmemiştik. Dolayısıyla, bu meşhur ticaret açığını elimizden geldiğince azaltmak için üzerimize düşeni yaptığımızı düşünüyorum.

Daha geniş bir perspektiften bakacak olursak, en azından Ticaret Genel Müdürlüğü'nden aldığımız son bilgilere göre, geçen yıl varılan geçici Turnberry Anlaşması kapsamındaki müzakereler planlandığı gibi ilerliyor. Süreç insan-

ların beklediğinden biraz daha uzun sürebilir ancak bu aşamada büyük bir kırılma veya aksaklık beklemiyoruz. Elbette AB tarafı da kendi karşı önlemlerini aldı. Burada, ABD soyası, mısırı ve diğer birçok kritik yem ham maddesini kapsayan 'misilleme gümrük tarifelerine' atıfta bulunuluyor. Ancak geçen Ağustos ayında yürürlüğe giren askıya alma kararı bu yılın Şubat ayında yeniden uzatıldı. Bu müzakereler yolunda gittiği sürece, söz konusu misilleme tedbirlerinin askıda kalmaya devam edeceğini öngörüyoruz.

Diğer ticaret ortaklarımıza baktığımızda; Reece haklı gerekçelerle Hindistan'dan bahsetmişti. Nitekim Başkarnımızın yakın zamanda Hindistan'a giderek son AB-Hindistan Serbest Ticaret Anlaşması'nı imzaladığına şahit olduk. Hindistan'ın gıda ithalatı konusundaki hassasiyetlerini bilerseniz de tarım-gıda perspektifinden bakıldığında kesinlikle stratejik bir ortaktır. Şimdilik bu adımlar oldukça mütevazı seviyede olsa da bir başlangıçtır. Örneğin yem ve gıda katkı maddeleri bu anlaşmada özel bir yere sahip. Hindistan'dan yapılacak yem katkı maddesi ithalatı için bir tarife kontenjanı da bulunuyor; bunun nedenlerine birazdan değineceğim.

Mercosur Anlaşması ise bu yılın başlarında varılan geçici onay anlaşmasının ardından önümüzdeki ay yürürlüğe girecek. Yem sektörü açısından bakıldığında, gümrük tarifeleri temelinde oldukça nötr bir durum söz konusu; tarife pozisyonlarında bir değişiklik yok. Ancak tarife dışı engellerin tartışılması ve Mercosur ülkeleriyle daha yapılandırılmış bir diyalog kurulması açısından bazı olumlu etkiler bekliyoruz. AB'nin kendi tarife dışı engellerine, örneğin ormansızlaşma yönetmeliğine baktığımızda, Mercosur ülkelerinden yapılan ithalatta her zaman bazı zorluklar yaşıyoruz. Pestisitler için maksimum kalıntı limitlerini (MRL), biyoteknolojiyi ve genetik modifikasyon izinlerini yeniden gözden geçirmemiz gerekiyor. Şu anda Arjantin ile biyoteknoloji ticareti konusunda bazı sorunları çözmeye çalışıyoruz.

Güneydoğu Asya'ya baktığımızda ise durum sadece Çin'den ibaret değil. Çin, daha önce de çok iyi açıklandığı gibi son derece önemlidir. Ancak büyüme pazarları söz konusu olduğunda Endonezya, Filipinler, Malezya, Tayland ve Japonya gibi ülkeleri göz ardı edemeyiz. AB, bu ülkelerin tamamıyla serbest ticaret anlaşmaları imzalamış veya müzakerelere başlamış durumda. Bu durum, Güneydoğu Asya'daki bu büyüyen pazarlarda büyük kazanımlar elde ettiğimiz hayvansal ürün ihracatımız açısından da son derece mühimdir.

AB perspektifinden bakıldığında yeni dünya düzeni, bir yandan ekonomik güvenliği (yani tedarik zincirlerimizi güvence altına almayı ve kritik ürünlerdeki yüksek ithalat bağımlılığımızı azaltmayı) kapsıyor. Diğer yandan ihracat pazarı fırsatlarına baktığımızda ise bu durum, ticari çeşitlilik yaratmak ve hem ihracat hem de AB'nin bağımlı olduğu bazı kritik ürünler için alternatif tedarik akışları bulmak anlamına geliyor. Elbette komşumuz Ukrayna'yı da unutmamalıyız. Ukrayna şu anda AB ile genişleme müzakerelerini sürdürüyor. Aynı zamanda AB, geçen yıl imzalanan ve bu yılın başında yürürlüğe giren yeni ve kapsamlı bir derin serbest ticaret anlaşmasını (kendi deyimleriyle bir üst modeli) devreye soktu. Az önce tartıştığımız Karadeniz bölgesine olan bağımlılık göz önüne alındığında, bu gelişme işimiz için son derece kritik bir öneme sahiptir.

Peki, ekonomik güvenlik tam olarak ne anlama geliyor? Bu konsept geçtiğimiz Aralık ayında yayınlandı ve sadece Komisyon tarafından değil, dış ilişkiler yüksek temsilcisi tarafından da desteklendi. Rapor, AB'nin birçok alanda stratejik bağımlılıklarla karşı karşıya olduğunu vurguluyor. Yem sektörü ise raporda özel bir paragrafta yer buldu. Rapordan aktaracak olursam: 'AB, gübrelerin yanı sıra yem ve yem katkı maddesi ithalatında da sınırlı sayıda ortağa bağımlıdır.' Şu anda odak noktası haklı nedenlerle gübreler üzerinde olsa da yem ve yem katkı maddesi

ithalatı, ekonomik güvenlik politikaları belirlenirken kesinlikle öncelikli listesinin en başında yer almaktadır.

Tüm bunlar, AB'nin stratejik özerkliğini artırma vizyonuyla doğrudan bağlantılıdır. Bu vizyon, 2023 yılındaki İspanya dönem başkanlığı sürecinde, ticaret alanındaki politika kararlarının yeni felsefesi olarak kabul edildi ve elbette diğer birçok politikayı da etkiledi. Bu süreç, aslında bizim kendi sektör analizimiz ve kırılganlık değerlendirmemizin bir sonucudur. Özellikle vitamin ve amino asit gibi temel katkı maddelerinde Çin'e olan bağımlılık düzeyimiz hakkında hiçbir fikri olmayan birçok politika yapıcı için bu sonuçlar oldukça sarsıcı oldu.

Vitamin kompleksine baktığımızda bağımlılık oranlarımızın neredeyse %100'e ulaştığını görebilirsiniz. Özellikle biotin ve vitamin B kompleksinde bağımlılığımız gerçekten çok yüksek. Amino asitlerde bu oran biraz daha düşük olsa da bu durum sektörümüz için ciddi bir uyarı fişeği oldu. FEFAC bünyesindeki 30 yıllık kariyerimde ilk kez Lizin ithalatına karşı bir anti-damping davasıyla karşı karşıya kaldık. 2024 yılında başlayan bu süreç, geçen yıl Avrupa'da Lizin için %58 seviyesinde kesin anti-damping vergilerinin kabul edilmesiyle sonuçlandı. Rasyonlarımızda lizin ne kadar önemli olduğunu hepimiz biliyoruz; dolayısıyla bu hiç de küçümsenecek bir oran değil. Şu anda toplamda beş farklı anti-damping davasıyla karşı karşıyayız. Bu durum, bu alandaki bağımlılığımızı gözler önüne serdi ve geçen yılın sonunda Komisyon ile paylaştığımız detaylı kırılganlık değerlendirmelerimizi tetikledi. Bildiğiniz gibi, ABD'deki kardeş kuruluşumuz AFA da iFIDA çalışmasıyla benzer şekilde çok detaylı çalışmalar yürüttü. Bu oldukça ilginç bir durum; çünkü bu bağımlılığı ABD ile paylaşıyoruz. Belki bazı ticari anlaşmazlıklarımız var ancak vitaminler söz konusu olduğunda hepimiz aynı gemideyiz. İşimiz için hayati önem taşıyan bu alanda tamamen Çin'e bağımlıyız. Bu arada, ABD'de hiçbir vitamin üretimi bulunmuyor. AB'de de Vitamin C üretimi yok. Son kalan Vitamin C üreticisi İskoçya'day-

dı, onlar da artık AB üyesi değil. Dolayısıyla bu durumu çok dikkatli analiz etmemiz gerekiyor.

Çalışmamızın temel sonuçlarına gelecekte olursak; yem katkı maddelerinde Çin'e olan bağımlılığın %100'e vardığını belirtmiştim. Amino asitlerde durum biraz daha iyi, şanslıyız ki AB Vitamin A ve E üretiminde hala rekabetçi konumda; yani buralarda bağımlılık daha az. Ancak dikkatli olmazsak Vitamin B1 üretimini de kaybedebiliriz. Avrupa'daki hayvan besleme katkı maddeleri sektöründe yeni bir mülkiyet yapısı oluştu ve Vitamin B1 şu an zarar eden bir ürün konumunda. Eğer gerekli adımları atmazsak, bir yıl içinde Avrupa'daki son üreticiyi de kaybedebiliriz. Bu yüzden ticari çeşitliliğe odaklanmalı, aynı zamanda AB'de yatırımları yeniden canlandıracak spesifik önlemleri hayata geçirmeliyiz. Belirli katkı maddeleri için ya yeni üretim tesisleri kurulmasını desteklemeli ya da en azından elimizde kalan mevcut tesisleri korumalıyız. Güvenli bölgelerden tedarik sağlama konusunda gerçekçi hedefler koyulmasını talep ediyoruz. Bu noktada dost komşularla ticaret önem kazanıyor; tıpkı bazı ürünlerde katkı maddesi üreten bir ülke olan Türkiye gibi. Bu süreç dayanıklılık kriterlerine bağlı olacaktır. Bir fikir vermesi açısından; AB, piller, nadir toprak elementleri, litium ve diğer kritik ham maddeler için net bir dayanıklılık kriteri belirlendi. Bu kriter gereği AB, stratejik ham maddelerde tek bir ithalatçıya %65'ten fazla bağımlı olmamalıdır. Ancak yem katkı maddelerine baktığımızda, bu dayanıklılık eşiğinin çok ama çok üzerindeyiz. Pil üreticilerimiz ve belirli mineraller için yürürlükte olan bu %65 eşiğini aklınızda tutun; bunun bizim sektörümüze nasıl yansayacağını görmemiz gerekiyor. İlaç sektörü için de benzer kurallarımız var ancak şimdilik iki arada bir derede kalmış durumdayız ve AB'nin bağımlılığın bu kısmıyla ilgili ne yapacağımızı bulmamız gerekiyor.

Tabii ki konu yatırımlar olduğunda her zaman olduğu gibi iş dönüp dolaşıp paraya geliyor. Katkı maddesi üreticilerinin Avrupa'da kalmasını veya Avrupa'ya gelmesini ne cazip kılabilir?

Burada kimya endüstrimizden ve ince kimyasallardan bahsediyoruz. Bu yılın yaz aylarına kadar bir 'Kimyasal Eylem Planı' açıklanmasını bekliyoruz; çünkü bu yılın başında Avrupa Komisyonu'nun desteğiyle kritik bir kimya ittifakı kuruldu. Kimya endüstrimiz için endüstriyel politika çerçeveleri açısından olumlu adımlar atılmasını bekleyebilirsiniz. Her halükârda, harekete geçilmesi gerekiyor ve sektörümüzün bu kritik bileşenleri için uzun vadeli tedarik zincirlerini güvence altına almak son derece acildir.

Başkanımız stokçuluk (stratejik depolama) konusuna değinmişti. Biz de uzun vadeli ticari ilişkilere odaklanıyoruz; Hindistan'ın ve belirli bir yelpazede yem katkı maddesi üreten Mercosur ülkelerinin devreye girdiği yer tam olarak burasıdır. Bu serbest ticaret anlaşmalarını olumlu bir etki yaratacak şekilde kullanmalıyız. Hatta ABD-AB yem müzakerelerinde, AB, ABD menşeli yem katkı maddeleri için bir tarife kontenjanı teklif etti. Tamam, içinde vitaminler yok ancak Lizin ABD'de de üretiliyor; probiyotikler ve diğer bileşenler de öyle. Dolayısıyla, bu stratejik bağımlılığı azaltmak için daha net ticaret ve kolaylaştırma araçlarına odaklanmak karşılıklı bir fayda sağlayacaktır.

Tarife dışı ticaret engellerinden de kısaca bahsetmek istiyorum. Küresel perspektiften bakıldığında, yem sektörü açısından ABD yönetimi ticaret aç-

ığını azaltmak için gümrük tarifesi politikalarında biraz daha doğrudan ve sert davranabiliyor. AB ise tarife dışı engeller kapsamında yeni ticaret bariyerleri icat ederek biraz daha örtülü yapıyor. Soya kompleksinde karşımıza çıkan en önemli engel, ormansızlaşma yönetmeliğidir (EUDR). Bu yılın başında başkanımız ve yönetim kurulumuzla birlikte tüm önemli soya ihracatçılarıyla görüşmeler yaptık; hepsini alt alta koyduğunuzda bu durum aslında bir ithalat vergisine dönüşüyor. Yıl sonuna kadar yürürlüğe girmesi durumunda bu tarife dışı engel, AB ormansızlaşma yönetmeliğine uyum sağlamanın getireceği pazar primi nedeniyle %10'a varan bir ek maliyet yaratacaktır. Bunu, soyanın ana kullanıcısı olan et ve kümes hayvanı üreticilerimiz için bir maliyete dönüştürdüğünüzde, ton başına domuz veya kümes hayvanı etinde çok ciddi bir ek maliyet unsuru ortaya çıkıyor. Elbette işlerin nasıl yürüyeceğini görmemiz gerekiyor; özellikle mevcut altyapının, liman silolarının ve sevkiyatların kullanılmasına izin verip vermeyecek gözetim zinciri çözümlerine bakacağız. Dolayısıyla burada bir belirsizlik var ancak yaptığımız üçüncü etki analizi sonucuna göre, soya tedariklerimizde oldukça önemli bir ek maliyet öngörüyoruz. Yalnızca EUDR kaynaklı ek maliyetin 1,6 ila 2,4 milyar Euro arasında değiştiğini görebilirsiniz. Kolza küspesi ve ayçiçeği küspesi gibi diğer proteinler de bildiğiniz gibi soya fiyatlarına endeksli olduğundan, onların da fiyatları yükselecektir.

EUDR Impact Assessment

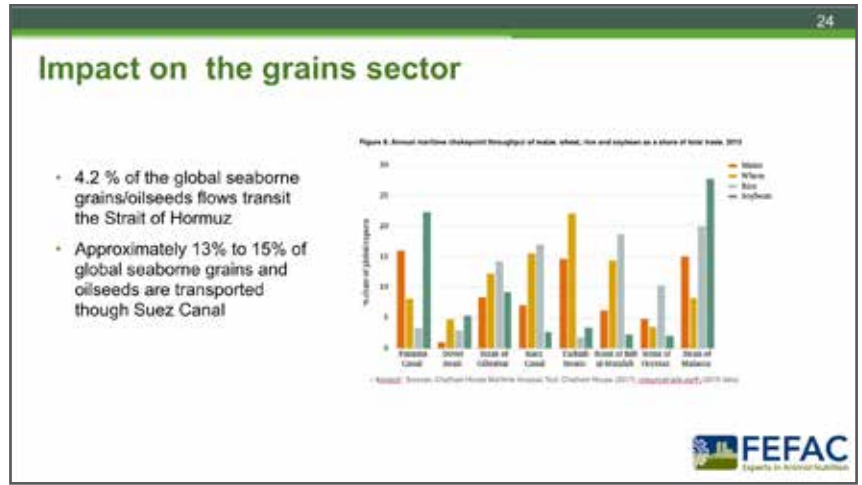

✓ The direct extra cost for EUDR-compatible soy products for feed use in 2027 is estimated up to **1.65 Bio € for 35 million tons of soybean/SBM total usage** (33 Mio tons imports MY 2024/2025, 2 Mio tons EU production), based on a **50 €/t market premium**

✓ Applied to an estimated EU market demand of 33 million tons of SBM for the new calendar year period 2027, this would translate into an additional cost in the range of about **1.65 to 2.4 Bio € for SBM, RSM, and SFM supplies** to the EU feed and livestock sector, which could severely undermine competitiveness / profitability of the EU's **monogastric livestock sector** (Pigs and poultry)

Bu rakama baktığınızda, Tarım Komisyonumuzun mevzuat sadeleştirmeleri ve Ortak Tarım Politikası (CAP) aracılığıyla çiftçilerimize vaat ettiği tasarruf miktarının tam olarak bu olduğunu görürsünüz. Yani diğer politika önlemlerinden tasarruf edebilecekleri tüm parayı, yüksek soya tedarik maliyetleri nedeniyle dönüp bize ödemek zorunda kalacaklar. Tarife dışı engellerin etkisi işte budur.

Ticaret görünümü konusunu, Orta Doğu'daki krizlere ve Hürmüz Boğazı'na değinerek kapatmak istiyorum. Tarım-gıda sektörü üzerindeki etkiler düşünüldüğünde, Reece'in de belirttiği nedenlerden dolayı gübre sektörü en belirgin etki alanıdır. Ancak olaya sadece hepimizi etkileyen gübre, enerji ve navlun maliyetleri açısından bakmamalıyız. Körfez bölgesi, AB tarım-gıda sektörümüz için çok önemli bir ihracat destinasyonudur. Yem katkı maddesi durumuna tekrar bakalım; bir firmanın metiyonin ve diğer üreticiler için mücbir sebep (force majeure) ilan ettiğini gördünüz. Çatışmalar başladığından beri temel yem katkı maddelerinin fiyat tekliflerinde oldukça büyük sıçramalar yaşandı.

Tahıl tarafında da bu bölgenin ana destinasyonlardan biri olduğunu gördük. Körfez bölgesinin kendi açıklarını kapatabilmesi için aylık 600.000 tonluk tahıl sevkiyatına ihtiyaç duyduğunu duyuyoruz. Elbette Kızıldeniz ve Süveyş Kanalı rotasında şimdiden ciddi etkiler gözlemledik. Burada hem Kızıldeniz hem de Hürmüz Boğazı'ndaki tıkanma noktalarının (choke point) etkilerini ve tüm ana tahıl ve yağlı tohum sevkiyatlarını etkileyecek diğer büyük nakliye rotalarını görüyorsunuz.

Enerji ve gübre etkilerine AB perspektifinden bakacak olursak; Orta Doğu'daki durumu hem ticaret hem de tarım perspektifinden incelemek üzere iki ad hoc (özel) toplantı gerçekleştireceğiz. Bilindiği üzere AB, Türkiye üzerinden bu bölgelere 2 milyar Euro üzerinde, toplamda ise 12 milyar Euro'ya varan büyük miktarda süt ürünü sevkiyatı gerçekleştiriyor. Dolayısıyla tüm gıda ürünlerini kapsayan, aynı zamanda yem ürünlerini de içeren önemli bir ihracat destinasyonudur. Kendi üyelerimiz arasında bölgeye doğrudan yem ürünü gönderen şirketler bulunuyor; yani sadece ithalatla değil, ihracatta da doğrudan etkiler söz konusudur. Orta Doğu'nun üre bazındaki toplam üretim kapasitesine dikkat çekmek isterim. Yem sektöründeki dostlarımızın bildiği gibi üre sadece bir gübre değildir; biz onu bir yem katkı maddesi olarak da kullanıyoruz. Şu anda üre ithalatına karşı da devam eden bir anti-dumping prosedürümüz var. Dolayısıyla

bu durum bizim için çifte darbe anlamına geliyor; üreyi yem katkı maddesi olarak yoğun şekilde kullanan bir sektör olarak bu durumdan doğrudan etkileniyoruz.

Tarımsal ürünlerin ara tüketiminde enerji ve gübre maliyetlerinin payına baktığımızda, örneğin süt ürünlerinde bu iki unsurun, toplam üretim maliyetinin %25'ini oluşturduğunu görüyorsunuz. Hayvancılık genelinde bu oran %11'in biraz altında olsa da yükselen enerji ve gübre maliyetlerinin çifte darbe etkisini net bir şekilde görebiliyoruz. Bu durumun zamanla yem maliyetleri üzerinde yukarı yönlü bir baskı yaratacağı öngörüsüne tamamen katılıyoruz. Çatışma yarın bitse bile, işlerin normale dönmesi yarım yıl veya daha fazla sürecektir.

1. OTURUM 3. SUNUM

KÖRFEZ VE DOĞU AFRİKA YEM PAZARINDAKİ TRENDLER

MODERATÖR : ÖNDER MATLI – PROYEM/ TÜRKİYEMBİR YÖNETİM KURULU ÜYESİ

KONUŞMACI : ALİ HABAJ

ULUSLARARASI OPERATİF DEĞİRMENCİLER BİRLİĞİ (IAOM)
ORTA DOĞU VE AFRİKA CEO'SU

IAOM olarak biz sadece tahıl değirmencilerini, yani un değirmenciliği endüstrisini temsil ediyoruz. Ancak son birkaç yılda, un değirmenciliği ile yem değirmenciliği endüstrisi arasında küresel bir birleşmeye, tabiri caizse bir evliliğe şahit oluyoruz. Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) bölgesinde ve özellikle Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkelerinde birçok un değirmencisinin kendi yem değirmenciliği tesislerini kurmaya başladığını görüyoruz. Aynı durumu Doğu Afrika'da da gözlemliyoruz; büyük un değirmenleri gibi pek çok yapı, pazarın evrilmesiyle birlikte kendi yem değirmenciliği operasyonlarını kurmayı düşünüyor ya da hayata geçiriyor. Burada en ilginç ve avantajlı olan nokta ise lojistiğin aynı olmasıdır. Eğer mısır ithal ediyorsanız, onu silolara koyarsınız; dolayısıyla ister un değirmeni ister yem değirmeni işletiyor olun, aynı lojistik altyapıyı kullanmanın getirdiği ciddi bir verimlilik söz konusudur.

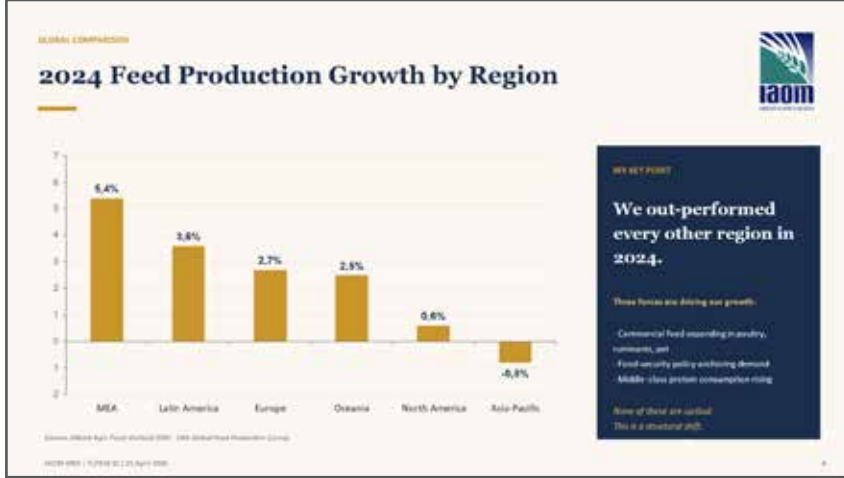
IAOM olarak MEA bölgesindeki faaliyetlerimize 35 yıl önce Ürdün'ün Amman kentinde başladık. Birliğin kökleri ise 100 yıl önce ABD'de, esas olarak

un değirmenciliği operasyonları için atılmıştı. Günümüzde ise yem değirmenciliği ile un değirmenciliğinin tek bir çatı altında nasıl birleştiğini net bir şekilde görebiliyoruz. İşte bu yüzden son iki üç yıldır düzenlediğimiz konferanslarda bu konulara yer veriyor ve sektör tedarikçilerimizden daha fazla bilgi alıyoruz.

Bölgemizde neler olup bittiğini daha iyi anlatabilmek adına sizlere bazı rakamlar sunmak isterim. Afrika genelinden (bazen Afrika çok büyük olduğu için özel olarak Doğu Afrika'ya odaklanacağım) ve Orta Doğu'dan bahsedecek olursak; 2023 verilerine göre Afrika'da karma yem üretimi yaklaşık 51 milyar ton, Orta Doğu'da ise 35 milyar ton seviyesindedir. Bölgede yıldan yıla ortalama %5,4'lük dikkat çekici bir büyüme gerçekleşiyor. Yalnızca KİK (Körfez) bölgesine bakarsak, karma yem pazarının 2025 yılına kadar 7 milyar doları aşması bekleniyor. Afrika'da ise özellikle gıda endüstrisinin odak noktası olan kümes hayvancılığı yem pazarı yaklaşık 14,5 milyar dolar seviyesindedir.

Bu büyüme oranları aslında durumu kendi adına çok net özetliyor. Orta Doğu ve Afrika (MEA) bölgesinde %5,4 civarında bir büyümeden bahsederken; Latin Amerika ve Avrupa gibi bölgelerin durumunu grafiklerde görüyorsunuz. Dolayısıyla burası, açık ara dünyada küresel olarak en hızlı büyüyen bölgedir.

Peki, bunun sebebi nedir ve burada neler oluyor? Körfez ülkeleri için gıda güvenliğinin hala en kritik öncelik olduğunu görüyoruz. Bu sektörde üretimi daha verimli hale getirmek ve ithalatı azaltmak adına çok ciddi yatırımlar yapılıyor. Çünkü bugün Körfez bölgesindeki gıdanın %90'ından fazlası dışarıdan ithal ediliyor ve bu oranı aşağı çekmek istiyorlar. Diğer sunumlarda da belirtildiği gibi, bölgede büyüyen bir orta sınıf var ve buna bağlı olarak proteine olan talep artıyor; bu döngü de pazarın büyümesini doğrudan etkiliyor.

Körfez bölgesine biraz daha odaklanacak olursak; karma yem pazarının 2030 yılına kadar yıllık yaklaşık %7'lik bir büyümeyle 7,3 milyar dolardan 10 milyar doların üzerine çıkması bekleniyor. Buradaki en büyük oyuncular kimler? Tek tek bakacak olursak; Suudi Arabistan'da Arasco, tüm bölgenin en büyük yem üreticisi olarak zaten çok iyi biliniyor. Ardından hem de yem değirmenciliklerine sahip olan IFCO Grubu geliyor. IFCO'nun en güçlü yönü dağıtım ağındandır; Orta

Doğu genelindeki en büyük gıda ürününü distribütörlerinden biridir. Sonrasında, %51'i hükümete ait olan ve %49'u borsada işlem gören Agthia geliyor. Al Ghurair Food firmasını da herkes yakından tanır; özellikle Cebel Ali'deki dağıtım gücüyle bölgeyi büyük bir lojistik üs haline getirmiş durumdadır. Tabii tüm bu anlattıklarım krizlerden önceki durumları yansıtıyordu; nitekim küresel krizler ve çatışmalar bildiğimiz anlamda lojistiği ve dağıtım merkezlerini tamamen değiştiriyor, bu konuya birazdan geleceğim. Son olarak Almarai da bölgedeki dev oyunculardan biridir. Yem pazarı büyürken, premiks pazarı da buna paralel olarak gelişim gösteriyor; 3,9 milyar dolardan 5 milyar doların üzerine çıkan bir premiks pazarından bahsediyoruz. Körfez bölgesinde birçok üretim ve imalat anlaşması bulunan Nutreco gibi firmaların da bu alanda büyüdüğünü görüyoruz.

Suudi Arabistan örneğine hızlıca bakalım; yaklaşık 7 milyon tonluk bir karma yem üretimi söz konusu. Bu üretim 22 milyon koyun, keçi ve deve popülasyonuna gidiyor; piliç eti üretimi

ise yaklaşık 1 milyon ton civarında. Suudi Arabistan, 2030 yılına kadar gıdada kendi kendine yeterlilik vizyonunu agresif bir şekilde zorluyor; ancak kişisel olarak bu hedefe o tarihte ulaşabileceklerinden şüpheliyim. Öte yandan, Suudi Arabistan'da kümes hayvancılığı destek programları devam edecektir. Gıda güvenliği noktasına gelirsek; Körfez ülkeleri kümes hayvancılığı, fırıncılık gibi alanlarda %100 yerli üretime ulaşabilseler bile, bölgedeki su kıtlığı nedeniyle ham maddeleri her zaman dışarıdan getirmek zorunda kalacaklardır. Bu bölgede su, artık petrolden çok daha değerli bir kaynak haline gelmiştir. Günün sonunda bu durum yapısal bir sorun olarak kalmaya devam edecektir ve gıda güvenliğinin yegâne çözümü, ham maddeleri mümkün olduğunca uzun süre stoklamaktır. Herhangi bir kuraklık veya jeopolitik kriz durumunda, gıda güvenliğini sağlamanın depolamaktan başka bir yolu yoktur.

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) örneğine baktığımızda; deve yemi gibi yenilikçi ürünler oluşturma konusunda daha inovatif davrandıklarını ve su ürünleri (aqua feed) yemine doğru ciddi bir yönelim ve yatırım olduğunu görüyoruz. BAE'nin gıda güvenliği stratejisinin temel amacı gıda ithalatını azaltmaktır. Bugün BAE'ye giren gıdanın %91'i dışarıdan ithal ediliyor. Bu gerçekten çok büyük bir problem. Bugün şahit olduğumuz gibi jeopolitik bir kriz yaşandığında dünyadan tamamen kopma riskiyle karşı karşıya kalıyorlar; dolayısıyla güvenebilecekleri tek şey belirli bir süre idare edecek stoklarıdır. Bu noktada BAE-Hindistan Gıda Güvenliği Koridoru oldukça dikkat çekici bir gelişmedir. BAE, bu koridor kapsamındaki altyapıya 7 milyar dolar yatırım yapmayı taahhüt etti. Hindistan büyük bir gıda üreticisi ancak oradaki en büyük sorun, gıdanın çiftçiden lojistik ağlara nasıl aktarılacağıdır. Depolama ve soğuk hava depoları gibi lojistik süreçlerde yaşanan aksaklıklar, Hindistan'ın gıda ihracatının önündeki en büyük engellerden biridir. BAE bu alana yatırım yapıyor; karşılığında ise Hindistan hükümeti ihracat süreçlerinde onlara gümrük tarifelerinde imtiyazlı

muamele sağlıyor.

Cebel Ali Limanı da her zaman kendini malların yeniden ihraç edildiği (re-export) bir merkez olarak konumlandırmıştı ancak bahsettiğimiz gibi bölgesel krizler dengeleri değiştiriyor. Bu durum bizi Umman örneğine götürüyor; çünkü Umman tüm bu gerilimlerin dışında, oldukça stratejik bir konumda yer alıyor. Umman, bölgenin İsviçre'si olarak kabul edilir. Bugün Hint Okyanusu kıyısındaki Dukm Limanı ve hemen dışındaki Sohar Limanı; BAE, Suudi Arabistan ve diğer ülkeleri beslemeye çalışan son derece yoğun merkezler haline geldi. Dolayısıyla Umman, Dubai'deki olası tıkanmalara karşı kendini çok stratejik bir yeniden dağıtım merkezi (hub) olarak konumlandırıyor. Umman da gıda güvenliği için 2040 vizyonunu yürütüyor. Herkes için gıda güvenliği bir numaralı öncelik haline gelmiş durumda; çünkü bu konu artık çözülmesi elzem, majör bir meseledir. Sohar ve Dukm gibi limanların 18 metrelik derin deniz limanları olması, en son teknolojiye sahip devasa gemileri rahatlıkla ağırlayabilmelerini sağlıyor.

Su ürünleri yemlerine yönelik de çok ciddi yatırımlar var. Bugün Suudi Arabistan ve Umman'ın her yerinde balık çiftlikleri görüyorsunuz; devlet sübvansiyonları ve arazi tahsisleriyle bu alana devasa egemen varlık fonu yatırımları yapıyor. Meslektaşlarımızın da belirttiği gibi, gerek Körfez gerekse Afrika genelinde proteine yönelik muazzam bir talep artışı var. Ülkeler arasında gıda koridorlarının sürekliliğini sağlamak adına çok sayıda stratejik anlaşma imzalanıyor.

Doğu Afrika'ya biraz değinecek olursak; ülkelere göre hayvan yemi üretimine baktığımızda Kenya'nın 5 milyon, Güney Afrika'nın 6 milyon, Tanzanya'nın ise 7 milyon ton seviyelerinde olduğunu görüyoruz. Burada özellikle Etiyopya, yem üretiminde %7'lik oranla en hızlı büyüyen ülkedir. Kenya da kuraklık krizine kadar oldukça iyi gidiyordu ancak kuraklığın yanı sıra GDO'lu (genetiği değiştirilmiş) ürünlerin ülkeye girişine izin vermemeleri nedeniyle ham madde tedarikinde büyük sorun-

lar yaşadılar. Çiftçiler hayvanlarını kesmek zorunda kaldı. Şu an pazar hızla toparlanıyor; Uganda'nın da yem üretiminde çok güçlü bir ivme yakaladığını görüyoruz. Doğu Afrika ve genel olarak Afrika genelinde, özellikle kümes hayvancılığı endüstrisine yönelik çok büyük yatırımlar yapılıyor. Bu sektörün bu kadar cazip olmasının nedeni, pazarın daha sofistike hale gelmesi ve uluslararası perakende zincirlerinin bölgede yaygınlaşmasıdır. Bu zincirler belirli standart spesifikasyonlar talep ettiği için artık küçük çiftçilerden doğrudan alım yapılamıyor. Pazar kurumsallaştıkça, bu büyümeyi destekleyecek modern ve gelişmiş yem teknolojilerine olan ihtiyaç da artıyor; Afrika'daki kanatlı yemi sektöründeki yatırımların temel itici gücü budur.

fonların bu alana ciddi yatırımlar yaptığını görüyoruz. Örneğin Umman'da sadece 2024 yılında bu sektöre yönelik 530 milyon dolarlık bir hacim oluştu. Özetle, Orta Doğu ve Afrika genelinde %5 ila %7 arasında değişen bölgesel büyüme oranları, küresel ölçekteki en yüksek büyüme rakamlarıdır. MEA (Orta Doğu ve Afrika) karma yem pazarının 2030 yılına kadar 110 milyon tonu aşması bekleniyor. Asya pazarı ölçek olarak daha büyük ve oturmuş bir pazar olabilir ancak buradaki asıl önemli husus, pazarın çok dinamik bir şekilde evrilmesi ve hızla büyümesidir. Doğu Afrika'da kümes hayvancılığı endüstrisini dönüştürmeye yönelik büyük bir hamle var; tesislerin üretim ve dağıtım açısından modernize edilmesi gerekiyor. Körfez bölgesinde ise gıda

Ham madde ithalatına Suudi Arabistan üzerinden bir örnek vermek gerekirse; mısır ve soya küspesinde en büyük ithalatçılardan biridir ve geleneksel tedarikçileri Arjantin ile Güney Amerika pazarıdır. Hindistan'dan da hasat dönemine ve özellikle aflatoksin seviyelerine bağlı olarak zaman zaman mısır ithalatı yapılmaktadır; zira aflatoksin bu bölgede ciddi bir problemdir. Günün sonunda, gıda güvenliği söz konusu olduğunda ham madde tedariki için seçebilecekleri çok fazla alternatif bulunmuyor. Pazar fiyatları her zaman değişkenlik gösterse de bugünün dünyasında asıl belirleyici unsur lojistikdir. Su ürünleri yemi işi çok ilginç bir noktaya geldi; Orta Doğu ve Afrika genelinde

güvenliği bir numaralı gündem maddesi olmaya devam edecektir. Sektörde yakından takip edilmesi gereken diğer kritik unsurlar ise Afrika'daki para birimlerinin yüksek dalgalanması, pazarı her an durma noktasına getirebilen kuş gribi riskleri ve 2024 yılında Afrika yem pazarını ve ham madde fiyatlarını ciddi şekilde sarsan aflatoksin krizleri ile elbette içinde bulunduğumuz jeopolitik gelişmelerdir.

KALİTENİN TECRÜBEYLE BULUŞTUĞU ADRES

Güven

Güven ve kaliteyi ikna ile değil deneyimleyerek anlarsınız. Başarı ise bu deneyimlerin sonucudur.

Sürdürülebilirlik

Doğal kaynakların sınırsız olmadığını biliyor, insan ve hayvan sağlığını koruyan, çevre dostu sürdürülebilir uygulamalar yürütüyoruz.

Ayçiçeği
Küspesi

Soya
Küspesi

Ayçiçek
Kabuğu

Soya
Fasülyesi

Mısır
DDGS

Tecrübe

Sektörde 30 yılı yaklaşan tecrübemiz ve kaliteli hizmet anlayışımız ile iş ortaklarımızla uzun vadeli çalışıyor, müşterilerimize değer katıyoruz.

Kalite

Kalite ve üstün hizmet anlayışıyla sektörde fark yaratıyor, kaliteyi profesyonel hizmetle buluşturuyoruz.

Caddebostan Mah. Bağdat Cad. Kantarcı Rıza Sok. No:1/3
Erenköy Kadıköy İstanbul Tel: +90 (216) 360 39 19

www.vamostarim.com

Hep birlikte değer yaratmanın peşinde!

Yem türü sodyum bikarbonat ürünümüzle:

- ▶ GMP+ sertifikasıyla yüksek kalite ve güvenli tedarik
- ▶ Kanatlılarda ve ruminantlarda üstün ürün kalitesi ve üretim verimliliği

Hayvan Sağlığında Fark Yaratan Çözüm: **K3 Vitamini**

• Avrupa'nın Tek **K3 Vitamini** Üreticisi

**GÜÇLÜ
KEMİK YAPISI**

**SAğLIKLI
KAN PIHTILAŞMASI**

**GÜÇLÜ
BAğIŞIKLIK SİSTEMİ**

sisecam.com

[/sisecam](https://www.instagram.com/sisecam)

[/sisecamglobal](https://www.facebook.com/sisecamglobal)

[/sisecam.global](https://www.youtube.com/sisecam.global)

ŞİŞECAM

UYANIKERLER

Tohum

Bakliyat

Hububat

TOHUM

Kaliteli ve sertifikalı
tohum üretimi

BAKLİYAT

Güvenilir tedarik,
yüksek kalite

HUBUBAT

Kaliteli hububat
tedariği

Güvenilir ve güçlü tedarik..

SUNGURLU/ÇORUM

0532 645 10 43

YÜKSEK KALİTE

GÜVENİLİR TEDARİK

MODERN TESİSLER

HIZLI LOJİSTİK

Tahıl ve yem hammaddeleri tedarikinde güvenilir ortağınız

Dünyaya değer katan tahıllar,
güvenle yarınlar taşıyor.

Kaliteli
Ürün

Küresel
Deneyim

Güvenilir
İş Birliği

2. OTURUM 4. SUNUM

YAPAY ZEKA ÇAĞINDA YEM SANAYİ

MODERATÖR : PROF. DR. NİZAMETTİN ŞENKÖYLÜ

KONUŞMACI : DOÇ. DR. MURAT KARAKUŞ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ
YAZILIM BİLİMLERİ BÖLÜM BAŞKANI

Bugün sizlerle 'Yapay Zeka Çağında Yem Sanayisi' başlığı altında; yapay zekanın, birçok sektörde olduğu gibi yem sanayisinde de neden stratejik bir aktör olabileceğini, bu teknolojinin sektör dinamiklerini ne şekilde etkileyeceğini ve işin ekonomik çerçevesini konuşacağız. Kamunun bu teknolojiye dair geliştirdiği stratejileri, politikaları ve bakış açısını aktardıktan sonra, sektörde uygulanabilecek somut uygulama gruplarını ve son olarak da bu teknolojiyi süreçlerimize adapte edebilmemiz için basit bir yol haritasını sizlerle paylaşıyor olacağım.

Şu soruyla başlayabiliriz: Yem sanayisini bugün gerçekten zorlayan dinamikler nelerdir ve bunları yapay zeka teknolojisiyle nasıl ilişkilendirebiliriz? Avrupa Yem Sanayicileri Federasyonu'nun (FEFAC) Feed and Food raporunda da belirtildiği üzere, endüstriyel karma yem üretim tonajları küresel ölçekte devasa boyutlara ulaşmıştır. Nitekim Türkiye'nin de geçen yıl 30 milyon tonluk üretimle Avrupa'da birinci sıraya yerleştiği kongrede dile getirildi. Buradaki devasa ölçek, yapay zeka gibi dijital teknolojilerle elde edilebilecek çok küçük bir verimlilik artışının bile büyük ekonomik sıçramalara ve kazanımlara yol açabileceğini göstermektedir.

OECD'nin verilerine göre, AB ekonomisi içerisinde yapay zeka benimseme oranı genel ekonomide %13, imalatla ise %11 seviyelerinde kalmaktadır. Bu durum, erken hareket eden kurumlar için pazarda hala çok ciddi bir avantaj olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan TÜİK 2024 verilerine baktığımızda, 1920'lerde %75-76 civarında olan kırsal nüfus oranının günümüzde %7'lere kadar düştüğünü görüyoruz. Bu çarpıcı düşüş, tarım ve hayvancılık sektöründeki dönüşümün artık emek yoğun bir yapıdan; veri, teknoloji ve üretim odaklı bir yapıya geçmesinin elzem olduğunu ortaya koymaktadır. Tedarik zinciri kırılmaları, enerji krizleri ve iklim krizleri de bu dijitalleşme baskısını doğal olarak artırmaktadır. Yapay zekayı gündemimizde tutmamızın nedeni bir teknoloji modası olması değil; ihtiyaçlar, krizler ve belirsizlikler altında doğru karar verebilme yeteneği ve potansiyelidir.

Yem sanayisinde yapay zekaya neden ihtiyaç duyulduğunun en net cevabı, sektörün maliyet yapısında saklıdır. Yem, hayvansal üretimin en kritik girdi kalemidir. FEFAÇ'ın AB Tarım ve Gıda Vizyonu raporuna göre, yemin toplam üretim maliyetindeki payı kanatlı hayvancılıkta %80'lere, domuzda %65'e, sığırdaki %60'a ve balık yetiştiriciliğinde %40'lara kadar çıkmaktadır. Dolayısıyla bu alanda yapılacak bir verimlilik optimizasyonu, ekonomide çarpan etkisi yaratarak büyük bir rekabet avantajı sağlayacaktır. Ülkemizin 12. Kalkınma

Planı da yeşil ve dijital dönüşümü açık bir şekilde ön plana çıkarmaktadır. Bu açıdan bakıldığında yapay zeka, opsiyonel bir teknoloji değil; sürdürülebilirlik açısından doğrudan çarpan etkisi yaratacak temel bir katmandır.

Yem sanayisini yalnızca yem üreten bir sektör olarak görmemek, aksine yoğun veri ve karar üreten bir yapı olarak okumak gerekir. FEFAÇ, sektöre yönelik vizyon dokümanında bu sanayiye "bilgi yönlendirmeli" (knowledge-driven) bir yapı olarak tanımlamaktadır. OECD'nin Yapay Zekanın Yüksek Etkili Sektörlerde Benimsenmesi raporunda yer alan ve tarım ile imalatla kullanılan 'veriden karara akış' (AI pipeline) modeli, doğrudan yem sanayisine de uygulanabilir. Bu yaklaşımla; sensör ve IoT verileri gerçek zamanlı durum tespitleri için karar desteğine, ham madde verileri rasyon for-

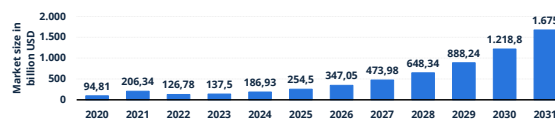
mülasyonuna, proses verileri ise kalite ve optimizasyon süreçlerine entegre edilebilir. Unutulmamalıdır ki, veri tek başına değer üretmez; değer, verinin karar altyapısına bağlanmasıyla ortaya çıkar. Yapay zeka ise verinin öne-riye, önerinin ise eyleme dönüşeceği katman olarak anlam kazanmaktadır.

Yapay zekayı tek bir algoritma veya model olarak değil, birçok sistemin birlikte çalıştığı bir bütün olarak ele almalıyız. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi tarafından yayınlanan Ulusal Yapay Zeka Strateji Belgesi de bu teknolojiyi; büyük veri, bulut bilişim ve nesnelerin interneti (IoT) gibi teknolojilerle birlikte çalışan bütünleşik bir mimari olarak tarif etmektedir. Bu mimarinin altında farklı problemler için kullanılan alt alanlar bulunur: Genellikle tahminleme ve sınıflandırma problemleri için kullanılan makine öğrenmesi; daha çok görüntü ve video verilerinin işlenmesinde etkili olan derin öğrenme; fiziksel otomasyonun en yaygın uygulama alanı olan robotik ve son zamanlarda birçok yeni ve esnek uygulamayı ortaya koymamızı sağlayan büyük dil modelleri bunlara örnekler.

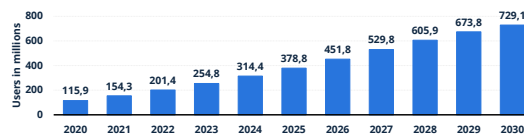
TAGEM'in Yem Sektörü Politika Belgesi'ndeki tanıma göre yem; hayvanların beslenmesi için işlenmiş, kısmen işlenmiş veya işlenmemiş her türlü ürün ve ham maddeyi kapsamaktadır. Bu geniş tanım, yapay zekanın uygulama alanının sadece fabrikanın içiyle sınırlı olmadığını, tüm yem ekosistemine hitap etmesi gerektiğini göstermektedir.

Genel Yapay Zekâ İstatistikleri ve Pazar Payları: Global Görünüm

AI market size worldwide from 2020 to 2031 (in billion USD)

Number of AI users worldwide from 2020 to 2030

Statista 2025 verilerine göre, küresel yapay zeka pazar büyüklüğünün 2031 yılına kadar 1,7 trilyon dolara, kullanıcı sayısının ise 730 milyona ulaşacağı öngörülmektedir. Mevcut büyüme hızı göz önüne alındığında durum bu tahminlerin de üzerinde olabilir. Bu istatistikler bize iki net mesaj vermektedir: Birincisi, yapay zeka artık niş bir teknoloji değil, küresel ekonominin ana eksenidir. İkincisi ise bu büyüme sadece yatırımcı ilgisinden değil, tabana yayılan gerçek bir son kullanıcı kullanımından kaynaklanmaktadır. Yem sanayisi açısından bu dalga dalganın dışında kalmak, geleceğin üretim ve karar altyapısının dışında kalmak anlamına gelecektir.

McKinsey verilerine göre tarımda teknoloji benimseme oranı Kuzey ve Latin Amerika'da artarken, Avrupa tarafında bir sınırlılık ve gerileme göze çarpmaktadır. Kurumların yapay zeka kullanım oranları ise küresel ölçekte yükselmektedir. Bu tablo, rekabetin yalnızca gelişmiş ekonomiler arasında değil, yükselen pazarlarda da yaşandığını göstermektedir. Türkiye açısından mesele sadece teknolojiyi kullanmak değil; hangi hızda, hangi kapsamda ve hangi sektörde bunu bir rekabet avantajına dönüştürebildiğimizdir.

Ülkemizde yapay zeka pazarının hızla arttığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Pazar büyüklüğünün önümüzdeki yıllarda ciddi bir ivmeyle katlanması beklenmektedir. Bu potansiyel, yem sanayisi için yapay zekanın ertelenemeyecek bir konu olduğunu; maliyet, kalite ve karar hızında rekabet avantajı sağlayacak bir dönüşüm alanı olduğunu ortaya koymaktadır.

Melbourne Üniversitesi'nin verilerine göre Türkiye, yapay zeka sistemlerini düzenli veya yarı düzenli kullanım noktasında %81 gibi yüksek bir toplumsal benimseme skoru göstermektedir. Ancak kamu stratejisi ve stratejik olgunluk bakımından henüz bu kullanım eğiliminin gerisinde kaldığımız raporlanmıştır. Yem sektörü için bu durum, kullanıcı ve pazar tarafında güçlü bir ihtiyaç olduğunu ancak sürdürülebilir bir ekonomik etki için kamunun teşviklerinin, destekleyici politikalarının,

sektörel uygulama ekosisteminin ve yönetim altyapı çerçevelerinin daha net belirlenmesi gerektiğini göstermektedir.

Dünya Bankası'nın Tarımda Yapay Zeka Kullanımı raporu, bu teknolojinin tarım ve gıda alanında deneysel bir araç olmaktan çıkıp hızla büyüyen bir yatırım sahasına dönüştüğünü doğrulamaktadır. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) 2050 projeksiyonlarına göre, küresel gıda talebi %60, et talebi ise %70 oranında artacaktır. Bu talebi yalnızca kapasite artırarak değil, yapay zeka destekli veri odaklı verimlilik artışlarıyla karşılamak zorundayız.

Ülkemizde yapay zeka doğrudan kalkınma mimarisinin bir parçası olarak konumlandırılmıştır. 12. Kalkınma Planımız, yeşil ve dijital dönüşümü kalkınmanın ana omurgalarından biri olarak tanımlarken; Ulusal Yapay Zeka Stratejimiz, bu teknolojinin GSYH'ye oranını %5'e çıkarmayı ve küresel endekslerde ilk 20'ye girmeyi hedeflemektedir. TÜBİTAK'ın öncelikli Ar-Ge başlıklarında yapay zeka, büyük veri, bulut bilişim ve tarım teknolojileri en ön sıralardadır. Tarım ve Orman Bakanlığımızın Stratejik Belgesi de veriye, hedefe ve performansa dayalı bir yönetim anlayışını ön plana çıkarmaktadır. Dolayısıyla kamu, bu teknolojiyi üretim, kapasite ve rekabetçilik için stratejik bir araç olarak görmektedir.

Yem sanayisinde yapay zekanın doğrudan operasyonel değer üretebileceği alanları dört ana grupta toplayabiliriz: İlk olarak ham madde, tedarik ve planlama, yapay zekanın en hızlı değer üretebileceği alanlardan biridir. Hava durumu, toprak kalitesi ve rekolte ölçümü gibi tarla ve ham madde verileri kullanılarak çok boyutlu tahminlemeler ve satın alma öngörülleri geliştirilebilir. Geçmiş müşteri siparişleri ve tüketim örüntüleri analiz edilerek talep, lojistik ve üretim çizelgelemesi optimize edilebilir. Tarım ve Orman Bakanlığımızın Dijital Tarım Pazarı (DİTAP) gibi platformları da bu veri akışı için önemli olanaklar sunmaktadır.

İkinci olarak yem formülasyonu ve

optimizasyonu, sektördeki en doğal uygulama alanıdır; çünkü aynı anda maliyet, performans ve risk dengesinin kurulmasını gerektirir. Hayvan besleme biliminin ham protein gibi klasik parametrelerden sindirilebilir amino asitler, net enerji ve biyoyararlanım gibi parametrelere yönelmesi bu ihtiyacı artırmaktadır. Geleneksel sistemler ortalama sürü ihtiyacına göre çalışırken; yapay zeka, ham maddelerin değişkenliğini, çevresel koşulları, hayvanların sağlık durumunu ve ekonomik hedefleri dikkate alarak dinamik rasyon optimizasyonları gerçekleştirebilir.

Üçüncü grup olan üretim, proses ve bakım süreçlerinde ise imalatla üç unsur öne çıkar: Kestirimci bakım, proses kontrolü ve robotik otomasyon. Yem fabrikalarında makine titreşimi, akım, sıcaklık ve nem gibi değerler yapay zekaya girdi olarak verilerek arızalar daha oluşmadan tahmin edilip engellenebilir. Böylece proses sapmaları, bir kalite problemine dönüşmeden yakalanır. Asıl kritik nokta, fiziksel otomasyonun üzerine bu karar zekası katmanını ekleyebilmektir.

Dördüncü ve son uygulama alanı olan müşteri teknik servis ve karar destek sistemlerinde ise teknik servis raporları, geçmiş müşteri bildirimleri ve saha notları üzerinde metin madenciliği yöntemleri kullanılarak, kurumsal kararlara ve geleceğe yönelik anlamlı çıkarımlar yapılabilir.

Her yapay zeka projesi aslında bir veri projesidir. Laboratuvarıdan, sensörlerden ve sahadan gelen verilerin ayrı ayrı bulunması bir şey ifade etmez; asıl değer bütünleşik bir altyapının kurulmasındadır. Bu noktada Dünya Bankası'nın FAIR ilkeleri (Bulunabilir, Erişilebilir, Birlikte Çalışabilir, Yeniden Kullanılabilir) esas alınmalıdır. Bakanlığımızın TÜRKVET gibi sistemleri de bu ulusal veri omurgasının oluşturulmasında yardımcı olacaktır.

Yem Sanayisinde Yapay Zekâ Uygulama Alanları

Yapay Zekânın Rolü

Veri → Bilgi → Karar → Eylem

Değer Odakları

- Alternatif hammadde ve değişkenlik yönetimi
- Çok yönlü optimizasyon (Besleme, lojistik, risk)
- Uzmanlığı destekleyen Kademeli Evrim

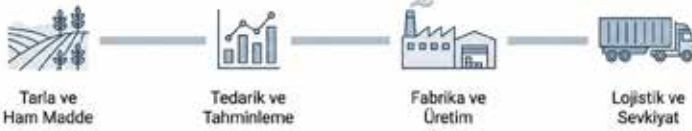
Yapay Zeka Çağında Yem Sanayi

16. Uluslararası TUYEM Kongresi (TUYEM'26), Antalya, 2026

M. Karakus

15

Hammadde, Tedarik ve Planlamada Yapay Zekâ

Çok Boyutlu Tahminleme

Y2, hava durumu, toprak kalitesi, rekolte öngörüsü ve yapılandırılmamış verileri analiz ederek güçlü satın alma kararları üretir [1, 7].

Uçtan Uca Görünürlük

Veri akışı tarlada başlar; üretim, depolama ve pazara kadar sürer. Stok ve tedarik riski ancak bu zincirin bütünü görülerek yönetilebilir.

Talep ve Üretim Çizelgeleme

Müşteri siparişleri ve tarihsel tüketim örüntüleri çaprazlanarak, doğru yemin en doğru zamanda üretilmesi sağlanır [20, 21].

Optimizasyon ve Lojistik

Fiyat tahmini, şeffaflık, akıllı sözleşmeler ve sevkiyat planlaması süreçlerinde doğrudan doğruyan operasyonel değer üretir [6, 9].

Yapay Zeka Çağında Yem Sanayi

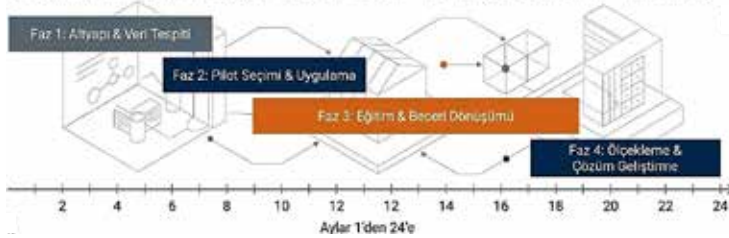
16. Uluslararası TUYEM Kongresi (TUYEM'26), Antalya, 2026

M. Karakus

16

Yem Sanayisi İçin 24 Aylık Yapay Zekâ Yol Haritası

Stratejik Formül = Güçlü Veri Altyapısı + Ölçülebilir Pilotlar + İnsan Kaynağı Dönüşümü + Yerli Teknoloji

Kalıcı Değer: Yapay zekâ izole bir IT yatırımı veya dışarıdan bir araç değildir. O, günlük iş süreçlerimizin vazgeçilmez takım arkadaşı ve kurumun yeni genetiğidir.

Yapay Zeka Çağında Yem Sanayi

16. Uluslararası TUYEM Kongresi (TUYEM'26), Antalya, 2026

M. Karakus

26

Yapay zekâ dönüşümü genel olarak üç aşamadan oluşur: Otomasyon, optimizasyon ve karar zekası. İlk aşamada tekrarlı ve basit işler dijitalleştirilir. İkinci aşamada operasyonel çekirdeğe yönelik, veriyle beslenen analitik yapılar kurulur. Son aşamada ise insan uzmanlığıyla birlikte çalışan ve karar kalitesini artıran bilişsel yapılar uygulanır. Kurumların sadece bir yazılım satın almak yerine, adım adım dijitalleşen ve kalıcı bir karar zekâsı kazanan bir yapıya dönüşmesi gerekir.

Bu dönüşümdeki en kritik belirleyici unsur teknoloji değil, insan kaynağıdır. Yem sanayisi özelinde, yalnızca yazılıma hâkim olan değil, aynı zamanda sektör süreçlerini de anlayan hibrit bir insan kaynağı yapısı kurulmalıdır. Bakanlığın 2030 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi de yeniden beceri kazanımı, veri okuryazarlığı ve yaşam boyu öğrenmenin altını çizmektedir. Sahadaki insan sisteme güvenmeden teknolojik bir dönüşüm sürdürülemez; bu noktada akademi-sanayi iş birliği kritik bir rol üstlenmektedir.

Sektörde yapay zekâ entegrasyonunu gerçekleştirmek adına önerdiğimiz 24 aylık basit yol haritası dört ana fazdan oluşmaktadır. Birinci fazda veri altyapısının ve standartlarının belirlenmesi, ikinci fazda yüksek etki yaratacak pilot projelerin seçilmesi ve uygulanması, üçüncü fazda insan kaynağının ve beceri setlerinin oluşturulması, son fazda ise geliştirilen uygulamaların tüm kuruma yayılması ve ölçeklendirilmesi hedeflenir. Temel yaklaşım, yapay zekâyı ayrı bir teknoloji yatırımı olarak değil, iş yapış biçiminin doğal bir parçası olarak konumlandırmaktır.

Sonuç olarak yapay zeka; maliyet, kalite, izlenebilirlik, dayanıklılık ve rekabetçilik alanlarındaki doğrudan etkisiyle yem sanayisi için geleceği son derece parlak bir profil çizmektedir. Bu teknolojiyi en iyi kullananlar yalnızca dijital kurumlar olmayacak; daha hızlı öğrenen, daha doğru karar veren ve bunları hızla uygulayan kurumlar bu dönüşümden en büyük faydayı sağlayacaktır.

2. OTURUM 5. SUNUM

YARININ SU ÜRÜNLERİ YEMİ BUGÜNDEN: ÜRETİMDE YENİ BİR ÇAĞI YÖNLENDİREN YAPAY ZEKÂ VE YENİLİKLER

MODERATÖR : PROF. DR. NİZAMETTİN ŞENKÖYLÜ

KONUŞMACI : DR. MİAN RİAZ

TEXAS A&M ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ / EKSTRÜZYON
TEKNOLOJİLERİ UZMANI

Sabahki oturumda da dinlediğimiz gibi, su ürünleri yemi sektörü şu anda çok hızlı bir büyüme içerisinde. Bunun temel nedenleri arasında nüfus artışı, yüksek kaliteli protein ürünlerine olan talebin yükselmesi ve avcılık yoluyla yapılan balıkçılıktan elde edilen verimin artık sınırlarına ulaşması yer almaktadır. Nüfus artıyor ve ciddi bir protein ihtiyacımız var; bu durum su ürünleri yemini, tarım sektörünün en hızlı büyüyen alanlarından biri haline getiriyor. FAO verilerine göre de su ürünleri yemi dünyada en hızlı büyüyen gıda üretim kollarından biridir ve son derece sürdürülebilir bir yapıya sahiptir. Artık sadece avcılığa bağımlı kalamayacağımız için, teknolojiyi kullanarak su ürünleri yetiştiriciliğini kârlı bir işletme modeline dönüştürecek sistemler kurmamız gerekiyor.

Bu bağlamda bugün yapay zekâ ve yeniliklerden, yapay zekanın özel-

likle su ürünleri yemi üretimine nasıl yardımcı olabileceğinden ve 'akıllı ekstrüzyon' teknolojisinden bahsedeceğiz. Buradaki hazırunun büyük bir kısmı ekstrüzyon teknolojisine çok aşina olmayabilir; sektörde genellikle toz yemi pelete dönüştüren pelet presleri kullanılır. Ancak ben bugün ekstrüzyon teknolojisinden ve yapay zekanın balıkçılık endüstrisi için yüzen, batan, yüksek yağlı veya düşük yağlı mükemmel yemler üretmenize nasıl katkı sağlayacağından bahsedeceğim. Ayrıca pelet özelleştirmesiyle yüzen ve batan yemlerin nasıl üretilebileceği, fonksiyonel yemler, mikroenkapsülasyon teknolojisi, alternatif protein kaynakları ve sürdürülebilirlik konularına da kısaca değineceğim.

Su ürünleri ve yem endüstrisine aşina iseniz, ekstrüzyonun bu alandaki baskın teknoloji olduğunu bilirsiniz. Yemlerimizi (ister yüzen ister batan

yem olsun) üretmek için ekstrüderleri kullanırız. Ekstrüder; ham maddeleri aldığımız, karıştırdığımız, pişirdiğimiz, yüksek kesme kuvveti uyguladığımız, şekillendirdiğimiz ve nihayetinde bir pelet formuna getirdiğimiz bir araçtır. Bu süreçte çok sayıda içerik ve bileşen kullanırız. Bu malzemeleri sistem boyunca taşıyoruz, kalıptan geçiririz ve sonuçta yüzen ya da batan peletler elde ederiz. Ekstrüzyon sürecini biliyorsanız, bu sistemin çok sayıda birbiriyle etkileşimli değişkene sahip olduğunu da bilirsiniz. Nem oranı, ekstrüderin ve ham maddelerin sıcaklığı, vida hızı, basınç, tork ve formülasyon gibi unsurlar süreci son derece karmaşık ve doğrusal olmayan bir kontrol sistemi haline getirir.

Geleneksel sistemlerde operatör panele gider, nemi değiştirir, sonra gidip sıcaklığı kontrol eder, ardından vida devrini (RPM) değiştirmek ister. Bu

ğişkenliklerine göre sistem parametrelerini otomatik olarak ayarlar.

Örneğin, bugün gelen ham madde ile yarın gelen ham madde arasında %1'lik bir nem farkı olabilir. Buğday, mısır veya soya küspesindeki nem oranı bir gün %11, ertesi gün %12 olduğunda operatör sistemi dengelemekte zorlanır. Yapay zekâ ise nemdeki bu dalgalanmaları anında kontrol altına alarak kesintisiz bir proses optimizasyonu sağlar.

nedenle, geleneksel PDI tabanlı sistemlerde tek bir kişinin tüm bu farklı operasyonel parametreleri dengede tutması son derece zorlayıcıdır. İşte yapay zekâ bu noktada devreye girerek tüm bu işleme parametrelerini sizin için optimize eder ve sürekli manuel ayar yapma zorunluluğunu ortadan kaldırır. Yapay zekâ desteğiyle geliştirilen ve 'akıllı ekstrüzyon' olarak adlandırılan bu son yenilik, ekstrüzyon teknolojinizdeki tüm bu parametreleri kontrol etmenizi sağlar.

Bu sistemlerin nasıl çalıştığını tek tek ve kısaca açıklayalım. İlk olarak proses optimizasyonundan bahsedebiliriz. Önceki konuşmacımızın da belirttiği gibi, en harika özellik gerçek zamanlı izlemedir. Saatte 15-20 ton yem ürettiğiniz bir tesiste, hatalı bir üretim yapıp tüm o yemi çöpe atmak veya geri dönüşüme sokmak istemezsiniz. Üretimi anlık olarak izlemek istersiniz. Yapay zekâ sıcaklığı, basıncı, nemi ve vida hızını sürekli izleyerek ideal koşulların korunmasını sağlar. Günün sonunda üretimi bitirip bir hata nedeniyle her şeyi yeniden geri dönüştürmek zorunda kalmak büyük bir zaman ve para kaybıdır. Yapay zeka sizi bu durumdan kurtarır. Bunu gelişmiş algoritmalar kullanarak yapar ve ham madde de-

1. PROCESS OPTIMIZATION

Real-time Monitoring and Control:

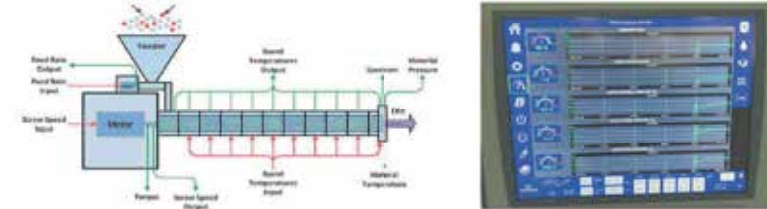
AI can continuously monitor temperature, pressure, moisture, and screw speed to maintain ideal conditions.

Process Optimization

Dynamic adjustment:

AI algorithms can automatically adjust settings to compensate for raw material variability, reducing the need for manual intervention.

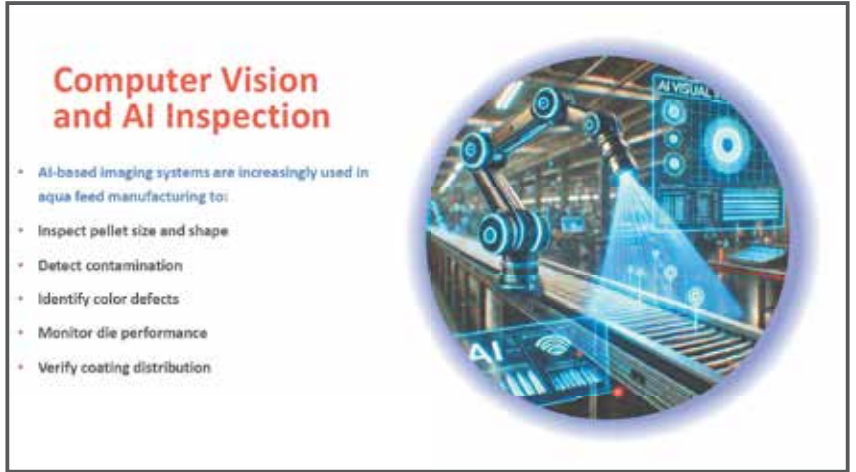
Example: AI can detect moisture fluctuations in raw material and adjust barrel temperatures to maintain consistent aqua feed pellet quality

Yapay zekâ tabanlı ekstrüder kontrol sistemleri sayesinde tahmine dayalı proses modellemesi yapabiliyoruz. Yani sistemde ne olacağını önceden görebiliyoruz. Yapay zekâ; içerik bileşimini, besleme hızını, vida hızını, kovana sıcaklığını, basıncı ve torku analiz ederek nasıl bir yem elde edeceğinizi tahmin eder. Peletin ne kadar genişleyeceğini (genleşme oranı), dokusunun nasıl olacağını (sert, yumuşak veya nemli), yoğunluğunu (yüzecek mi batacak mı), homojenliğini ve enerji tüketimini önceden hesaplar. Bu tahmine dayalı modelleme sayesinde girdi parametrelerine bakarak kaliteyi, yoğunluğu ve dokuyu manuel bir ayarlama yapmadan en baştan görebiliriz.

Bir diğer önemli teknoloji ise bilgisayarlı görü (computer vision) destekli yapay zeka denetimidir. Bu sistem her bir peleti inceler; boyutunu, rengini ve herhangi bir kusur olup olmadığını kontrol eder. Kalıp performansını izler ve kaplama kalitesini doğrular. Örneğin, peletlerin üzerine püskürtülen yağın tamamen homojen olmasını istersiniz; bazılarında çok, bazılarında az yağ olmasını istemezsiniz. Bilgisayarlı görü ve yapay zeka, peletlerin rengindeki, şeklindeki ve boyutundaki kusurları anında tespit eder. Müşteriniz sizden 5 milimetrelilik bir pelet istemişken üretiminiz 3 milimetre çıkıyorsa, sistem boyutta bir hata olduğunu size gerçek zamanlı olarak bildirir ve düzeltmenizi sağlar. Böylece standart dışı üretimi minimuma indirirsiniz. Evcil hayvan maması üretirken de özel şekiller istersiniz; yapay zekâ şeklin doğruluğunu denetleyerek size yardımcı olur. Hat içi izleme ve kontrol sistemleri ile sensörler sayesinde nişastanın pişme seviyesini (jelatinizasyonunu), spesifik mekanik enerjiyi ve termal enerjiyi sürekli takip edebilir, içerik beslemesini ve vida hızını hassas bir şekilde otomatik olarak kontrol edebilirsiniz.

Balık yemi üretiyorsanız bazen kesme bıçaklarında sorun yaşadığınızı bilirsiniz. Yapay zekâ, ekstrüderin çıkışındaki otomatik kesme sistemlerini bile yönetebilir. Kendi kendini geren bu teknoloji, bıçak hızını ayarlayarak peletlerin topaklanmasını veya defor-

me olmasını engeller. Bu sayede pelet boyutları ve besin dağılımı son derece homojen bir ürün elde edilir; bu da hayvan performansını artırırken atıkları azaltır.

Gerçek zamanlı ve geçmiş verileri analiz ederek kaliteyi tahmin eden akıllı ekstrüderler ve donanım hatları, size en uygun çalışma koşullarını ve set değerlerini önerir. Bu durum sistemdeki değişkenliği azaltır ve üretim duruş sürelerini (downtime) minimuma indirir. Örneğin, ekstrüder vidalarının ne zaman aşındığını, motorun, kalıp kafalarının veya kesme cihazının ne zaman değişmesi gerektiğini önceden tahmin eder. Böylece üretimin ortasında durup zaman ve para kaybetmek yerine, bakımları önceden planlayabilirsiniz. Ekstrüder yüksek titreşim, tork veya sıcaklık sinyalleri verdiğinde yapay zekâ bunu bakım yapmanız gerektiği konusunda sizi uyarır. Plansız duruşların önüne geçerek planlı duruşlar organize etmenizi sağlar.

Modern yapay zekâ, farklı makineler ve kontrol sistemleri arasında veri paylaşımına da olanak tanır. Bu sayede üretim hatlarında bir sorun çıktığında kök nedeni çok hızlı bir şekilde tespit edebilirsiniz. Ayrıca, ekstrüderde yemi pişirmek için bazen çok fazla ısı üretiriz. Yapay zekâ, enerji maliyetlerinizi düşürmek için mekanik ve termal enerjiyi optimize eder. Nişastayı pişirmek ve peleti oluşturmak için tam olarak gereken sıcaklığı korur; ne çok yüksek

ne çok düşük. Bu da enerji verimliliği ve maliyet tasarrufu sağlar.

Ham maddelerde de çok fazla değişkenlik yaşayabiliyoruz. Ham maddeyi bazen Ukrayna'dan, bazen ABD'den, bazen de Çin'den alırsınız ve içerik kaliteleri çok farklı olur. Yapay zekâ, kaliteyi koruyarak farklı ham maddelere veya yan ürünlere geçiş yapmanıza yardımcı olur ve formülasyonu bu girdilere göre uyarlar. Doğal üretim sezonlarına bağlı olarak kuraklık veya aşırı yağışlar nişasta ve protein bileşimini, dolayısıyla nem oranını değiştirir. Yapay zekâ bu formülasyon adaptasyonunu mükemmel bir şekilde yöneterek eldeki malzemeye en iyi üretimi yapmanızı sağlar. En pahalı bileşenleri kullanmak yerine, eldeki mevcut alternatif malzemelerle aynı nihai kaliteyi sunacak maliyet odaklı reçeteler geliştirebilirsiniz. Sabahki oturumda da duyduğumuz gibi, günümüzdeki savaşlar nedeniyle lojistik sorunlar yaşanabiliyor ve her zaman istediğiniz ham maddeye ulaşamayabiliyorsunuz. Yapay zekâ size bu ham madde esnekliğini ve alternatif üretim kolaylığını sağlar.

Bu sistemin en güzel yanlarından biri de üretim sürecinin her aşamasında veri toplamasıdır. Günümüzde veriye her zamankinden daha çok ihtiyacımız var. Vida hızı, sıcaklık ve nem gibi tüm aşamaların verilerini kaydederek geriye dönük izlenebilirlik sunar. Yarın bir gün bir müşteri gelip 'Yeminiz uygun sıcaklıkta işlem görmediği için balıklarım öldü' dediğinde, elinizdeki verileri göstererek yemin hangi sıcaklıkta işlendiğini kanıtlayabilirsiniz. Böylece sorunun yemden değil, başka bir etkenden kaynaklandığını net bir şekilde ortaya koyabilirsiniz.

Yapay zekâ yeni reçeteler ve formülasyonlar geliştirme sürecini de hızlandırır. Bu sistemi kullanan firmalar Ar-Ge sürelerini ciddi oranda kısalttıklarını belirtiyorlar. 'Dijital ikiz' (digital twin) ekstrüder platformları sayesinde, pilot tesise gitmeden, ekstrüderi çalıştırmadan ve fiziksel ham madde tüketmeden, sadece bilgisayar üzerinden ham madde ve işlem koşullarını girerek simülasyon yapabilirsiniz. Sistem size peletin tüm özelliklerini saniyeler içinde binlerce farklı senaryo üzerinden simüle ederek gösterir. Bu platformlar; hesaplamalı akışkanlar mekaniği, ısı transfer modelleri, gıda kimyası ve makine öğrenimi parametrelerini bir arada kullanır. Yapılan çalışmalar, bu teknolojinin Ar-Ge sürelerini ve enerji maliyetlerini ciddi şekilde düşürdüğünü, sürdürülebilirliği artırdığını göstermektedir.

Bu sistem size adım adım rehberlik eder, içerikleri anında tarar, tahmine dayalı doku, lezzet ve besin dengesi sunarak sürdürülebilir formülasyon tasarımları yapmanızı sağlar. Bu sayede rakiplerinizden çok daha hızlı bir şekilde yeni bir ürünü piyasaya sunabilirsiniz. Bir çiftçiden özel bir yem talebi geldiğinde, tesisinizde günlerce deneme-yanılma yapmak yerine, yapay zekâ ile birkaç saat içinde yeni reçeteyi hazırlayıp üretime geçebilirsiniz. Bu durum yeni ürün lansmanlarını hızlandırır, Ar-Ge aşamasındaki ham madde israfını ve yeniden işleme ihtiyacını ortadan kaldırır.

Atık yönetimi ve kaynak optimizasyonu

da yapay zekanın güçlü olduğu alanlardır. Standart dışı veya hatalı ürünleri anında tespit ederek malzemenin israf olmasını engeller. İçeriklerin bozulmasını veya aşırı dozda kullanılmasını önleyerek her şeyi optimize eder. Günümüzün en popüler kavramlarından biri olan sürdürülebilirlik konusunda da yapay zekâ üreticilere rehberlik ederek enerji tüketimini, malzeme atıklarını ve emisyonları azaltır; yenilenebilir biyobazlı malzemelerin verimliliğini artırarak döngüsel ekonomiyi destekler.

Özetlemek gerekirse, yapay zekanın su ürünleri yemi endüstrisine sağladığı faydaları üç grupta toplayabiliriz:

- **Ürün Faydaları:** Homojen ve istikrarlı pelet kalitesi, yoğunluk ve genleşme kontrolü, artırılmış peletleme özelliği ve hassas besin profili.
- **Operasyonel Faydalar:** Kesintisiz kendi kendini optimize etme, minimum insan müdahalesi, tahmine dayalı sorun giderme ve hızlı üretim geçişleri.
- **Ticari Faydalar:** Hızlı inovasyon, düşük Ar-Ge maliyetleri, gelişmiş izlenebilirlik ve veriye dayalı doğru karar alma süreçleri.

Kısacası, su ürünleri yemi endüstrisinde ve özellikle ekstrüzyon süreçlerinde yapay zekâ kullanımı; yüksek verimlilik, daha iyi ürün kalitesi, düşük maliyet, hızlı inovasyon ve sürdürülebilir operasyonlar anlamına gelir.

Ancak, bu süreç görüldüğü kadar kolay değildir; bazı zorluklar ve sınırlılıklar mevcuttur. Sektörde yapay zekâ benimsenme oranları artıyor olsa da (örneğin Türkiye'de ve dünyada birçok firma bu teknolojiye geçiş yapıyor), hala yüksek bir ilk kurulum/yatırım maliyeti söz konusudur. Veri standardizasyonu sorunları, sistemin eğitilmesi için çok büyük veri setlerine duyulan ihtiyaç ve mevcut ekipmanlarla entegrasyon zorlukları siber güvenlik riskleriyle birlikte önemli birer zorluktur. 'Zaten mevcut bir ekstrüderim var, yapay zekâyı nasıl kullanabilirim?' sorusuna gelirken; sisteminiz eski olsa bile danışmanlar ve uzmanlar aracılığıyla yapay zekâ entegrasyonunu mevcut hatlarınıza uygulamanız kesinlikle mümkündür. Yapılan anketler de zorluklara rağmen önümüzdeki yıllarda yapay zekaya yapılan yatırımların katlanarak artacağını göstermektedir.

Son olarak, yapay zekâ dışındaki bazı güncel yeniliklerden de kısaca bahsetmek isterim. Bildiğimiz gibi, bazı balık türleri yüzen yemleri severken bazıları tabandan beslendiği için batan yemleri tercih eder. Bizler nişastayı manipüle ederek veya enkapsülasyon (kapsülleme) tekniklerini kullanarak yemin yüzme veya batma özelliklerini ayarlayabiliyoruz. Farklı balık türlerinin beslenme alışkanlıkları farklı olduğu için bu çok kritik bir konudur. Buğday, mısır, patates, tapyoka veya pirinç nişastası gibi farklı nişastaların hepsinin bağlayıcılık, doku geliştirme ve stabili-

lite gibi farklı özellikleri vardır. Doğru nişasta kombinasyonlarını kullanarak tam olarak istediğiniz pelet özelliklerini elde edebilirsiniz. Ayrıca peletleri özel bir sistemle kaplayarak (enkapsülasyon) da yüzen veya batan yemler üretebilirsiniz.

Su ürünleri yemi endüstrisindeki diğer yenilikler arasında; ko-ekstrüzyon (birlikte ekstrüzyon) prosesiyle üretilen fonksiyonel yemler, mikroenkapsülasyon, alternatif proteinler (özellikle böcek proteinleri), biyoaktif enzimler ve zenginleştirilmiş yemler yer almaktadır. Fonksiyonel yemler, hayvanların bağışıklık sistemini ve sağlığını güçlendirmek amacıyla üretilir. Tıpkı insan beslenmesinde olduğu gibi yemlerin içine prebiyotikler ve probiyotikler ekliyoruz. Vitaminler ve ilaçlı katkı maddeleri için mikroenkapsülasyon ve ko-ekstrüzyon teknolojilerinden yararlanıyoruz. Alternatif protein ve yağ kaynakları olarak böcek proteinlerinin kullanımı giderek artıyor; ancak burada da böcek proteinini ve yağını işlerken ekstrüderdeki sıcaklık, vida hızı

ve konfigürasyonun tam olarak nasıl ayarlanması gerektiği konusunda hala çözülmesi gereken teknik zorluklar var. Biyoaktif enzimlerin kullanımı da besin yararlılığını artırmak için çok önemlidir. Enzimleri ekstrüderde yüksek sıcaklıkta pişirirken kaybetme riski olduğundan, bunları yemin üzerine düzgün bir şekilde kaplamamız (coating) gerekir. Proteinler, peptitler, amino asitler, lifler ve yağ asitleri gibi hassas bileşenleri yeme eklemek için sıcak ekstrüzyon yerine 'soğuk ekstrüzyon' prosesi gibi özel teknikler kullanıyoruz.

Sunumumu özetlemek gerekirse; ekstrüzyon hatlarında yapay zekâ kullanımı gerçek zamanlı kontrol ve yüksek verimlilik sağlar. Nişasta manipülasyonu ve enkapsülasyon ile yemin yüzmeye/batma özellikleri kontrol edilebilir, alternatif proteinler ve soğuk ekstrüzyon teknolojileri ile fonksiyonel yemler üretilir.

Büyük  lkenin Büyük Markası

NuhunAnkara

NuhunAnkaraMakarnasi

NuhunAnkaraMakarnasi

NuhunAnkara

2. OTURUM 6. SUNUM

LİSANSLI DEPOCULUKTA YAŞANAN SORUNLAR VE YENİ GELİŞMELER

MODERATÖR : PROF. DR. NİZAMETTİN ŞENKÖYLÜ

KONUŞMACI : TUĞRUL KAYNARCA

T.C. TİCARET BAKANLIĞI İÇ TİCARET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
LİSANSLI DEPOCULUK DENETİM DAİRE BAŞKANI

Bildiğiniz üzere lisanslı depoculuk hem basında hem de ülkemizin gündeminde son derece önemli bir yer tutmaktadır. İçinde bulunduğumuz 2025 ve 2026 yılları içerisinde birçok bakanlığımızla birlikte bu alanda önemli düzenlemeler ve değişiklikler gerçekleştirdik. Başta hububat ve yağlı tohumlar olmak üzere yem sanayicilerimizin ham maddesini oluşturan tarım ürünlerinin güvenli ve belirli bir standardizasyon içerisinde muhafaza edilmesinden sorumlu bir bakanlığız.

5300 sayılı Lisanslı Depoculuk Kanunu ile birlikte, standardize edilebilen tarım ürünlerinin güvenli ve sağlıklı koşullarda muhafazası ülkemizde ilk defa yasal bir zemine kavuşmuştur. Bu sistemde ürünler; lisanslı depo işletmelerinin sorumluluğunda, Elektronik Ürün Senedi (ELÜS) adını verdiğimiz dijital belgeler aracılığıyla alım satıma konu edilmeye başlanmıştır. Buradaki temel amaç, tarım ürünlerinde kalite standardını korumak ve güvenilir bir ticaret altyapısı sağlamaktır.

Günümüz itibarıyla faaliyet izni almış toplam lisanslı depo şirketi sayısı 261'e ulaşmıştır. Kuruluş izinleriyle birlikte bu sayı 480-500 civarını bulmaktadır. 2005 yılından bu yana yürüttüğümüz çalışmalarla, özellikle son bir yıldaki hamlelerimizle hali hazırda hububat, yağlı tohumlar ve diğer lisanslı depoya tabi ürünlerde 14.2 milyon tonluk bir depolama kapasitesine sahibiz. İşlem hacmine baktığımızda ise Türkiye Ürün İhtisas Borsası (TÜRİB) nezdinde 414 milyar liralık elektronik ürün senedi alım satımına konu edilmektedir. TÜRİB'in kurulduğu 2019 yılından bu yana toplamda 60 milyon ton ürün bu sistem üzerinden işlem görmüştür ve işlemler aktif olarak devam etmektedir. Coğrafi dağılıma baktığımızda ise ülkemizde 53 il ve 145 ilçede, toplam 357 lisanslı depo şubesinde (tesisinde) depolama hizmetleri sunulmaktadır.

Sistem kapsamında hububat, baklagiller ve yağlı tohumlar gibi yem sanayisinin de temel ham maddesi olan ürünlerin yanı sıra pamuk, Antep fıstığı, fındık, kuru kayısı, zeytin, zeytinyağı, süt ürünleri ve geçtiğimiz yıl itibarıyla da kuru üzüm lisanslı depolarda muhafaza edilmektedir.

Geçtiğimiz yıl bakanlığımız bünyesinde yaptığımız kurumsal değişikliklerden biri de lisanslı depoculuk dairelerimizi iki ayrı yapı altında yeniden organize etmek oldu. Lisanslı Depo Denetim Dairesi olarak, benim başkanlığında yürütülen dairemiz; lisanslı depoların kuruluşu, kapasite artırımı, faaliyet izni, lisans yenileme denetimleri ile lisans koşullarının ko-

runup korunmadığına ilişkin süreçleri takip etmektedir. Ayrıca ürünlerin kalite kriterlerinin muhafazası, lisanslı depoculuk sisteminde yer alan yetkili sınıflandırıcı laboratuvarlar ile referans yetkili sınıflandırıcılarca yapılan analizlerin doğruluğunun denetlenmesi de bizim görev alanımızdadır. Depolardaki ürünlerin periyodik sayımı, Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) kayıtları ile fiziki ölçüm verilerinin uyumluluğunun takibi başlıca sorumluluklarımız arasındadır. Bunların haricinde habersiz baskın denetimler, müfettiş denetim raporlarına ilişkin iş ve işlemler ile birazdan detaylarını arz edeceğim lisanslı depoculuk denetim şirketi ve seviye ölçüm sistemi gibi iki yeni büyük gelişmenin takibi dairemizce yürütülmektedir.

Diğer taraftan, Sayın Bahar Emre Başkanımızın yönetimindeki Lisanslı Depoculuk Uygulama ve Mevzuat Dairesimiz ise lisanslı depoların ve yetkili sınıflandırıcıların kuruluş, lisanslama ve faaliyet işlemlerini yürütmektedir. Teminat ve sigorta işlemleri, uyarı, idari para cezası, idari yaptırımlar, lisans iptalleri, TÜRİB, Ürün Piyasası Aracı Kurumları, Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu, Elektronik Kayıt Kuruluşu ve başta Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) olmak üzere referans yetkili sınıflandırıcılar ile bakanlığımız arasındaki ilişkileri ve mevzuat süreçlerini yönetmektedir.

Geçtiğimiz yıl lisanslı depoculuk mevzuatında ve uygulamasında çok önemli yeniliklere imza attık. Bunlardan ilki, 27 Ağustos tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan ve kanunda yeri olmasına rağmen tam 20 yıldır hayata geçirile-

memiş olan Lisanslı Depoculuk Bilgi Sistemi'nin oluşturulması, seviye ölçüm sistemi zorunluluğu ve bağımsız denetim kuruluşunun kurulması adımlarıdır.

Ayrıca adil bir işleyiş adına teminat mekanizmasında da köklü bir değişikliğe gittik. Depo ve tesislerin mülk sahibi bizzat işletmenin kendisi olduğunda genel uygulamamız olan %15 teminat oranını koruduk. Ancak mülk sahipleri farklı tüzel kişiler veya şahıslarsa ya da deponun üzerinde banka ipoteği bulunuyorsa, sistemin güvenliğini riske atmak adına teminat oranını %50 artırarak %22,5 seviyesine çıkardık. Lisanslı depolara bu artırılmış teminatları tamamlamaları için 27 Şubat'a kadar bir süre tanınmıştı. Bu süreç tamamlandıktan sonra, 2026 yılında doğan yeni ihtiyaçlar doğrultusunda sistemde bazı esneklikler sağladık. Kamu kurum ve kuruluşları ile kamunun ortak olduğu depolarda %22,5 şartını kaldırdık. Özel lisanslı depo işletmelerine de 2025 yılı hasat sezonundaki doluluk oranlarını ve ürün rekoltesini dikkate alarak teminatlarını tamamlamaları için Mayıs ayı sonuna kadar ek bir uzatma hakkı tanıdık.

Bu süreçte toplam kapasitemizi artırırken kuru üzümün de sisteme dahil edilmesi çalışmalarını başarıyla tamamladık. Ege Bölgesi'nde TARİŞ Kuru Üzüm Birliği, İzmir ve ilgili ilçelerinde bakanlığımız denetimlerinden geçerek faaliyet izni aldı ve kuru üzüm lisanslı depoculuğu resmen başladı. 2025 yılında lisanslı depo işletmelerine yönelik toplam 292 yerinde inceleme ve denetim gerçekleştirdik. Bu denetimlerde, özellikle yem sanayicilerimiz, un ve makarna üreticilerimiz ile TMO başta olmak üzere tüm mudilerin hak ve menfaatlerini korumak adına sıkı idari tedbirler uyguladık. Kurallara aykırı işlem yaptığı tespit edilen işletmelere toplamda 13 milyon 900 bin liranın üzerinde idari para cezası uygulandı.

Yine 2025 yılında yapılan bir diğer düzenlemeyle; TMO ve diğer mudiler için geçmişte 1,5 yıl veya 3 yıl gibi farklılıklar gösteren hububat ve yağlı tohumların depolama sürelerini tek tipleştirdik. 2026 yılı hasat döneminden itibaren geçerli olmak üzere, lisanslı depolarda muhafaza edilebilecek maksimum

depolama süresi tüm tahıl ve tarım ürünlerinde 24 ay (2 yıl) olarak belirlenmiştir.

Mevzuat altyapısını 2025 yılında kurduğumuz ve sunum başlığımızda işaret edilen sektörel sorunların çözümü olacak en büyük yeniliklerden biri, bağımsız denetim kuruluşunun yetkilendirilmesi sürecidir. Bu kuruluş, 7 Ocak tarihli Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde tescil ve ilan edilerek kurulmuştur. Lisanslı Depoculuk Denetim Anonim Şirketi unvanıyla faaliyet gösterecek bu yapı, bakanlığımız adına, belirlediğimiz bağımsız denetçilerle sahada denetim yapacak bir mekanizmadır. Benzer yapılardaki bağımsız denetim usullerinde olduğu gibi, bakanlığımızca belirlenecek bir tarife üzerinden yürütülecek bu denetim faaliyetlerine bu yıl içerisinde başlıyoruz. Denetim şirketinin altyapı ve denetçi eğitimi çalışmalarını şu anda Toprak Mahsulleri Ofisi ile birlikte yürütüyoruz. Yetişen denetçilerimiz, bu hasat sezonundan itibaren bakanlığımız veya TMO mühendislerinin refakatinde sahaya çıkarak ürün ve depo denetimlerine başlayacaklardır.

2026 yılında faaliyete geçireceğimiz, sistemin gözetim mekanizmasını en üst seviyeye çıkaracak en büyük dijital çalışmamız ise Lisanslı Depoculuk Bilgi Sistemi ve bunun en önemli sacayağı olan 'Seviye Ölçüm Sistemi'dir. Yönetmelik doğrultusunda Türkiye Ürün İhtisas Borsası'na (TÜRİB) verilen bu görev kapsamında, TÜRİB bünyesindeki yazılım ekibi bakanlığımızın yetkilendirmesiyle merkezi yazılım faaliyetlerini yürütmektedir. Esasen bu bilgi sistemi 21 modülden oluşan büyük bir yapıdır. Ancak 2025 yılının Mart ve Aralık aylarında yaşadığımız bazı olumsuz hadiseler nedeniyle, sistemin en acil ve en önemli modülü olan seviye ölçüm sistemini öne çekmek durumunda kaldık. Depolara getireceği maliyet yükünü de hesaba katarak, bakanlık makamının onayıyla ilk etapta sadece seviye ölçüm sistemini 2026 yılı içerisinde devreye almayı kararlaştırdık.

Bu sistemle birlikte lisanslı depolar, mevcut otomasyon yazılımlarına ek entegrasyonlar yapacak ve silolarına radarlı sensör sistemlerinin montajını

gerçekleştirerek bakanlığımıza bildirecektir. Bakanlığımızdan alınacak ön izin ardından kurulumlar tamamlanacaktır. Bu radarlı seviye ölçüm sensörlerinin kurulum şartlarını ve taşıması gereken teknik kriterleri çok yakın bir tarihte yayınlayacağız. Yönetmeliğimiz gereği, yayın tarihinden itibaren lisanslı depo işletmelerinin bu kurulumları 6 ay içerisinde tamamlamasını bekliyoruz.

Bunun yanı sıra, belirli bölgelerde yaşanan yığılmaların önüne geçmek ve mevcut işletmelerin doluluk oranlarını optimize etmek amacıyla 'Lisanslı Depo İşletmelerine Kuruluş İzni Verilmesi Hakkında Tebliğ' 11 Mart tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu tebliğe göre lisanslı depo işletmeleri artık kuruluş taleplerini her yıl yenilemek zorundadır. Tebliğin yayınlanmasından önce geçmişe yönelik başvurusu olan firmalara taleplerini yenilemeleri için 14 Nisan'a kadar bir aylık kesin bir süre tanınmıştır ve bu süre içerisinde yenilenmeyen eski başvurular geçerliliğini yitirmiştir. Bu tarihten sonra yapılacak tüm kuruluş veya kapasite artırımı talepleri sıfırdan bir başvuru gibi Ticaret İl Müdürlüklerimiz üzerinden yürütülecektir. Ticaret İl Müdürlüklerimiz, İç Ticaret Genel Müdürlüğümüzün internet sitesinde ilan ettiğimiz 'lisanslı depo kurulmayacak veya belirli süreliğine yatırıma kapatılmış olan il ve ilçeler' listesini kontrol ederek başvuruları değerlendirecek ve uygun olanları bakanlığımıza iletcektir. Bu sayede taşra teşkilatımızın denetim ve gözetim rolünü de güçlendirmiş olduk.

2026 yılı faaliyetleri kapsamında, 29 Ocak'ta hem lisanslı depo ücret tarifelerini hem de yetkili sınıflandırıcı laboratuvarların hizmet tarifelerini yayınladık. Ayrıca, lisans yenileme veya kapasite artırımı öncesinde yaptığımız teknik incelemelerin standardını belirleyen 'Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo İnceleme Rehberi'ni, TMO ve sektör paydaşlarından gelen görüşler doğrultusunda 17 Mart tarihli makam onayıyla güncelledik. Yeni rehberde iş sağlığı ve güvenliği, ürün güvenliği ve tesis güvenliği konularında çok ciddi revizyonlar ve yenilikler gerçekleştirildi.

Bu yıl üzerinde hassasiyetle duracağımız ve un, makarna, yem sanayicilerimizi yani tüm mudileri yakından ilgilendiren temel konu, yetkili sınıflandırıcılık müessesesinin rehabilitasyonudur. Bu konuda köklü adımlar atmayı planlıyoruz ve sektörden görüşleri toplamaya devam ediyoruz. Yem sanayicilerimizin bu noktadaki geri bildirimleri bizim için son derece kıymetlidir; çünkü ürünün kalitesi ve vasfının korunması, en az depodaki varlığı kadar önemlidir. Ürünün kalitesinin bozulması bizim kırmızı çizgimizdir. Bu konuda zafiyet gösteren, analizi düzgün yapmayan veya ihmali bulunan laboratuvar ve depo işletmelerine karşı idari yaptırımlarımızı kararlılıkla uygulayacağız.

Son olarak hedeflerimizden bahsetmek gerekirse; ürün çeşitliliğini artırma çalışmalarımız hız kesmeden sürüyor. En son Taşköprü sarımsağının lisanslı depolarda korunmasına yönelik Kastamonu Üniversitesi ve Tarım Bakanlığı ile işbirliği süreçlerini başlattık. Bunun gibi yeni ürün başvurularını titizlikle değerlendiriyoruz. Teknoloji entegrasyonu tarafında ise, az önce hocamızın da bahsettiği yapay zekâ teknolojisi, devreye alacağımız seviye ölçüm sisteminin arka planında güçlü bir algoritma ve makine öğrenmesi yapısıyla yer alacak. Ürün güvenliği ve deponun anlık takibi için lazer ve radar sensörlerinden gelen veriler, Merkezi Kayıt Kuruluşu verileriyle anlık karşılaştırılacak ve herhangi bir uyumsuzluk durumunda bakanlığımıza ve denetim şirketine otomatik alarmlar üretecek bir mekanizma kurulacaktır.

Bildiğiniz üzere bu yıl bereketli bir sezon bekliyoruz ve 40 milyon tona yakın bir hububat ve yağlı tohum rekoltesi öngörülüyor. Bakanlık olarak hedefimiz, şu an 14.2 milyon ton olan lisanslı depo kapasitemizi kısa süre içinde 20 milyon tonun üzerine çıkarmaktır. Bu doğrultuda kapasite kullanım oranlarımız da artacaktır. Piyasa ihtiyaçlarını karşılayacak her türlü mevzuat çalışmasında paydaşlarımızla iş birliğine açığız.

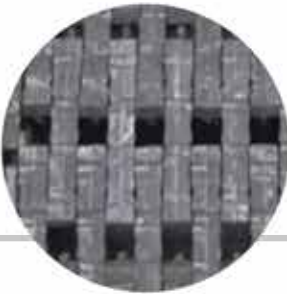
Yem Sanayisinin Güvendiği Buhar Teknolojisi

Döner Izgaralı Hibrit Tip ve Enkompakt Tasarım
Buhar Kazanları ile yüksek verim, düşük yakıt tüketimi ve kesintisiz üretim.

DÖNER IZGARA SİSTEMİ

Kendi üretimimiz döner ızgara teknolojisi ile yüksek yanma verimi ve düşük bakım maliyeti

**KATALOGLARIMIZI
İNCELEYİN**

+90 (258) 267 24 00

info@ensah.com.tr

Kale Mahallesi 278 Sk. No:6/A
Pamukkale / DENİZLİ

Akalan Mahallesi, 1502 Sk. No:4,
Kemalpaşa/İZMİR

FEED & BIOFUEL

ADVANCED FEED PRODUCTION TECHNOLOGY

At ANDRITZ, our aim is to give every animal feed miller the optimal combination of feed quality, safety, and capacity utilization. Whether you're looking to achieve a unique nutrient blend, lower operating costs, or achieve

complete feed traceability, we have your needs covered from raw material intake to bulk loading of finished feed. Whatever your ambitions, our market-leading solutions and aftermarket services can help you get there.

So put our process knowledge to work, and let's talk productivity. Find out how our worldclass solutions can feed the future of your business at andritz.com/ft.

ENGINEERED SUCCESS

ANDRITZ FEED & BIOFUEL A/S / andritz-fb@andritz.com
www.andritz.com/feed-and-biofuel-en

3. OTURUM 7. SUNUM

EKONOMİ GÜNDEMİ

MODERATÖR : GALİP Umut ÖZDİL

KONUŞMACI : PROF. DR. HAKAN KARA

BİLKENT ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ- TCMB ESKİ BAŞEKONOMİSTİ

Dünya çok hızlı değişiyor. Ben de son dönemde her sunumumda farklı bir tema işlemek durumunda kalıyorum. Son yaptığım sunumlarda ticaret politikalarını ve ticaret savaşlarını konuşuyorduk; şimdiyse gerçek savaş konuşacağız. Şu anda Türkiye’de enflasyonla mücadele odaklı bir ekonomi programı uygulanıyor. Bütün bunların ışığında, savaşla beraber gelen ve şok olarak nitelendirdiğimiz enerji ve gübre fiyatlarındaki artışların Türkiye’yi nasıl etkileyeceğini ve mevcut ekonomi programının sürdürülebilirliğini nasıl farklılaştırdığını konuşmaya çalışacağım.

Küresel taraftan başlamak gerekirse, dünya çok ilginç bir yere doğru gidiyor. Küresel tarafta 60-70 yılda bir ortaya çıkan bir dönüşüm sürecinin ortalarında. Birinci Dünya Savaşı’nın sonunda kurulan ekonomik sistemler değişiyor ve gelir gücü el değiştiriyor. Bu süreç kısa vadede ortadan kalkmayacak gibi görüldüğü için, planlarımızı belirsizliğin yeni normal olduğu bir dünyaya göre yapmamız gerekiyor. Eskiden hep ‘bu sene geçsin, seneye işler düzelince yolumuza devam ede-

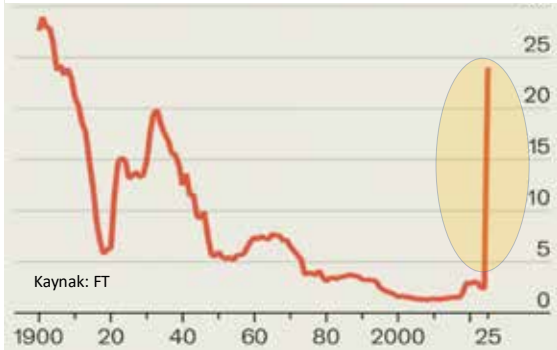

riz' derdik; ancak bu jeopolitik riskler ve küresel gerginlikler geçmeyecek, bunların ekonomik etkileriyle beraber yaşayacağız. Sunuma başlarken öncelikle bu yönlendirmeyi yapmak istedim. Bunun en taze örneklerinden bir tanesi, Amerika'nın başlattığı gümrük vergisi ve ticaret savaşlarıydı. Ticaret politikalarındaki belirsizlikler öne çıkıyorken bir anda kendimizi sıcak savaş ortamında bulduk ve küresel jeopolitik risk endeksi yine tavana vurdu. Biz Türkiye olarak böyle bir coğrafyada yaşadığımız için aslında bu duruma alışınız.

ABD'nin gümrük vergisi politikaları 2025 yılına damgasını vurdu.

ABD'nin gümrük vergisi oranı (2 Nisan 2025'te açıklanan, %)

Mevcut ekonomi yönetiminin uyguladığı programda enflasyon düşürülmeye ve cari açık düşük tutulmaya çalışılıyor. Bu süreç, petrol fiyatlarını etkilediği için ekonomiler açısından büyük önem taşıyor. Sıcak savaş ortamının Türkiye ekonomisini nasıl etkileyeceğine küresel büyüme tarafından başlayalım. Bizim ihracat yaptığımız temel bölgeler Avrupa ile Kuzey Afrika ve Orta Doğu'yu kapsayan MENA bölgesidir. Uluslararası kuruluşların yaptığı son tahmin revizyonlarına göre, en büyük aşağı yönlü revizyonlar Avrupa ve Orta Doğu tarafında yapıldı. Bu durum, ihracat pazarlarımızda bir küçülme olacağı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, savaş ortamının getirdiği birinci etki ola-

rak ihracatımız olumsuz etkilenecektir. Euro-Dolar paritesi de Türkiye açısından büyük önem taşımaktadır; çünkü ihracatımızın %50'sini Avrupa'ya yapıyoruz. Son bir yıl içerisinde, özellikle Amerika'daki yeni yönetimin politikaları doğrultusunda doların zayıflamasından hoşnutsuz olunmadığı için zayıf dolar teması ön plandaydı. Fakat savaşın başlamasıyla beraber dolar tekrar güçlendi. 'Doların tahtı yerle bir mi olacak, gücünü kaybediyor mu' tartışmalarının öyle olmadığı, savaşın başlamasıyla doların Euro'ya karşı güçlenmesiyle ortaya çıktı; böylece doların güvenli liman özelliğini koruduğunu görmüş olduk.

Burada önemli bir gelişme de FED başkanının değişiyor olmasıdır. Herkes yeni başkanın parayı çok mu sıkacağı yoksa çok mu salacağı konusuna odaklanmış durumda. The Economist'ten aldığım bir çalışmaya dayanan tahminim, yeni başkanın Amerika'daki siyasetçilerle uyumlu çalışacağı ve parayı çok sıkmayacağı yönündedir. Bu da zayıf dolar temasının büyük ölçüde devam edeceğini göstermektedir. Dolara ilişkin beklentiler bozulunca ve belirsizlik ortamı artınca altın fiyatları çok hızlı yükselmişti. Savaşla birlikte bir miktar düşüş yaşansa da altın hala tutunmayı başarıyor. Dolayısıyla önümüzdeki dönemde altın hikayesinin çok değiştiğini düşünmüyorum.

Altın fiyatlarındaki artışın Türkiye'ye etkisine baktığımızda, öncelikle hane halkının yastık altı birikimini düşünmek gerekiyor. Yastık altındaki altın miktarı neredeyse 500 milyar dolara ulaştı ve sadece son iki senede Türkiye, altın fiyatlarındaki artıştan yaklaşık 300 milyar dolar ilave servet elde etti. Bunu anlatmamın sebebi, sıkı bir enflasyonla mücadele programı uygulansa da altın fiyatlarındaki bu artış nedeniyle konut ve taşıt satışlarının tam olarak durmamış olmasıdır. Merkez bankalarının rezervlerine bakarsak, altının payı ilk defa Amerikan tahvillerinin pa-

yını geçmiş durumdadır ve bu trendin değişmesi için şu anda bir sebep görülmemektedir.

Sektörü daha yakından ilgilendiren konu ise emtia ve ham madde fiyatlarıdır. Son birkaç senedir dolar cinsinden tarımsal emtia fiyatlarında bir düşüş eğilimi vardı. Savaşla beraber buğday ve mısır gibi tarımsal emtialarda çok sert olmasa da bir miktar kıpırdanma oldu. Ancak asıl etki, doğalgaz fiyatlarıyla ilişkili olarak gübre ve üre fiyatlarında yaşanan ciddi artışlardır. Bu durum üretim maliyetleriniz ile girdileriniz üzerinde önemli bir etki yaratacaktır; bu nedenle oradaki sıkışıklığın kalıcı olup olmayacağı kritik bir öneme sahiptir.

Avrupa gaz fiyatının ise 30 eurodan 45 euroya çıkmasıyla durum değişti.

Savaşın Türkiye üzerindeki etkilerini özetlersek, kısa vadede büyüme, ticaret ve turizm üzerinde negatif etkiler görmekteyiz. Oradaki gerginlik ortamı turizm gelirlerimizi ve ihracatımızı etkilerken, sermaye çıkışlarına da neden olmaktadır. Enerji fiyatlarının makroekonomik etkileriyle birlikte kısa vadede ekonomik toparlanma sürecini aksatacak bir şoktan bahsediyoruz. Ancak orta ve uzun vadede bu gelişmelerin etkisinin Türkiye açısından negatif olmayacağını düşünüyorum. Savaşla birlikte Türkiye'nin bölgedeki en güvenli ve istikrarlı ülkelerden biri olduğu bir kez daha görülmüştür. Tedarik

fiyat baskıları artmaktadır; bu yüzden fiyatlamaların doğru ayarlanabilmesi için enflasyonun ne zaman ve ne kadar düşeceği hepimiz için önem arz etmektedir. Programın kurumsal reformlar konusundaki eksikliği güven tesisini yavaşlatmaktadır. Enflasyonla mücadele bir güven işidir ve bu güven hızlı tesis edilirse enflasyon daha çabuk iner. Güven tam sağlanamayınca program daha çok faiz ve kur üzerinden işlemeye başlamakta; faiz yüksek tutulup döviz bırakılmayarak enflasyon düşürülmeye çalışılmaktadır. Bu durum zaman içerisinde rekabet gücünü ve ihracatı olumsuz etkilemektedir. Ayrıca programın her şeyin çok iyi gideceği varsayımına dayanmasını eleştiriyorum; kamu yönetiminin işlerin kötü gidebileceği senaryolara göre de planının olması gerekir.

Petrol fiyatlarındaki artış enflasyonla mücadeleyi zorlaştırdı.

Brent petrol fiyatı (\$/varil)

Türkiye ekonomisinin makro açıdan en önemli ham madde değişkeni ise petrol ve doğalgazdır. Petrol ve doğalgaz fiyatlarındaki artış bizi hem dış açık hem de enflasyon tarafında etkilediği için çok yakından takip ettiğimiz bir göstergedir. Savaş başladığından beri Hürmüz bölgesinde neler olup bittiğini görebilmek adına petrol fiyatlarını saat başı takip eder oldum. Burada oldukça oynak bir seyir var ve bu durum tamamen savaşın gidişatına bağlı. Bunun Türkiye ekonomisi açısından getirdiği zorluk, enflasyonla mücadeleyi zorlaştırması ve dış dengemizi bozarak döviz ihtiyacını artırmasıdır. Altı ay önceki sohbetlerimizde dış açık konusunda daha rahat konuşabiliyorken, Brent petrolün 70 dolardan 105 dolara,

zincirlerindeki konumsal kaymaları düşündüğümüz zaman Türkiye; enerji, lojistik ve tedarik tarafında çok stratejik bir noktada durmaktadır ve toz duman dağıldığında önemli avantajlar elde edecektir.

Buradan Türkiye'deki mevcut programa geçmek istiyorum. Enflasyonla mücadele, döviz kurunu tutma çabaları ve vergilendirmelerle yürütülen bir program var ortada. Bu programın temel amacı; enflasyonu tek haneli rakamlara indirmek, dış açığı ve döviz rezervlerini sürdürülebilir bir seviyeye getirmektir. Çok yapısal bir tarafı olmasa da makroekonomik istikrarı sağlayacak bir programdır. Enflasyonla mücadele geciktikçe ve uzadıkça

Merkez Bankası elindeki faiz, likidite ve döviz araçlarıyla parayı sıkımsatır. Geçen senenin başından beri enflasyonun düşmesiyle faizleri ve finansman maliyetlerini aşağı çekme isteği vardı. Ancak her seferinde yeni bir şokla bu süreç ötelenmektedir. Normalde faiz indirimi süreci basamak basamak başlıyorken, geçen sene Mart-Nisan aylarındaki iç siyasi çalkantılar ve dışarıdaki ticaret savaşları nedeniyle bu süreç 6-8 ay ötelenmişti; bu sene de savaşla birlikte yine bir 6-8 ay ileri atılmış oldu. Şokların ortaya çıkmadığı baz senaryolar her zaman iyimser kalmaktadır çünkü her sene yeni bir şok yaşanmaktadır. O yüzden planlarınızı her sene bir şok çıkabileceğini varsayarak yapmanızı öneririm. Finansman maliyetleri ve finansmana erişim tarafında, sene başında 2026 yılının sonlarına doğru daha makul seviyelere gelinmesi bekleniyordu. Ancak Orta Doğu'daki savaşla birlikte bu beklenti en az bir altı ay daha ötelendi ve hem mevduat hem ticari kredi faizleri tekrar yukarı döndü. Muhtemelen yılın ikinci yarısından sonra burada yeniden aşağı yönlü bir hareket göreceğiz. Önümüzdeki senenin sonunda bir seçim yapılması durumunda ise bu gecikmelerle beraber dinamikler sürekli zorlanacaktır.

TCMB kur kontrolü için yüklü müdahalelere devam ediyor.

TCMB haftalık net döviz alımları (milyar \$)

Merkez Bankası döviz kurunu yakın markajla yönetmeye çalışmaktadır. Geçen sene Mart ve Nisan aylarında toplamda 55 milyar doların üzerinde ciddi bir satış olmuş, ardından Merkez Bankası bu rezervleri geri toplamıştı. Bu sene savaştan sonra bir 50 milyar dolar daha satmak zorunda kaldı ve son 15 günde bunun yarısını geri topladı. Vatandaş da artık bu duruma alışarak paniklemedi ancak yabancılar daha çok panik yaptı. Son yıllara baktığımızda; 2020 Mart'ta pandemi, 2021 Mart'ta TCMB başkan değişimi, 2023 Mart'ta deprem, 2024 Mart'ta yerel seçim türbülansı, 2025 Mart'ta küresel ticaret savaşları ve 2026 Mart'ta da bu savaş başladı. Her sene bir şok çıktığı için senaryoları hiçbir şey olmayacakmış gibi kurgulamak anlamlı olmamaktadır.

Döviz kurunda ekonomi yönetimi Euro'yu değil, Dolar'ı hedeflemektedir ve aylık artış eğilimini %1-1,2 civarında sürdürmeye çalışmaktadır. Türk lirası reel olarak değerlendirildiğinde, kuru tutup enflasyonu düşüremediğinizde aradaki makas sebebiyle ekonomide sürekli bir basınç oluşmaktadır ve süreç uzadıkça bu basınç artmaktadır. Bu noktadan sonra kurun kademeli olarak bırakılması zor olduğu için mevcut yoldan çıkılmadan devam edilmeye çalışılmaktadır. Asıl sorun, sepet kuru tuttuğumuz halde fiyat artışlarını engelleyememektir. 2024 başından beri sepet kur %50 artmışken, içerideki fiyatlar %120 artmıştır. İçerideki her

şeyin maliyeti dolar cinsinden yükseldiği için bu durum ihracatçılar için rekabet problemi yaratmaktadır. Döviz kuruna dayalı bu programda girilen yolda sonuna kadar gitmek gerektiği için seçimlere kadar bu şekilde devam edilmesi baz senaryo olarak durmaktadır. Bu durum Türkiye'yi pahalı bir ülke haline getirmekte, yeme-içme ve turizm sektörlerinin rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir. TUSİAD için geliştirdiğimiz endeks verilerine göre, üretici ve ihracatçıların yurt dışındaki rakiplerine karşı rekabet gücünde son beş senedir önemli bir azalma vardır. Ekonomi yönetimi de bunu fark ettiği için ihracatçılara vergi indirimi yoluyla destek vermeye çalışmaktadır. Yapılan hamlelere baktığımızda, mevcut döviz kuru politikasından geri dönme veya kuru serbest bırakma gibi bir niyet görülmemektedir.

Savaşın ihracatımıza etkisine baktığımızda; Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi bölge ülkelerine yapılan yaklaşık 31 milyar dolarlık ihracatımızın bu sene %20 ila %30'unun kaybolması muhtemeldir. Bu durum büyümeyi ve ihracatı olumsuz etkilese de Türkiye için yönetilemez bir rakam değildir. Bu sene en çok dikkat edilmesi gereken gösterge dış açıktır. Geçtiğimiz yıllarda hizmet gelirleri sayesinde dış dengenin düşük tutulması döviz kuru şoku olasılığını azaltıyordu ancak durum değişti. Geçen sene 17 milyar dolar olan dış açık, yıllık bazda 35 milyar dolara yükseldi. Önlem alınmaz ve

petrol fiyatları 100 dolar civarında seyrederse cari açık 70 milyar dolara çıkabilir; bu da mevcut kur rejimini yönetmeyi zorlaştırır. Savaşın erken bitmesi durumunda süreç idare edilebilir ancak tedarik problemleri ve yüksek enerji fiyatları uzarsa döviz kuru rejiminden ödün vermek zorunda kalınabilir.

Bir döviz şoku yaşanıp yaşanmayacağını anlamak için dış açıkla birlikte rezerv yeterliliğine bakıyorum. Rezervler bir ara 210 milyar dolara yaklaşmışken şu anda 175-178 milyar dolar civarındadır ve bunun 140-150 milyar doları kullanılabilir likit rezervdir. Rezerv yeterlilik göstergeleri makul seviyede olduğu için eldeki cephane yeterlidir. Merkez Bankası'nın altın satması hususunda ise, toplam rezervler içinde altının payı üçte iki civarındaydı ve portföy yönetimi açısından riskli olan bu oranı dengelemek adına altının bir kısmı likit döviz ve dolara çevrilmiştir; bu durum sağlıklı bir gelişme değildir. Bankacılık sistemine bakıldığında, tahsili gecikmiş alacaklar tarafında hane halkının ve özellikle kredi kartı kullanıcılarının zorlanmaya başladığı görülmektedir. KOBİ'lerde de sıkıntılar başlamıştır ve buradaki oran yıl boyunca %5 seviyelerine doğru yükselebilir; ancak bu durum yönetilebilir bir risk seviyesindedir. Kurumsal büyük şirketlerde ise tahsili gecikmiş alacak oranı tarihin en düşük seviyelerindedir ve bankacılık sistemi sağlamlığını korumaktadır. En az başarılı olunan alan enflasyon tarafıdır. Üç yıl önceki planlarda bu yıl itibarıyla tek haneli enflasyona ulaşılması hedefleniyordu ancak bu sene tek haneye gidemeyeceğiz. Şirketler kesimi %30'un, hane halkı ise %50'nin üzerinde enflasyon beklemektedir. Benim kişisel tahminim de %30'un hemen üzerindeki bu beklentilere yakındır. Geçmişte para politikası frene basarken maliye politikasının gaza bastığını, bunun da bütçe dengesini bozduğunu söylüyordum. Son bir sene içerisinde bütçe dengesi yüksek vergi tahsilatı ve harcama kısıntılarıyla önemli ölçüde iyileşmeye başladı. Maliye politikasının frene basması enflasyonla mücadele açısından olumludur ancak tam bu noktada savaşın çıkması şanssızlık

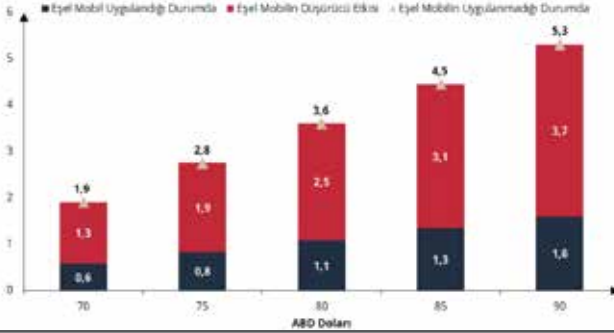
olmuştur. Bütçenin iyi gitmesi sayesinde akaryakıtta Eşel Mobil sistemi devreye alınarak motorin fiyatları sübvansane edilebilmiş ve gıda fiyatlarındaki girdi maliyetleri korunmuştur.

Türkiye, hane halkı borçluluğunun milli gelire oranında dünyanın en düşük ülkelerinden biridir. Dolayısıyla makroekonomik istikrar ve enflasyon düşüşü sağlanabilirse önümüzdeki dönemde büyümek için çok fazla alan mevcuttur. Ancak enflasyonla mücadele konusunda hane halkı ve şirketler nezdinde yeterli toplumsal destek bulunmamaktadır; kısa vadeli düşük faizli kredi beklentileri ve negatif reel faizden kar etme düşüncesi enflasyon bilincinin tam olarak içselleştirilmesini engellemektedir.

Önümüzdeki dönem enflasyonunu tahmin etmeye çalışırken gıda fiyatları ve tarımsal üretim büyük önem taşımaktadır. Geçen sene tarımda yaşanan küçülmenin ardından bu sene yağışlar çok iyi gitmektedir ve hububat üretiminde tarihi rekor kırılması olasıdır; bu durum arz ve fiyatlar açısından pozitif bir sürprizdir. Enerji fiyatlarının enflasyonist etkisine baktığımızda, petrol 90 dolarda kalsaydı enflasyona etkisi 5,3 puan olacaktı ancak Eşel Mobil sayesinde bu etki 1,6 puanda tutuldu. Şu anki 105 dolarlık petrol fiyatıyla toplam etkinin 3 puan civarında olması beklenmektedir.

Enerji fiyatlarındaki artış enflasyonu yukarı çekse de eşel mobil uygulaması etkiyi sınırlayacak.

Eşel Mobil ve petrol fiyatlarındaki artışın enflasyonist etkisi (% puan)

Kaynak: TCMB.

Geleceğe yönelik iki adet senaryo üzerinde duruyorum. Birinci senaryo, Hürmüz Boğazı'nın bir iki ay içinde açıldığı ve Mayıs ayındaki küresel görüşmelerle birlikte petrol fiyatlarının tekrar 80 dolara düştüğü kısa savaş senaryosudur. Bu senaryoda mevcut döviz kuru politikası sürdürülebilir ve yıl sonunda dolar kuru 51 lira civarında gerçekleşir. İkinci senaryo ise savaşın etkilerinin uzadığı ve Ekim ayına kadar petrol fiyatlarının 95 dolar civarında seyrettiği uzun savaş senaryosudur. Bu durumda enerji şokunun getirdiği rekabet kaybı nedeniyle kuru tamamen sabit tutmak mümkün olmayacak, döviz ihtiyacının artmasıyla birlikte ekonomi yönetimi panik yaratmamak adına kurun eğimini yavaş yavaş yukarı taşıyarak sene sonunda doların 56 lira seviyesine gelmesine izin verecektir. Benim bu hafif karamsar senaryom, piyasanın %30'un üzerindeki enflasyon beklentisiyle uyumludur; şanslıysak %28, şanssızsak %32 seviyeleri görülecektir. Petrol fiyatlarının 130-140 dolarlara çıkması durumunda ise bu kur rejimi tamamen geçerliliğini yitirir.

Uzun savaş senaryosunda dış açık 60 milyar doların üzerine, hatta kötü durumda 70-80 milyar dolara kadar çıkabilir. Türkiye mevcut rezervlerinden 30-40 milyar dolar kullanarak bu süreci finanse edebilir. Ancak asıl risk, bir sonraki senenin seçim yılı olması sebebiyle para musluklarının açılması ihtimalidir. Mevcut kur politikasının başarısı kredilerin ve TL'nin sıkılma-

sına, faizin yüksek tutulmasına bağlıdır. Seçim yılında bol kredi dağıtılması durumunda döviz tutmak mümkün olmayacaktır; bu yüzden 2027 yılı kur politikası açısından daha zor geçmeye adaydır. Petrol fiyatlarının yeniden 80 dolara inmesi durumunda ise mevcut rejim sürdürülebilir. Çeşitli senaryolar altında yıl sonu faiz beklentilerim ise %32 ile %36 bandında yer almaktadır; Yani Merkez Bankası şu anda faizleri, fiili faizleri %40'a çıkarmış durumda. Bunlar muhtemelen haziran gibi %37'lere doğru düşer. Yılın ikinci yarısında da her şey yolunda giderse sene sonunda 32 civarında bir yere gideriz. Eğer işler yolunda gitmezse biraz daha yukarıda asılı kalır. Buradaki zorluk şu, enerji fiyatlarındaki artış dış açığı büyük tuttukça, yani dış açık ve döviz ihtiyacı yüksek oldukça faizi indirmek zorlaşıyor. Çünkü mevcut sistem içerisinde o faizlerin yüksek kalması sayesinde döviz tutulabiliyor. Eğer bir de bunun üzerine enerji fiyatlarıyla gelen döviz ihtiyacı eklenirse bu defa o faiz daha yavaş inebiliyor. Yani o yüzden bu savaşın bizim ekonomi üzerindeki en önemli etkisi. Hem büyümeyi yavaşlatması ama bunu da yaparken enflasyona negatif bir şok vermesi ve faizlerin de aşağı inmesini geciktirmesi oldu. Yani o yönden talihsiz bir şok bizim açısından baktığınızda. Bu faiz patikalarını ayrıca göstereyim dedim. Çünkü biliyorsunuz finansman konusu önemli. Yani finansman maliyeti, finansmana erişim. Maalesef orada bu sene için çok iyi haberlerim yok.

Çünkü finansman hala pahalı olmaya devam edecek. Ve finansmana erişim anlamında bu bankalara uygulanan kredi kısıtları Yani aylık kredi limitleri, siz de yaşıyorsunuzdur işte bankaya gittiğinizde daha zor kredi alabiliyorsunuzdur. Bu aylık kredi limitleri de kalkmayacak. Çünkü uygulanan mevcut rejimin bir parçası olarak görünüyor. Genel bir değerlendirme yaparsak, asıl işin pozitif tarafından bakarsanız, Türkiye oldukça dirençli bir ülke. Yani Türkiye görüldüğünden daha dayanıklı bir ülke. Dışarıdan görüldüğünde. Biz bunu hep yabancı yatırımcılara anlatıyorduk ama onların görmeye ihtiyacı oluyor. Yani gerçekten test, ne zaman test edebiliyorsunuz bu salı? Gerçek bir şokla, gerçek bir olayla karşılaştığınız zaman. Mesela bu savaş tam anlamıyla bir stres testi Türkiye açısından. Bu kadar bölgeye yakınız, enerji fiyatlarına duyarlıyız. Bu savaşla beraber Türkiye'nin hala dirençli kalması aslında önemli bir sinyal. Yani bu toz duman dağıldığında işimize yarayacak. Tabi bazı riskleri canlı tutuyor. Çünkü bana sorarsanız hani en çok istemediğin, başına gelmesini, en son gelmesini istediğin şok ne? Ben enerji fiyatlarının çıkması derim. Yani Türkiye öyle bir ülke yani biz enerjiye çok bağımlı bir ülkeyiz ve enerji fiyatları artınca hem iç denge hem dış dengemiz bozuluyor. O yönden olumsuz bir şok ve savaşın kısa vadede çözülmemesi, özellikle Hürmüz Boğazı'nın açılması durumunda Türkiye'nin şu anda uyguladığı döviz kuru politikasını da sürdürmek mümkün olmayacak. Yani buradan bir miktar çıkış ve dövizı bırakmak zorunda kalacaklar. O aşamada değiliz henüz. Dediğim gibi gerek maliye politikasının gerek bankacılık sisteminin durumuna baktığınız zaman Türkiye bu tarz büyüklükteki şoklarla baş edebilecek durumda görünüyor şu an itibarıyla. Ama kur rejiminin sürdürülebilirliği açısından geçtiğimiz yıllardaki kadar rahat da değilim. Dünya öyle bir dünya ki sürekli yeni şoklar yaşıyoruz. Yani mevcut durumda kalırsanız işler tamam, yine götürürüz. Ama başka bir şey de yaşayabiliriz. Yani küresel jeopolitik riskler bitmiyor. O yüzden de artık dikkatli olmak gere-

kiyor. Mesela döviz cinsi borçlanmak çok avantajlıydı. Son 2-3 yıl boyunca. Şimdi orada temkinli olmakta fayda var. Orta uzun vadede ise Türkiye ile ilgili ben hala iyimserim. Çünkü böyle bir dünyada Türkiye çok farklı bir şekilde konumlanabilir. Yani bizim kendimize özgü sahip olduğumuz özellikler, özellikle bölgesel bir güç olma yolunda gidiyor olmamız, jeostratejik konumumuzun iyice netleşiyor olması ve bölgede ender güvenli ülkelerden bir tanesi olmamız, ülke olarak bazı yatırımları da çekmemizi sağlayacak. Yani bu toz, duman, bulutu dağıldığı zaman Türkiye aslında kaybeden ülkelerden birisi olmayacak diye düşünüyorum.

Tarım Ürünleri Tedariğinde Güvenilir Ortağınız

Çeşitlilik ve Kaliteyi Bir Arada Sunuyoruz

- MISIR
- BUĞDAY
- SOYA KÜSPESİ
- ATK
- BUĞDAY KEPEĞİ
- DDGS
- SOYA FASULYESİ
- MISIR KEPEĞİ

Başta Olmak Üzere Tüm Tarımsal Ürün ve
Yem Hammaddeleri Tedariğinde Yanınızdayız

**Güvenilir, Hızlı ve
Sürdürülebilir Tedarik
Zinciri Çözümleri için
Bize Ulaşın**

✉ info@teamagro.com

☎ 444 58 59

🌐 [/teamagro-com](https://teamagro.com)

teamagro.com

GÜÇLÜ YARINLAR İÇİN YÜKSEK STANDARTLI ÜRETİM

Üretimin her aşamasında kaliteyi esas alıyoruz. Modern üretim anlayışımız ve titizlikle yürüttüğümüz kalite kontrol süreçlerimizle, hayvancılığın ihtiyaçlarına yönelik yüksek standartlarda yem üretiyoruz. Güvenilir ürünlerimizle üreticilerimizin verimliliğine katkı sağlıyor, sektörümüze değer katmaya devam ediyoruz.

🏠 Gümüşçeşme Mh. 8159 Sk. No: 22 Altıeylül/Balıkesir
☎ 0 535 844 26 00 **Santral:** 0 533 816 10 23
✉ bilcanli@bilcanli.com @bilcanliyem
🌐 www.bilcanliyem.com

%45
NİŞASTA

**HIZLI CANLI
AĞIRLIK ARTIŞI**

Kültür ırkı besi
sığırlarında yüksek
besi performans.

**Tahıl İlavesine
Gerek Yok**

%35
NİŞASTA

%21
PROTEİN

**ROBOTİK SAĞIMA
ÖZEL FORMÜL**

Yüksek süt verimine
sahip süt sığırları için
maksimum süt verimi.

YENİ NESİL

— H A M M A D D E —

İlk günkü heyecan ve azimle, Tekkeli Gıda San. ve Tic. A.Ş. Türkiye'nin En Büyük
İlk 500 Şirketi arasında.

www.tekkeli.com.tr | info@tekkeli.com.tr

24
NİSAN
2026

**GALA VE
PLAKET TÖRENİ**

GALA VE PLAKET TÖRENİ 2026

GALA VE PLAKET TÖRENİ 2026

GALA VE PLAKET TÖRENİ 2026

GALA VE PLAKET TÖRENİ 2026

GALA VE PLAKET TÖRENİ 2026

GALA VE PLAKET TÖRENİ 2026

GALA VE PLAKET TÖRENİ 2026

AVIANCE

A FUNCTIONAL GUT FOR
OPTIMISED PERFORMANCE

Optimum Performans

EMİLİM

Bağırsak emilim
yüzeyinin artırılması

MODÜLASYON

Bağırsak florasının
modülasyonu

PERFORMANS

ADG: +3 %
Adj FCR: -3.8 %

EKONOMİK

Matris değeri ile
maliyet avantajı

INCREASE
of the intestinal
absorption
surface

MODULATION
of intestinal
flora

PERFORMANCE
ADG: +3%
Adj FCR: -3.8%

TECHNA
Smart Feed & Good Health

Danisco Animal Nutrition & Health

iff

Where science
& creativity meet

Axtra® PHY GOLD

EN İYİSİ ŞİMDİ DAHA İYİ

Kanatlı yemlerinde fitazın altın standardı:

- Düşük pH'da yüksek aktivite ile sağlanan üstün performans: Daha yüksek maliyet tasarrufu
- Çevre dostu: Bilime dayalı, inorganik fosfat içermeyen rasyon düzenleme imkanı
- Zorlu peletleme koşullarında bile pazar lideri termostabilite
- İşletmenize değer katan teknik destekler: rasyon & hammadde analizleri ve yem formülasyon araçları

 Nutriline
Türkiye Resmi Distribütörü

info.animalnutrition@iff.com | animalnutrition.iff.com

© 2023 International Flavours & Fragrances Inc. (IFF). IFF, IFF Logosu ve ™, SM veya ® ile belirtilen tüm ticari markalar ve hizmet markaları, aksi belirtilmedikçe, IFF'e veya IFF iştiraklerine aittir.

Laboratuvar Deneyiminizi Bizimle Yeniden Tanımlayın

Yem katkıları , yağlı tohumlar, hayvan yemleri endüstri laboratuvarlarında,
sektörel deneyim ve distribütörlüklerimizle, çözüm ortağınız olarak biz hazırız.

Retsch
Solutions in Milling & Sieving

CARBOLITE
IGERO 30-3000 °C

memmert
Experts in Thermostatics

Lavibond

BEL
ENGINEERING
QUALITY THAT WEIGHS

Gerhardt
Analytical Systems

İstanbul : +90 (212) 282 97 00 www.kutaygroup.com
Ankara : +90 (312) 472 81 00 info@kutaygroup.com
İzmir : +90 (232) 373 83 90
Adana : +90 (322) 231 03 40

KUTAY
LABORATUVAR CİHAZLARI

Akıllı Sistemler, Güçlü Endüstriler

Çelik Silo Otomasyonu
Steel Silo Automation

Un Fabrikası Otomasyonu
Flour Mill Automation

Kümes İklim Otomasyonu
Poultry House Ventilation Automation

Balık Yemleme Otomasyonu
Flour Mill Automation

Firmanıza Özel Otomasyon Çözümleri
Tailor Made Automation Solutions

Yem Fabrikası Otomasyonu
Feed Mill Automation

Merkez

Çetin Emek Bulv. Lizbon Cad. 36/B
Öveçler Ankara TÜRKİYE 06460
T: +90 312 472 92 52 (pbx)
F: +90 312 472 92 57

Atölye

1213. Sokak 7/A Oslım Ankara TÜRKİYE 06524
F: +90 312 386 33 39

meko.com.tr

polispec

Hazır Kalibrasyon
Paketleri:

- ✓ TMR - Kaba Yem
- ✓ Silajlar ve Otlar
- ✓ Doğranmış Yeşil Mahsuller
- ✓ Hammaddeler
- ✓ Tahıllar
- ✓ Dışkı ve Çamur

POLISPEC NIR Kullanım
Alanları
**PORTATIF
ON-LINE
MASA-ÜSTÜ**

Analizler:

- ✓ Besin Değerleri
- ✓ Fiziksel Parametreler
- ✓ Sindirilebilirlik
- ✓ Homojenlik
- ✓ Seçicilik

ITPHOTONICS.COM

TA TEST ANALİZ
Laboratuvar & Proses Analitik Teknolojileri

takimya.com/polispec